ARTIKLER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ NR. 107

DEN SAMISKE BEFOLKNING I NORD-NORGE

SÁMI ÁL'BMUT DAVVI-NORGAS

Av Vilhelm Aubert Båk'te

THE LAPPISH POPULATION IN NORTHERN NORWAY

Statistisk Sentralbyrå
Biblioteket
28 AUG 1978

OSLO 1978

ISBN 82-537-0843-2

FORORD

I samband med Folke- og boligtelling 1970 ble det i en del utvalgte kretser i Nordland, Troms og Finnmark gjennomført en tilleggsundersøkelse med det formål å gi statistikk over den samiske tilknytningen til de personene som bodde i kretsene. Tall har tidligere vært offentliggjort i Statistisk ukehefte nr. 16-17/76 og Nye distriktstall nr. 4/76 for Nordland, Troms og Finnmark.

Statistisk Sentralbyrå har bedt forfatteren analysere statistikken fra tilleggsundersøkelsen. I denne artikkelen søker han å avgrense den samiske befolkningen, og å beskrive den ut fra demografiske og sosiale kjennemerker. Dessuten sammenlikner han den samiske befolkningen i ulike deler av Nord-Norge, og analyserer den samiske befolkning som en del av hele befolkningen i landsdelen.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 13. mars 1978

Petter Jakob Bjerve

PREFACE

In connection with the Population and Housing Census 1970 an additional survey was carried out in pre-selected census tracts in Nordland, Troms and Finnmark. The purpose was to give information on persons with Lappish connection resident in the tracts. Figures are previously published in Weekly Bulletin of Statistics no. 16-17/76 and New District Figures no. 4/76 for Nordland, Troms and Finnmark.

Central Bureau of Statistics asked the author for an analysis of the information from the additional survey. In this article he tries to mark the bounds of the Lappish population and to give a description based on demographic and social characteristics. He also makes a comparison between the Lappish population resident in different districts in Northern Norway, and analyse the Lappish population as a part of the population resident in the region.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 13 March 1978

Petter Jakob Bjerve

INNHOLD

			Side
Tabellregister			7
Kapittel	1.	Innledning	11
"	2.	Registreringen av den samiske befolkning. Et historisk overblikk	14
"	3.	Bakgrunnen for tellingen i 1970	16
"	4.	Den samiske bosetningen i 1970	20
"	5.	Den språklige fornorskingsprosessen	36
"	6.	Identitet	61
"	7.	Kjønn, ekteskapelig status, alder, familietype og størrelse	65
"	8.	Utdanning	80
"	9.	Erverv og yrke	89
"	10.	Boligforhold m.v.	108
Sammendrag			113
Sammendrag på engelsk			117
Sammendrag på samisk			121
Vedlegg			
1.		Personskjema. Folke- og boligtelling 1970	125
2.		Boligskjema. Folke- og boligtelling 1970	127
3.		Tilleggsskjema. Folke- og boligtelling 1970	129
4.		Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning etter kommune og krets	131
5.		Utkommet i serien ART	139

Standardtegn i tabeller

: Tall kan ikke offentliggjøres

\- Null

0 } Mindre enn en halv av
0,0 } den brukte enhet

CONTENTS

			Page
Index of tables			9
Chapter	1.	Introduction	11
"	2.	Registration of the Lappish population. An historical prospect	14
"	3.	The background of the survey in 1970	16
"	4.	The Lappish settlement in 1970	20
"	5.	The linguistic Norwegianization	36
"	6.	Identity	61
"	7.	Sex, marital status, age, type of family and size	65
"	8.	Education	80
"	9.	Industry and occupation	89
"	10.	Housing conditions etc.	108
Summary			113
English summary			117
Lappish summary			121

Appendices

1.	Individual questionnaire. Population and Housing Census 1970	125
2.	Housing questionnaire. Population and Housing Census 1970	127
3.	Additional questionnaire. Population and Housing Census 1970	129
4.	Persons with answer on questions about Lappish connections by municipality and census tract	131
5.	Issued in the series Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART)	139

Explanation of Symbols in Tables

: Not for publication

\- Nil

0, 0,0 } Less than half of unit employed

TABELLREGISTER

Side

1. Personer i utvalgte tellingskretser i Nordland, Troms og Finnmark, etter svar på spørsmålet om samisk var første språk som personen selv snakket 21
2. Personer i utvalgte tellingskretser i Nordland, Troms og Finnmark, etter svar på spørsmålet om samisk var første språk som minst én av personens foreldre snakket 22
3. Personer i utvalgte tellingskretser i Nordland, Troms og Finnmark, etter svar på spørsmålet om samisk var første språk som minst én av besteforeldrene snakket 22
4. Personer i utvalgte tellingskretser i Nordland, Troms og Finnmark, etter svar på spørsmålet om personen regner seg selv som same 22
5. Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning. Kommune. Absolutte tall 23
6. Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning. Prosent av bosatte i kretsene undersøkelsen omfattet. Kommune 26
7. Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning. Prosent av kommunens totale folkemengde 27
8. Personer i 8 geografiske områder, etter område og svar på spørsmål om samisk tilknytning 38
9. Samer og befolkningen ellers, etter alder. Prosent. Geografisk område 43
10. Samer med ja-svar på spørsmålene 1 og 4 i ulike aldersgrupper. Prosent av spurte i aldersgruppen. Prosent av alle samer. Kommune 46
11. Sammenhengen mellom foreldrenes og barnas svar på spørsmålene 1 og 4 52
12. Ektefellenes svar på spørsmålene 1 og 4, i de ulike geografiske områder 56
13. Kvinnens og mannens svar på spørsmålene 1-4. Ektepar der minst en av ektefellene har svart ja på 1, ja eller vet ikke på 2 eller 3 eller ja, usikker, ønsker ikke å svare på 4 ... 58
14. Sammenheng mellom svar på språkspørsmålene og svar på identitetsspørsmålet. Absolutte tall og prosent 64
15. Mennenes og kvinnenes relative andel av befolkningen for ulike befolkningsgrupper, i ulike geografiske områder. Prosent 71
16. Menn med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter svar på spørsmål 1, ekteskapelig status og alder 72
17. Kvinner med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter svar på spørsmål 1, ekteskapelig status og alder 73
18. Menn og kvinner med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter ekteskapelig status innen ulike grupper for svar på spørsmål 1 og alder. Prosent 74

Side

19. Familietype og fordeling av samiske kjennetegn. Absolutte tall og prosent 76

20. Familier (ektepar med ugifte hjemmeværende barn) med samisk hovedperson, etter hovedpersonens svar på spørsmål 1 og antall familiemedlemmer. Absolutte tall og prosent 78

21. Familier (ektepar/enslige) der minst en av ektefellene svarer ja på spørsmål 1 og/eller ja, usikker, ønsker ikke å svare på spørsmål 4, etter mannens og kvinnens svar på spørsmål 1 og antall hjemmeværende barn. Absolutte tall og prosent 79

22. Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter utdanningsnivå. Geografisk område. Absolutte tall 84

23. Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter utdanningsnivå. Geografisk område. Prosent 86

24. Andel av alle personer 16-69 år som har samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), på ulike utdanningsnivåer og geografiske områder. Prosent 88

25. Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter viktigste kilde til livsopphold. Geografisk område. Absolutte tall 91

26. Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter viktigste kilde til livsopphold. Geografisk område. Prosent 93

27. Andel av alle personer 16-69 år som har samiske kjennetegn (jfr. tab. 9). Tall for viktigste kilde til livsopphold og geografisk område. Prosent 95

28. Personer 16-69 år med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, med og uten samiske kjennetegn, etter yrkesfelt. Geografisk område. Absolutte tall 100

29. Personer 16-69 år med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, med og uten samiske kjennetegn, etter yrkesfelt. Geografisk område. Prosent 103

30. Andel av personer 16-69 år med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, med samiske kjennetegn. Tall for ulike yrkesfelt og geografiske områder. Prosent .. 105

31. Personer 16 år og over med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, etter yrkesfelt for personer med samiske kjennetegn, personer i de utvalgte tellingsområdene og yrkesbefolkningen i fylket. Prosent ... 106

32. Personer 16 år og over med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, etter svar på spørsmålene 1 og 4 og etter næring. Absolutte tall og prosent. (Prosenttallene angir hvor stor andel av alle personer med samiske kjennetegn i hver næring som hadde samisk morsmål og som hadde samisk subjektiv identitet.) 107

33. Personer med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9) og svar på spørsmål 1, bosatt i privat bolig fordelt på hustype. Absolutte tall og prosent 111

34. Personer med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9) og svar på spørsmål 1, bosatt i privat bolig fordelt på grad av botetthet. Absolutte tall og prosent 112

35. Personer med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9) og svar på spørsmål 1, bosatt i privat bolig fordelt etter boligens utstyr. Absolutte tall og prosent 112

INDEX OF TABLES

Page

1. Persons in preselected census tracts in Nordland, Troms and Finnmark, by answer to the question if Lappish was the first language spoken by the person himself 21
2. Persons in preselected census tracts in Nordland, Troms and Finnmark, by answer to the question if Lappish was the first language spoken by at least one of the parents 22
3. Persons in preselected census tracts in Nordland, Troms and Finnmark, by answer to the question if Lappish was the first language spoken by at least one of the grandparents 22
4. Persons in preselected census tracts in Nordland, Troms and Finnmark, by answer to the question if the person considers himself to be a Lapp 22
5. Persons with answer to questions about Lappish connection. Municipality. Number 23
6. Persons with answer to questions about Lappish connection. As percentage of residents in the census tracts investigated. Municipality 26
7. Persons with answer to questions about Lappish connection. As percentage of the total population in the municipality .. 27
8. Persons in 8 geographic areas, by area and answer to questions about Lappish connection 38
9. Lapps and other population, by age. Percentages. Geographic area 43
10. Lapps with yes-answers to questions 1 and 4 in different age groups. Per cent of persons asked in the age group. Per cent of all Lapps. Municipality 46
11. Continuity between parents and childrens answer to questions 1 and 4 52
12. The answer of the spouses to questions 1 and 4, in different geographic areas 56
13. Female's and male's answer to questions 1-4. Married couple of whom at least one of the spouses answered yes to 1, yes or do not know to 2 or 3 or yes, uncertain, does not wish to answer to 4 58
14. Relation between answer to the questions of language and answer to the question of identity. Number and percentages 64
15. The relative share of the total population by males and females for different population groups and in different geographic areas 71
16. Males with Lappish characteristics (confer tab. 9), by answer to question 1, marital status and age 72
17. Females with Lappish characteristics (confer tab. 9), by answer to question 1, marital status and age 73
18. Males and females with Lappish characteristics (confer tab. 9), by marital status in different groups for answer to question 1 and age. Percentages 74
19. Type of family and distribution of Lappish characteristics. Number and percentages 76

Page

20. Families (married couple with unmarried children at home) with a Lappish head of the family, by the head's answer to question 1 and number of family members. Number and percentages 78

21. Families (married couple/single) who at least one of the spouses answers yes to question 1 and/or yes, uncertain, does not wish to answer to question 4, by male's and female's answer to question 1 and number of children at home. Number and percentages 79

22. Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by level of education. Geographic area. Number 84

23. Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by level of education. Geographic area. Percentages 86

24. Per cent of all persons 16-69 years who have Lappish characteristics (confer tab. 9), in different levels of education and geographic areas. Percentages 88

25. Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by main source of livelihood. Geographic area. Number 91

26. Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by main source of livelihood. Geographic area. Percentages 93

27. Per cent of all persons 16-69 years who have Lappish characteristics. Figures by main source of livelihood and geographic area. Percentages 95

28. Persons 16-69 years with income from own work as main source of livelihood, with and without Lappish characteristics, by major occupational group. Geographic area. Number 100

29. Persons 16-69 years with income from own work as main source of livelihood, with and without Lappish characteristics, by major occupational group. Geographic area. Percentages ... 103

30. Per cent of persons 16-69 years who have income from own work as main source of livelihood, with Lappish characteristics. Figures for different major occupational groups and geographic areas. Percentages 105

31. Persons 16 years and over with income from own work as main source of livelihood, by major occupational group for persons with Lappish characteristics, for persons in the preselected census tracts and the economically active population in the county. Percentages 106

32. Persons 16 years and over with income from own work as main source of livelihood, by answer to questions 1 and 4 and by industry. Number and percentages. (Percentages mean the share of all persons with Lappish characteristics in different industries having Lappish as their first talked language and whom reported subjective Lappish identity.) ... 107

33. Persons with Lappish characteristics (confer tab. 9) and answer to question 1, resident in private dwelling by type of building. Number and percentages 111

34. Persons with Lappish characteristics (confer tab. 9) and answer to question 1, resident in private dwelling by density of occupation graduated. Number and percentages 112

35. Persons with Lappish characteristics (confer tab. 9) and answer to question 1, resident in private dwelling by the equipment of the dwelling. Number and percentages 112

Kapittel 1

INNLEDNING

Denne artikkelen handler om den samiske befolkning i Nord-Norge*. Selve definisjonen av emnet byr på alvorlige problemer. Det dreier seg om Norges eldste og viktigste etniske minoritetsgruppe. Mange vil umiddelbart forbinde samene med reindriften, med kofta, det fremmedartede språket, kanskje også med visse ytre trekk som relativ kort vekst, mørkt hår, nokså brede kinnbein o.l. Geografisk vil man gjerne plassere dem i Indre Finnmark, spesielt i kommunene Kautokeino og Karasjok.

En finner ganske riktig samer som svarer til denne beskrivelsen. Men som generell karakteristikk er den ikke tilstrekkelig og til dels misvisende. I Kautokeino treffer en på mange ganske høyvokste og blonde kvinner og menn, med og uten kofte. Mange, særlig de unge, snakker norsk flytende. I andre distrikter treffer en til og med folk som ikke snakker samisk, men som regner seg som samer. De fleste samisktalende er knyttet til andre næringer enn reindriften, først og fremst som fiskere, bønder, industriarbeidere, men også som lærere, leger, sosionomer, kjøpmenn osv. Det er riktig at en finner den mest konsentrerte samiske bosetningen i de indre delene av Finnmark. Men flertallet av samene bor spredt i andre distrikter, helt sørover til Røros og Østerdalen og med innflyttergrupper også i Bergen og særlig Oslo. Det bør føyes til at det bor samer også i Sverige, Finland og Sovjetunionen[1].

Fra et historisk synspunkt består emnet for denne artikkelen av etterkommerne av et gammelt folk som før Vikingetiden levde over et veldig og sammenhengende landområde som strakte seg fra Kola-halvøya til Hedmarken. Enkelte forskere har ment at de opprinnelig har kommet østfra og er beslektet med samojeder og enkelte andre sibirske folk. Men språket kommer lenger sørfra. Det hører til den finsk-ugriske gren av de ural-altaiske språk, nokså nær beslektet med finsk og ungarsk, fjernere med tyrkisk. Antakelig har samenes forfedre snakket et annet og nå tapt språk som ble erstattet med det finsk-ugriske språket under opphold i Finland for minst tusen år siden[2].

---

*) Jeg vil takke magister Eystein Arntzen og universitetslektor Reinhard Mook for god hjelp under arbeidet med denne artikkelen.
1) Generelle framstillinger av samiske kultur- og samfunnsforhold finner en i Ørnulv Vorren og Ernst Manker, Samekulturen. 2. utgave, Oslo 1976; og Israel Ruong, Samerna. Stockholm 1969. 2) Jfr. Asbjørn Nesheim, "Eastern and western elements in Lapp culture." I Lapps and Norsemen in Older Times. Instituttet for sammenliknende kulturforskning. Serie A: Forelesninger XXVI. Oslo 1967, s. 104 flg.

Samene i Norge før Vikingetiden utgjorde ikke en nasjon i moderne forstand. De hadde verken da eller seinere samlende og overordnete politiske organer ut over siidaen, samebyen. I forhold til det territoriet de bebodde og brukte, var de meget få. Men de utgjorde noe mer enn isolerte stammer. Det språklige materialet viser at det har vært et sammenhengende samisk område der nabodialekter var gjensidig forståelige. Ikke noe sted fantes det avgjørende brudd i språket slik at nabogrupper ikke kunne forstå hverandre[3]. Å snakke om samene som et folk, må derfor være berettiget.

I samefolkets historie har reindriften aldri vært den dominerende form for livberging. Den spesialiserte tamreinavlen som hovednæringsveg er av forholdsvis ny opprinnelse og går bare tilbake til 16.-17. hundreåret[4]. Før den tid var samene et folk som drev jakt og fangst, og det har mange fortsatt med like opp til våre dager. Men samene ble også jordbrukere[5]. I dag er det i hvert fall klart at vi ikke generelt kan knytte samene til en enkelt næring, verken reindriften eller noen annen. Samene er ikke en yrkesgruppe, men økonomisk har de i dette hundreåret vært preget av lave inntekter, til dels av fattigdom, relativt høy barnedødelighet og andre symptomer på materielle savn[6].

Geografisk kan samene ikke defineres ved tilhørighet til bestemte snevre områder. De bor fortsatt spredt på 4 land og et stort antall kommuner. Men kommunene Kautokeino og Karasjok, og deler av Tana, Porsanger og Nesseby skiller seg ut som et samisk kjerneområde. I Kautokeino og Karasjok har det i de seinere år vært en sterk vekst i det samiske kulturarbeidet. Språket er blitt styrket i skolen, og det er vokst fram flere nye institusjoner som har til oppgave å fremme samisk tradisjon og identitet. Dette har også ført mange velutdannete samer til - eller tilbake til - kjerneområdet hvor de går inn som et element i det lokale lederskap. På dette punkt har det hendt såpass meget i 70-årene at folketellingen ikke lenger er helt dekkende. Andre samedistrikter har imidlertid vært lite berørt av den "nye giv" i samepolitikken.

Språket har vært nevnt flere ganger allerede. Det er, og har vært, oppfattet som det viktigste kjennemerke på samisk tilhørighet. Tidligere har det nok ofte vært slik at når språket forsvant, så forsvant også den samiske identitet. Siden samenes beherskelse av norsk blir stadig bedre,

---

3) Jfr. Knut Bergsland, "Lapp dialectal groups and problems of history." I Lapps and Norsemen in Older Times, s. 32. 4) Nesheim, i Lapps and Norsemen in Older Times, s. 108 flg. 5) Vorren og Manker, i Lapps and Norsemen in Older Times, s. 25. 6) Se Vilhelm Aubert, "Sosiale klasser og lag". I Natalie R. Ramsøy og Mariken Vaa (Red.) Det norske samfunn I, Oslo 1975, s. 204 flg. også Tor Christoffersen, "Søkelyset på økonomisk svakstilte områder i Troms og Finnmark." Arbeidsmarkedet, nr. 7, Oslo 1963, s. 6-11.

kunne en kanskje trekke den slutningen at den subjektive identiteten nokså snart ville forsvinne. Det ville imidlertid være en feilslutning, basert på en annen situasjon enn den som gjelder i dag. I eldre tid var identiteten avledet av umiddelbare erfaringer i det daglige liv, hvordan og med hvem en snakket, av arbeidet, av religionen, m.v. I dag er den enkelte knyttet til storsamfunnet på en ganske annen måte, gjennom skole, forvaltningsorganer av ulike slag, massemedia og reiser. Identiteten kan opprettholdes gjennom slik påvirkning selv om støtten i de umiddelbare omgivelsene smuldrer bort. Rundt omkring i verden ser vi også en rekke dramatiske eksempler på at en intens følelse av å høre til et folk, en etnisk gruppe, lever videre selv om språket og de fleste ytre kjennemerkene er falt bort. Bevisstheten om en felles historisk skjebne synes ofte å være det avgjørende.

Ved siden av morsmålet har "barnelærdommen", religionen, ofte vært et samlingsmerke for etniske grupper. Det gjelder også samene, først gjennom den sjamanismen som har vært et felles trekk for mange polarfolk; etter midten av forrige hundreåret gjennom tilslutning til Læstadianismen. Folketellingen inneholder ingen opplysninger om dette, men fra andre kilder er det vel kjent at utbredelsen av Læstadianismen, en streng versjon av den evangelisk-lutherske lære, faller nær sammen med den samiske bosetningen i Norge[7]. Mange samer er imidlertid ikke læstadianere; og det er en del ikke-samer som er læstadianere. Det er imidlertid ingen tvil om at de større og mindre læstadianske samlingene har fungert som en bekreftelse på det samiske fellesskap[8], samtidig som læstadianerne har vendt seg mot en del eldre samiske tradisjoner, som joiken, den samiske sangform.

Spørsmålet om hva subjektiv samisk identitet - om en regner seg som same - innebærer, blir behandlet i kapitlene 3, 6 og 8. Følelsen av å høre til et folk er åpenbart en dyp realitet, som gir seg meget sterke utslag nettopp i våre dager rundt omkring i verden. Det er en nasjonalfølelse, med den ytre forskjell at den etniske minoritetens identitet ikke er forankret i et spesielt statsborgerskap[9]. Tvert imot vil minoritetsidentiteten måtte utvikles i en viss opposisjon til den stat som minoritetsbefolkningen er borgere av. Siden et felles territorium ikke kan tjene som definisjon av samisk tilhørighet, oppstår problemet med å velge andre kjennetegn, subjektive og/eller objektive, som definerer identiteten. Vi har sett at dette byr på vansker. Det materialet som blir lagt fram i det følgende, vil ytterligere illustrere dette. Det er imidlertid å håpe at denne belysningen av problemet vil gjøre det noe lettere å finne praktiske løsninger på det.

7) Se Hjørdis Sivertsen, "Læstadianismen i Norge." Oslo 1955. 8) Jfr. Robert Paine, "Læstadianismen og samfunnet". Tidsskrift for samfunnsforskning, 6, 1965, s. 60-73. 9) Hva som ligger i begrepet etnisk identitet blir belyst fra mange sider i Nathan Glazer and Daniel P. Moynihan (Red.), Ethnicity. Theory and Experience. Cambridge, Massachusetts, 1975. Se også Fredrik Barth (Red.), Ethnic Groups and Boundaries. Oslo 1969, og David Schwartz (Red.), Identitet och minoritet. Stockholm 1971.

Kapittel 2

REGISTRERINGEN AV DEN SAMISKE BEFOLKNING. ET HISTORISK OVERBLIKK

De første tallmessige opplysninger om den samiske befolkning i Norge skriver seg fra Gustav Vasas manntallslister som viser et folketall i Kautokeino på ca. 150 i 1553. I 1601 var dette tallet steget til ca. 340, men var sunket til ca. 100 i 1680. Befolkningen i Indre Finnmark var altså på denne tiden meget spredt og ustabil[1].

Professor J.A. Friis laget en oversikt over forholdet mellom de ulike befolkningsgruppene i Øst- og Vest Finnmark[2] bygd på lensregnskapene fra 1566 til 1699, på fogderegnskapene fra 1700 til 1815 og på folketellingene fram til 1865. Mellom 1567 og 1815 synker den norske befolkning fra 561 familier til 296 familier, men er i 1865 steget til 1 749 familier. Den samiske befolkningen viser en jevnere utvikling. Den bestod i 1567 av 154 familier og i 1815 av 987 familier. På dette tidspunktet utgjorde samene den overveldende majoritet av Finnmarks befolkning. I 1865 var det 1 556 samiske familier i Finnmark, dvs. et noe lavere antall enn for den norske befolkningen[3].

Den første samlede oversikt over tallet på samer i Norge skriver seg fra misjonæren Thomas v. Westen i 1724. I landet fra Innherrad til Varanger, med fradrag av de norsk-svenske og norsk-russiske fellesdistriktene, regner han med i alt 1 472 familier eller 7 231 individer. En "Designation paa Finnefolkets Mandtall" fra 1734 setter disse tallene til 1 451 familier og 6 340 individer[4].

Folketellingene fra 1845 til 1930 viser følgende totaltall for den samiske befolkning i Norge: 1845: 14 464, 1855: 15 999, 1865: 17 187, 1890(91): 20 786, 1900: 19 677, 1910: 18 590, 1920: 20 735, 1930: 20 704. Etter dette tidspunkt foreligger det ikke resultatet av noen telling som omfatter hele landet. I 1950 ble bruken av samisk språk registrert i folketellingen i de tre nordligste fylkene med det resultat at bare 8 778 individer ble registrert som samer. Resultatet er imidlertid aldri blitt godtatt som dekkende, dels på grunn av det snevre kjennetegnet som ble brukt og dels fordi store bygder der vi vet at det blir snakket mye samisk, falt ut av materialet[5]. Det har vært vanlig fortsatt å anslå den samiske befolkning i Norge til ca. 20 000 individer.

---

1) Jfr. Innstilling fra Komitéen til å utrede samespørsmål Kirke- og undervisningsdepartementet 1959, s. 7. 2) Som dengang også omfattet Troms. 3) Tallene er hentet fra Hanne Christine Thorsen, Registreringen av den samiske befolkning i Nord-Norge fra 1845 til 1970. Magisteravhandling i sosiologi. Institutt for samfunnsforskning. Oslo 1972. (stensil) Del I, s. 1. 4) Instilling fra Komitéen til å utrede samespørsmål, s. 7. 5) Smst., s. 22-23.

Disse anslag og all foreliggende statistikk om den samiske befolkning er imidlertid beheftet med usikkerhet. Registreringsproblemene vil bli nærmere drøftet i neste kapittel. Når det gjelder den historiske statistikken, er det et hovedproblem at det har vært brukt ulike kjennetegn i de forskjellige tellingene. I tellingene i forrige hundreåret ble det gitt få opplysninger om de kjennetegn som ble lagt til grunn ved den etniske klassifiseringen. Det mest korrekte er kanskje å si at den fulgte et nasjonalitetskriterium. Dette var ikke spesielt definert, men bygde på lett synbare forskjeller mellom befolkningsgruppene der det ble lagt uttrykkelig vekt på avstamning ("Herkomst")[6].

I 1855 begynte en å registrere "blandingsbefolkningen", og i 1865 ble det innhentet opplysninger om språkbruk, skjønt disse opplysningene ble dengang ikke statistisk bearbeidd. Vanskene ved registreringen går fram når en ser at den såkalte "blandingsbefolkningen" øker fra 2 396 personer i 1855 til 7 855 i 1890 og videre til 22 185 personer i 1930. Fra tellingen i 1900 var språkkriteriet det viktigste ved klassifiseringen av personer. I disse tallene er imidlertid også regnet med personer som snakker norsk og finsk eller som er av blandet norsk-finsk (kvensk) avstamning. Over halvparten av "blandingsbefolkningen" mellom 1900 og 1930 ble i den endelige klassifisering registrert som "norske".

I folketellingen 1950 ble følgende spørsmål stilt i herredene i de tre nordligste fylkene: "Spørsmål for samer (finner) og kvener: Hvilket språk brukes til daglig i hjemmet? Norsk, samisk eller kvensk?" Statistisk Sentralbyrå gjorde ved publiseringen av resultatene oppmerksom på at det nok var atskillige mangler med denne tellingen og at tallet på samer lå høyere enn tellingen viste. En lytterundersøkelse om sendinger på samisk foretatt av Norsk rikskringkasting i 1956, viste at bygder hvor det ifølge folketellingen 1950 knapt var noen som brukte samisk, nå framstod som samebygder. Andre lokalt avgrensede undersøkelser har avdekket liknende hull i tellingen av 1950. Et omfattende feltarbeid sommeren 1969 peker klart i samme retning[7].

Ved siden av folketellingsmaterialet er det en annen kilde til opplysning om den historiske utvikling som er av særlig betydning. Det er de etnografiske kart over Finnmark og Troms og over Ofotenfjorden i Nordland som professor J.A. Friis gav ut i 1888. På kartene er bosettingen i disse områdene, med unntak for byene, avmerket med 22 ulike tegn. Tegnene er delt

6) Registreringsproblemene i tidligere tellinger er mer inngående behandlet i Thorsen, Smst. 7) Utført av Institutt for samfunnsforskning etter oppdrag fra Kommunal- og arbeidsdepartementet. Blir referert til under betegnelsen Forundersøkelsen.

i tre hovedkategorier: Nordmandsfamilie, Finnefamilie (kvænfamilie) og Lappefamilie (dvs. samefamilie). Disse er igjen oppdelt etter språkbruk og hustype. Friis's kart, som åpenbart bygger på meget grundige studier, var et nyttig utgangspunkt ved opplegget av feltarbeidet i 1969. Der Friis i 1888 ikke registrerte noen samisk befolkning, kan en heller ikke i dag vente å finne spor av en samisk bakgrunn. Unntaket gjelder byene, der en i dag vil finne mange innflyttede samer. Problemet med byene skal vi komme tilbake til.

Kapittel 3

BAKGRUNNEN FOR TELLINGEN I 1970

Bakgrunnen for at spørsmålet om en sametelling i 1970 ble tatt opp, var at det ved den tredje nordiske samekonferanse i Enare 1959 ble vedtatt en resolusjon om gjennomføring av en demografisk undersøkelse blant samene i Finland, Sverige og Norge. Allerede i 1962 ble undersøkelsen gjennomført i Finland[1], men først i 1972/73 i Sverige[2]. Norsk Sameråd henstilte både i 1967 og 1968 til Statistisk Sentralbyrå å foreta en undersøkelse om den samiske befolkning i Norge. Sameorganisasjonene mente at de for å utføre sitt arbeid trengte bedre statistiske opplysninger om omfanget og fordelingen av samebefolkningen og data om dens levekår. De metoder som er brukt i de tre land, er imidlertid så ulike at det ikke er mulig å foreta direkte sammenlikninger.

På et rådsmøte i Nordisk Sameråd 16.-17. juni 1969, ble det gjort vedtak om definisjonen av begrepet "same" i den forestående folketellingen:

> "Samerådet anser att om någon av en persons föräldrar eller dessas föräldrar som förste språket talat samiske bör personen, om han (hon) ej annat anför, uppfattas som same. For Finland och Norge bör samiskheten avgöres på grund av språket och det subjektiva kriteriet (vad personen själv anser), för Sverige bör även renskötseln og släktskapen beaktas...."

---

1) Etter ajourføring i 1970 har en anslått at det fins ca. 3 400 samer (basert på et avstamningskriterium) i Finland. Se Eino Siuruainen, The Population in the Sámi Area of Finnish Lappland. Acta Universitatis Ouluensis. Oulu 1976, s. 12. 2) Sameutredningen i Sverige. SOU 1975, nr. 99, s. 89. Den angir et tall for den samiske befolkning på 17 000 personer. Grunnlaget for dette tallet er en undersøkelse utført av Umeå universitets pedagogiske institution. Utgangspunktet her er reindriftsbefolkningen, komplettert med opplysninger om flytting og slektskap.

På bakgrunn av dette ble følgende spørsmål utarbeidd av Statistisk Sentralbyrå i samråd med representanter for sameorganisasjonene:

1. Var samisk det første språk som personen selv snakket? (Sett kryss i ruten foran riktig svar.) Ja/Nei. For barn som ennå ikke har lært å snakke, skal det settes kryss for Ja dersom samisk antas å bli det første talespråket. I motsatt fall settes kryss for Nei.
2. Var samisk det første språk som minst én av personens foreldre snakket? (Sett kryss.) Ja/Nei/Vet ikke.
3. Var samisk det første språk som minst én av personens besteforeldre snakket? (Sett kryss.) Ja/Nei/Vet ikke.
4. Regner personen seg selv som same? (Sett kryss.) Ja/Nei/Usikker/Ønsker ikke å svare. Foreldre eller andre foresatte avgjør om barn under 15 år skal regnes som same.

Ved vurderingen av svarene på disse spørsmålene må en ta hensyn til en del feilkilder. Den første, og kanskje viktigste, er at spørsmålene i mange distrikter er kontroversielle og ømtålige. Det kan dels ha ført til at tellingslederne har kviet seg for å levere det spesielle skjemaet for sametellingen til noen som burde ha fått det. Dels har det åpenbart ført til at en god del av de som har mottatt sameskjemaet, har unnlatt å svare på spørsmålene.

En annen feilkilde er uvitenhet. Det er ikke så rart om en del personer ikke vet hvilket språk som var alle besteforeldrenes morsmål. I språkblandede strøk kan det nok av og til være tvil om hvilket språk små barn vil lære først. Men denne feilkilden er antakelig av mindre betydning isolert sett. Setter en imidlertid den tvilen som kan være til stede, sammen med et visst ønske om å opptre som vanlig nordmann, så kan det nok ha blitt en del feilrapportering om språksituasjonen. I noen distrikter er det klart at det har blitt registrert mindre utstrakt bruk av samisk språk enn de faktiske forhold skulle tilsi.

Spørsmål 4 har en høyst særegen karakter i forhold til de emner som en folketelling omfatter. Det dreier seg om subjektiv identitet. Men siden det her dreier seg om en offentlig registrering, kan en ikke uten videre gå ut fra at det er den rent private følelsen av hvor en hører hjemme som blir registrert. I et distrikt kom det en protest fra samer mot gjennomføringen av sametellingen, fordi registreringen ble oppfattet som en klassifisering av samer i en spesiell offentlig kategori. Bruken av "same" som kjennetegn i en offentlig, forvaltningsmessig sammenheng har nok av mange vært tolket som uttrykk for et politisk standpunkt mot fornorsking og assimilering. Ikke alle personer med samiske kjennetegn deler dette standpunktet. Noen kan ha svart benektende eller unngått å svare på spørsmål 4 ut fra sitt standpunkt i samepolitikken trass i at de privat føler seg som samer og ikke pleier å legge skjul på det.

For mange har nok spørsmål 4 virket uklart, slik at de ikke har visst hva de svarte på dersom de sa ja. Betyr et ja f.eks. at en ikke regner seg som norsk? Dette er jo slett ikke meningen, men om noen har tolket spørsmål 4 som et enten- eller spørsmål, kan det ha holdt dem tilbake fra å markere sin samiske identitet. Identiteten er sammensatt i svært mange tilfelle, både objektivt og subjektivt. Det foreligger en valgmulighet, ikke minst når foreldrene svarer på vegne av barna. Det er da ikke så merkelig om en velger det innslag i identiteten som tradisjonelt har gitt høyest status. Utenfor det samiske kjerneområdet fører det stort sett til en underbetoning av samiske kjennetegn[3].

I noen strøk har same vært oppfattet som ensbetydende med flyttsame, noe som snevrer inn begrepet meget. Det er også mulig at identitetssvarene hadde blitt andre om spørsmålene var blitt stilt fra den andre siden, med bruk av det samiske begrep for en nordmann, eller "bumann": Regner personen seg selv som "dǎzǎt"? Mange som svarer nei på spørsmålet om de regner seg som same, ville nok også ha svart at de ikke regner seg som "dǎzǎt", samenes tradisjonelle motpart.

Dersom en person regner seg som same, vet vi heller ikke hvor stor betydning dette har for vedkommendes handlinger og holdninger for øvrig. Identitetsfølelsen er et sammensatt fenomen. En som regner seg som same, kan likevel være sterkt knyttet til ektefelle, arbeidskamerater, kolleger, naboer på tvers av etniske skillelinjer. Kjønnsidentiteten eller bevisstheten om å være norsk statsborger kan i mange situasjoner bli viktigere enn den etniske identiteten. Det er særlig når en etnisk gruppe blir undertrykt og samtidig er innelåst i sin situasjon, at den etniske identiteten blir en dominerende faktor. I det foreliggende materialet er det ikke holdepunkter for å lodde dybden og styrken i den etniske identiteten.

Det er ingen tvil om at de forhold som nå har vært nevnt, har ført til en underrapportering av tegn på samiskhet, både med hensyn til identitet og med hensyn til språk. Opplysninger fra tellingslederne tyder på at det i en del kommuner har vært rapportert for få samiske kjennetegn i forhold til det inntrykk en ellers har av den etniske situasjonen, men stort sett synes de som har stått for tellingen å ha tillit til at resultatene ikke ligger så langt fra de riktige.

Et annet stort problem er imidlertid avgrensingen av området for sametellingen. Den ble gjennomført bare i de tre nordligste fylkene. I Nordland omfattet den bare noen få kommuner, 6,1 prosent av fylkets totale befolkning. I Troms omfattet den 22,9 prosent og i Finnmark 89,7 prosent av befolkningen. Det geografiske utvalget av tellingskretser som skulle

3) Jfr. om dette problemet Harald Eidheim, Aspects of the Lappish Minority Situation. Oslo 1971, s. 50 flg.

tas med, ble bestemt på grunnlag av informasjoner fra samiske organisasjoner og institusjoner og ut fra et feltarbeid foretatt sommeren 1969 av Institutt for samfunnsforskning. Det siste resulterte i en systematisk oppstilling av de fleste kommunene i Troms og Finnmark, og noen i Nordland, der det ble angitt hvor en kunne vente å finne samiske kjennetegn eller spor av slike.

Forundersøkelsene har vist seg ganske treffsikre, idet tellingen viser forekomst av samiske kjennetegn der en ventet å finne dem. Derimot vet vi ikke noe om hva tellingen kan ha utelatt som burde vært med. Alle samer i Sør-Norge faller utenfor. Vi har få opplysninger fra andre kilder som sier noe om deres antall og sammensetning for øvrig. Et forsøk på å kartlegge samer i Oslo kunne tyde på at Oslo er en av de større samekommunene i landet[4]. Ungdom fra samebygdene nordpå har ofte dratt til Oslo, Bergen, Trondheim eller andre steder i Sør-Norge når de først har reist ut fra hjembygda. Ofte blir besøket sørpå relativt kortvarig, under en utdannelsesfase eller i et midlertidig yrke. Men mange blir også i Sør-Norge. Utelatelsen av denne befolkningsgruppen fører ikke bare til en viss undervurdering av tallet på samer i Norge, men fører kanskje også til en viss skjevhet i fordelingen på alder, yrke og utdanning.

Reindriftssamene i Sør-Norge og i Nordland faller utenfor undersøkelsen. I Nordland er det også kjent at det fins en del grender med en viss samisk bosetning, men som det ikke har vært mulig å få registrert. En utelukket gruppe som har større tallmessig betydning, er den samiske befolkningen i de større byene i Troms og Nordland. I første rekke gjelder det Tromsø, der det bor mange samer[5], men også Harstad, Narvik og Bodø.

Det er umulig å anslå hvor mange personer som burde vært registrert med samiske kjennetegn, sterke og svake, men som er falt utenfor tellingsområdene. Men det er snakk om mange tusen som kommer i tillegg til de som bodde innenfor områdene, men som ikke er blitt registrert.

Her, og på mange punkter i det følgende, vil også personer som oppgir at foreldre eller besteforeldre hadde samisk morsmål, eller som viser usikkerhet om dette, bli regnet blant dem som har samisk tilknytning. I andre sammenheng blir det lagt særlig vekt på personens eget morsmål og på den subjektive identiteten. Å velge definisjon er nok mer en politisk-administrativ avgjørelse enn en vitenskapelig statistisk avgjørelse. Ingen definisjon vil tilfredsstille alle interesser. Derfor utgir ikke denne artikkelen seg for å ha funnet noen løsning på spørsmålet om hva en same er.

---

4) Utført av magister Lina Homme. Undersøkelsen er imidlertid ufullstendig slik at det ikke er mulig å angi tall. 5) Universitetslektor Reinhard Mook som har intervjuet ca. 120 samiske husstander i Tromsø, mener at det kan dreie seg om over tusen, kanskje atskillig flere personer med samisk tilknytning.

I folketellingen 1970 ble det ikke gjort noe forsøk på å kartlegge en annen minoritetsgruppe i Nord-Norge, nemlig etterkommerne av finske innvandrere. Også for oppfatningen av samene har den finske gruppens nærvær, ofte som sambygdinger, hatt betydning. En viss sammenblanding har forekommet, blant annet ved at uttrykkene finn, sjøfinn og fjellfinn ofte har vært brukt om samene. De finsk-talende ble gjerne kalt kvener. Når det foreligger andre kildeopplysninger, vil det bli nevnt at det i visse distrikter er et finsk innslag, for så vidt som dette kan belyse den etniske situasjonen. En konsekvens av det finske innslaget er at svaret nei på et språkspørsmål ikke behøver å bety norsk, men kan bety finsk. Dette vil ikke bli systematisk presisert i teksten.

Til slutt må en understreke at det foreliggende materialet ble samlet inn i 1970. Det har foregått endringer siden da, slik at det er nødvendig å ta et generelt forbehold om gyldigheten av resultatene nå, i slutten av 70-årene. På enkelte punkter vil det i det følgende mer konkret bli nevnt hva disse endringene kan ha ført til.

Kapittel 4

DEN SAMISKE BOSETNINGEN I 1970

For noen hundre år siden var samene overveiende en kystbefolkning. I dag er de primært en innlandsbefolkning, og bor de ved sjøkanten, er det som regel inne i fjordene og ikke ute på øyene og halvøyene. Dette mønsteret er særlig tydelig om vi holder oss til de to sterkeste samiske kjennemerker, samisk som eget morsmål og subjektiv samisk identitet. Ennå så seint som da Friis tegnet sine etnografiske kart i 1888, var hovedtyngden av den samiske befolkningen lokalisert langs kysten og ofte langt ute mot havet. Fortsatt finner en i dag spor av en samisk fortid på ytterøyene, men sjelden mer enn spor[1].

Den fornorskingen eller assimilasjonen som har skjedd, må ha hatt noen viktige årsaker som knytter seg nettopp til levevilkårene og de demografiske forhold i kystbefolkningen. Ett forhold er at både samer, kvener (innflyttede finnlendere) og nordmenn sørfra ble trukket til de samme fiskeressursene. De etniske gruppene konkurrerte og hadde samkvem

1) Et eksempel på en prosess som har ført til oppløsning av et gammelt sjøsamesamfunn på Ringvassøya i Troms er beskrevet i Per Mathiesen, Grunnfjord-Dypfjord. En analyse av tilpasningsprosesser i to nord-norske lokalsamfunn. Institutt for samfunnsforskning. Oslo 1968 (stensil), s. 4. 55 flg.

med hverandre. Dels førte det til at gamle samiske lokalsamfunn ble revet opp og at mange familier ble fordrevet[2]. Dels førte det også til blandete ekteskap. Dominansen i de store fiskeværene ble norsk. Etter hundreårsskiftet ble både norske og samiske fiskere trukket vekk fra de ytterste boplassene ettersom utviklingen, teknologi, transportmidler og framveksten av byer gjorde denne lokaliseringen mindre fordelaktig eller i hvert fall mindre nødvendig.

Ute i øyene fantes heller ikke så gode muligheter for å forankre identiteten i den spesielle kulturen som knytter seg til reindriften. Tvert imot oppstod det ofte konflikter mellom reineierne som kom ut til kysten om sommeren og den samiske befolkning av fiskerbønder. Sjøsamene kom ikke så sjelden til å definere seg selv i en viss motsetning til de gjestende flyttsamene, selv om det også utviklet seg vennskap og samarbeids- og bytteforhold mellom dem[3]. Dette førte noen steder til at sjøsamene gled over i norsk identitet[4], men i andre tilfelle til at de havnet i et etnisk ingenmannsland der det var vanskelig å vite hvor en hørte hjemme. Det er nok situasjonen for en del av sjøsamenes etterkommere den dag i dag. En følge av dette er at en må regne med atskillig sterkere tendens til å skjule samiske kjennetegn ved kysten enn i innlandsbygdene[5]. Derfor er innlandsdominansen blant samene reelt sett ikke så sterk som det foreliggende statistiske materialet viser.

Tabell 1. Personer i utvalgte tellingskretser i Nordland, Troms og Finnmark, etter svar på spørsmålet om samisk var første språk som personen selv snakket *Persons in preselected census tracts in Nordland, Troms and Finnmark, by answer to the question if Lappish was the first language spoken by the person himself*

Fylke *County*	Folkemengde[1] i alt i kretsene *Total population[1] in the tracts*	Samisk første språk *Lappish first language*	Samisk ikke første språk *Lappish not first language*	Ubesvart *Not reported*
Nordland	14 760	507	6 391	7 862
Troms	31 160	1 446	24 359	5 355
Finnmark	67 954	8 582	55 749	3 623
Nord-Norge i alt *Northern Norway, total* ...	113 874	10 535	86 499	16 840

1) Folkemengde i de utvalgte kretsene der en har fått inn minst ett tilleggsskjema med avkryssing for minst ett av de fire spørsmålene.
1) Population in the preselected tracts from which one has received at least one additional questionnaire with answer to at least one of the four questions.

2) Et slikt forløp med bakgrunn i ekspansjonen også i det norske jordbruket er behandlet i Knut Kolsrud, Finnefolket i Ofoten. Nord-Norske Samlinger. Bind VIII, Oslo 1948, særlig s. 29 flg. 3) Beskrevet i Eidheim, Aspects of the Lappish Minority Situation, s. 25 flg. 4) Dette synes å ha skjedd i de ytre områdene av Tysfjord omkring århundreskiftet. Noe av bakgrunnen for denne utviklingen er presentert i J. Qvigstad, Sjøfinnene i Nordland. Tromsø Museums Årshefter, 51, 1928, Tromsø 1929, s. 39-40; og Knut Kolsrud, Sommersete. Til problemet om halvnomadisme og seterflytting blant norske sjøsamer. Samiske samlinger V, Oslo-Bergen 1961. 5) Eidheim, Sst. s. 50 flg.

Tabell 2. Personer i utvalgte tellingskretser i Nordland, Troms og Finnmark, etter svar på spørsmålet om samisk var første språk som minst én av personens foreldre snakket *Persons in preselected census tracts in Nordland, Troms and Finnmark, by answer to the question if Lappish was the first language spoken by at least one of the parents*

Fylke *County*	Folkemengde i alt i kretsene *Total population in the tracts*	Samisk første språk *Lappish first language*	Samisk ikke første språk *Lappish not first language*	Vet ikke *Do not know*	Ubesvart *Not reported*
Nordland	14 760	777	6 022	97	7 864
Troms	31 160	3 473	21 541	797	5 349
Finnmark	67 954	12 558	50 365	1 433	3 598
Nord-Norge i alt *Northern Norway, total*	113 874	16 808	77 928	2 327	16 811

Tabell 3. Personer i utvalgte tellingskretser i Nordland, Troms og Finnmark, etter svar på spørsmålet om samisk var første språk som minst én av besteforeldrene snakket *Persons in preselected census tracts in Nordland, Troms and Finnmark, by answer to the question if Lappish was the first language spoken by at least one of the grand parents*

Fylke *County*	Folkemengde i alt i kretsene *Total population in the tracts*	Samisk første språk *Lappish first language*	Samisk ikke første språk *Lappish not first language*	Vet ikke *Do not know*	Ubesvart *Not reported*
Nordland	14 760	860	5 834	198	7 868
Troms	31 160	4 807	18 429	2 575	5 349
Finnmark	67 954	13 968	45 877	4 496	3 613
Nord-Norge i alt *Northern Norway, total*	113 874	19 635	70 140	7 269	16 830

Tabell 4. Personer i utvalgte tellingskretser i Nordland, Troms og Finnmark, etter svar på spørsmålet om personen regner seg selv som same *Persons in preselected census tracts in Nordland, Troms and Finnmark, by answer to the question if the person considers himself to be a Lapp*

Fylke *County*	Folkemengde i alt i kretsene *Total population in the tracts*	Regner seg som same *Considers himself to be a Lapp*	Regner seg ikke som same *Considers himself not to be a Lapp*	Usikker *Uncertain*	Ønsker ikke å svare *Does not wish to answer*	Ubesvart *Not reported*
Nordland	14 760	668	6 015	111	159	7 807
Troms	31 160	944	23 817	746	333	5 320
Finnmark	67 954	7 563	53 842	1 775	1 321	3 453
Nord-Norge i alt *Northern Norway, total*	113 874	9 175	83 674	2 632	1 813	16 580

Tabell 5. Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning. Kommune. Absolutte tall *Persons with answer to questions about Lappish connection. Municipality. Number*

Kommune[1)] *Municipality[1)]*	Spørsmål 1 *Question 1* Samisk første talespråk *Lappish first talked language*		Spørsmål 2 *Question 2* Samisk første talespråk til minst én av foreldrene *Lappish first language talked by at least one of the parents*			Spørsmål 3 *Question 3* Samisk første talespråk til minst én av besteforeldrene *Lappish first language talked by at least one of the grandparents*			Spørsmål 4 *Question 4* Regner seg selv som same *Considers himself to be a Lapp*			
	Ja *Yes*	Nei *No*	Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ja *Yes*	Nei *No*	Usikker *Uncertain*	Ønsker ikke å svare *Does not wish to answer*
NORDLAND												
1841 Fauske ...	:	224	4	220	:	4	220	:	:	225	-	-
1842 Skjerstad	:	245	2	241	:	5	240	-	:	241	3	-
1845 Sørfold ..	8	229	15	221	1	19	218	-	11	225	1	-
1849 Hamarøy ..	29	16	34	11	-	34	11	-	30	12	1	4
1850 Tysfjord .	213	1081	243	1045	8	253	1023	20	234	1037	15	11
1853 Evenes ...	101	1583	189	1472	25	219	1411	57	154	1452	34	44
1854 Ballangen	70	1892	129	1786	33	146	1722	76	110	1789	32	78
1855 Ankenes ..	85	1120	160	1026	27	179	989	44	128	1034	24	22
TROMS												
1902 Tromsø ...	135	1754	357	1492	42	521	1192	177	21	1857	5	4
1911 Kvæfjord .	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
1913 Skånland .	359	321	562	95	25	572	58	52	433	103	60	86
1919 Gratangen	24	512	43	468	26	53	438	46	24	485	14	14
1921 Salangen .	157	2151	292	1993	23	318	1917	73	212	2031	40	26
1924 Målselv ..	:	606	:	605	:	:	590	15	:	604	:	6
1925 Sørreisa .	4	996	18	979	3	28	958	14	6	977	15	2
1926 Dyrøy	2	378	10	363	7	19	331	30	1	376	3	-
1927 Tranøy ...	9	192	18	178	5	19	163	19	9	170	20	2
1929 Berg	4	159	6	146	11	9	134	20	3	159	1	-
1931 Lenvik ...	4	1049	6	1034	13	12	1018	23	4	1037	2	10
1933 Balsfjord	16	1420	29	1378	27	52	1279	103	14	1387	10	31
1936 Karlsøy ..	1	93	3	91	-	5	89	-	1	90	3	-
1938 Lyngen ...	68	3323	195	3059	139	295	2568	530	15	3286	44	48
1939 Storfjord	79	1636	228	1411	74	468	1012	233	15	1690	6	10
1940 Kåfjord ..	457	2812	1342	1805	124	1886	1153	233	153	2676	418	25
1941 Skjervøy .	18	4746	75	4575	114	147	4163	454	7	4694	33	40
1942 Nordreisa	:	230	9	209	13	14	165	52	:	214	2	15
1943 Kvænangen	107	1978	279	1657	150	387	1201	498	24	1978	69	14

1) Oversikt over kretsene er tatt med til slutt i denne tabellen.
1) A list of the census tracts is taken at the end of this table.

Tabell 5 (forts.). Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning. Kommune. Absolutte tall *Persons with answer to questions about Lappish connection. Municipality. Number*

Kommune[1)]	Spørsmål 1		Spørsmål 2			Spørsmål 3			Spørsmål 4			
	Samisk første talespråk		Samisk første talespråk til minst én av foreldrene			Samisk første talespråk til minst én av besteforeldrene			Regner seg selv som same			
	Ja	Nei	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Usikker	Ønsker ikke å svare
FINNMARK												
2001 Hammerfest ...	53	5844	149	5662	97	209	5297	393	31	5790	35	57
2003 Vadsø ..	150	5272	394	4957	75	497	4740	188	121	5189	58	80
2011 Kautokeino ..	1965	524	2086	393	11	2101	362	27	1899	426	107	57
2012 Alta ...	303	10355	554	9784	303	728	8953	960	210	10149	156	164
2014 Loppa ..	27	2099	116	1942	67	224	1559	342	11	2099	9	6
2015 Hasvik .	48	1473	149	1343	30	206	1198	115	16	1455	46	5
2016 Sørøysund ...	68	2118	163	1913	126	247	1579	376	39	2083	32	34
2017 Kvalsund	276	1467	566	1134	43	667	924	152	201	1262	185	97
2018 Måsøy ..	122	2742	346	2372	148	472	1948	445	52	2709	58	47
2019 Nordkapp	117	4437	323	4152	80	421	3807	326	58	4435	50	41
2020 Porsanger	859	2968	1427	2281	118	1538	1970	318	813	2600	276	137
2021 Karasjok	1838	625	2011	440	13	2026	403	35	1708	518	113	128
2022 Lebesby	247	1980	483	1703	41	548	1566	113	196	1894	96	44
2023 Gamvik .	63	1468	154	1316	66	181	1195	160	75	1375	52	36
2024 Berlevåg	66	1751	142	1647	28	172	1563	82	58	1703	46	10
2025 Tana ...	1262	1576	1709	1081	50	1760	1011	69	1152	1318	251	131
2027 Nesseby	690	444	904	224	7	922	194	19	625	355	96	92
2030 Sør-Varanger	428	8606	882	8021	130	1049	7608	376	298	8482	109	155

1) Se note 1, side 23.
1) See note 1, page 23.

OVERSIKT OVER KRETSER *A LIST OF THE CENSUS TRACTS*

1841 Fauske
13 Nedre Vatnan

1842 Skjerstad
6 Misvær

1845 Sørfold
12 Mørsvikbotn

1849 Hamarøy
4 Straumsnes
5 Sagvatnan
12 Uteidet

1850 Tysfjord
Alle kretser unntatt:
4 Hundholmen
5 Indre Tysfjord
13 Tysnes

1853 Evenes
Alle kretser

1854 Ballangen
1 Råna/Arnes
2 Ballangen
3 Bjørkåsen
4 Stor-Ballangen
5 Ballangsmark
6 Bøstrand
7 Kjeldebotn

1855 Ankenes
Alle kretser unntatt:
6 Seines
7 Trældal
9 Kvitsandøra
12 Nordre Håkvik
15 Kongsbakk
16 Elvegård
18 Sørskjomen
19 Vidrek

1902 Tromsø
18 Breivikeidet
19 Ramsfjordbotn
21 Andersdal
53 Lakselvbukt
54 Lakselvdalen
55 Sørstrøm
56 Sjursnes
57 Reiervik
58 Breivikeidet

1911 Kvæfjord
8 Vik

1913 Skånland
1 Tovik
7 Kjønna
8 Trossemark
9 Boltås
12 Saltvatn
13 Laberg

1919 Gratangen
6 Fjelldal
7 Elvenes
8 Laberg

1921 Salangen
1 Løksa/Løksebotn/Rørbakken
2 Medby
4 Seljeskog
5 Sjøvegan
6 Stokkenes/Elvelund
7 Bekkebotn
8 Elvebakken
9 Masterbakken
10 Laberg
17 Spannsdalen

1924 Målselv
5 Rossvold
7 Storjord
10 Takelvdal

1925 Sørreisa
6 Sørstraumen
7 Storlia/Rabbås
9 Nordstraumen
13 Reinelv
14 Sørstraumen

1926 Dyrøy
2 Bjørkbakk
4 Kastnes

1927 Tranøy
4 Bryggerhaug
5 Tranøybotn

1929 Berg
8 Straumsbotn/Hamn

1931 Lenvik
7 Andersdal
8 Fagernes
9 Finnfjord
10 Finnsnes
14 Kårvik

1933 Balsfjord
3 Ørnes
4 Slettmo/Tomasjord
5 Seljelvnes
15 Sagelvvatn
20 Sandøyra
21 Malangseidet

1936 Karlsøy
15 Skogsfjordvatn

1938 Lyngen
Alle kretser unntatt:
14 Svensby
18 Lenangøyra
19 Jægervatn

1939 Storfjord
Alle kretser unntatt:
9 Søndre Oteren

1940 Kåfjord
Alle kretser

1941 Skjervøy
Alle kretser

1942 Nordreisa
1 Storvik
11 Bakkeby

1943 Kvænangen
Alle kretser

2001 Hammerfest
Alle kretser

2003 Vadsø
Alle kretser

2011 Kautokeino
Alle kretser

2012 Alta
Alle kretser

2014 Loppa
Alle kretser unntatt:
8 Loppa

2015 Hasvik
Alle kretser unntatt:
1 Stjernvåg

2016 Sørøysund
Alle kretser

2017 Kvalsund
Alle kretser

2018 Måsøy
Alle kretser

2019 Nordkapp
Alle kretser unntatt:
6 Kjelvik

2020 Porsanger
Alle kretser

2021 Karasjok
Alle kretser

2022 Lebesby
Alle kretser unntatt:
14 Godviknes

2023 Gamvik
Alle kretser unntatt:
4 Gamvik
5 Tyfjord

2024 Berlevåg
Alle kretser

2025 Tana
Alle kretser

2027 Nesseby
Alle kretser

2030 Sør-Varanger
Alle kretser unntatt:
1 Bugøynes
7 Jarfjord
8 Grense Jakobselv

Tabell 6. Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning. Prosent av bosatte i kretsene undersøkelsen omfattet. Kommune *Persons with answer to questions about Lappish connection. As percentage of residents in the census tracts investigated. Municipality*

Kommune *Municipality*	Spørsmål 1 *Question 1*		Spørsmål 2 *Question 2*			Spørsmål 3 *Question 3*			Spørsmål 4 *Question 4*			
	Ja *Yes*	Nei *No*	Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ja *Yes*	Nei *No*	Usikker *Uncertain*	Ønsker ikke å svare *Does not wish to answer*
NORDLAND												
1841 Fauske ..	:	98,2	1,8	96,5	:	1,8	96,5	:	:	98,7	-	-
1842 Skjerstad	:	99,6	0,8	98,0	:	2,0	97,6	-	:	98,0	1,2	-
1845 Sørfold .	3,3	95,0	6,2	91,7	0,4	7,9	90,5	-	4,6	93,4	0,4	-
1849 Hamarøy .	3,9	2,1	4,5	1,5	-	4,5	1,5	-	4,0	1,6	0,1	0,5
1850 Tysfjord	7,7	39,1	8,8	37,8	0,3	9,1	37,0	0,7	8,5	37,5	0,5	0,4
1853 Evenes ..	5,7	89,2	10,7	83,0	1,4	12,3	79,5	3,2	8,7	81,8	1,9	2,5
1854 Ballangen	2,4	65,1	4,4	61,4	1,1	5,0	59,2	2,6	3,8	61,5	1,1	2,7
1855 Ankenes .	1,5	20,2	2,9	18,5	0,5	3,2	17,9	0,8	2,3	18,7	0,4	0,4
TROMS												
1902 Tromsø ..	6,1	79,8	16,2	67,9	1,9	23,7	54,2	8,1	1,0	84,5	0,2	0,2
1911 Kvæfjord	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
1913 Skånland	32,5	29,0	50,8	8,6	2,3	51,7	5,2	4,7	39,2	9,3	5,4	7,8
1919 Gratangen	4,1	88,4	7,4	80,8	4,5	9,2	75,6	7,9	4,1	83,8	2,4	2,4
1921 Salangen	6,7	91,9	12,5	85,1	1,0	13,6	81,9	3,1	9,1	86,8	1,7	1,1
1924 Målselv .	:	94,5	:	94,4	:	:	92,0	2,3	:	94,2	:	0,9
1925 Sørreisa	0,4	98,5	1,8	96,8	0,3	2,8	94,8	1,4	0,6	96,6	1,5	0,2
1926 Dyrøy ...	0,5	97,7	2,6	93,8	1,8	4,9	85,5	7,8	0,3	97,2	0,8	-
1927 Tranøy ..	2,4	52,0	4,9	48,2	1,4	5,1	44,2	5,1	2,4	46,1	5,4	0,5
1929 Berg	2,5	97,5	3,7	89,6	6,7	5,5	82,2	12,3	1,8	97,5	0,6	-
1931 Lenvik ..	0,1	28,3	0,2	27,9	0,4	0,3	27,4	0,6	0,1	27,9	0,1	0,3
1933 Balsfjord	1,1	93,9	1,9	91,1	1,8	3,4	84,5	6,8	0,9	91,7	0,7	2,0
1936 Karlsøy .	0,9	84,5	2,7	82,7	-	4,5	80,9	-	0,9	81,8	2,7	-
1939 Lyngen ..	2,0	96,0	5,6	88,4	4,0	8,5	74,2	15,3	0,4	95,0	1,3	1,4
1939 Storfjord	4,6	94,2	13,1	81,3	4,3	27,0	58,3	13,4	0,9	97,4	0,3	0,6
1940 Kåfjord .	13,9	85,7	40,9	55,0	3,8	57,5	35,2	7,1	4,7	81,6	12,7	0,8
1941 Skjervøy	0,4	96,5	1,5	93,0	2,3	3,0	84,7	9,2	0,1	95,5	0,7	0,8
1942 Nordreisa	:	76,4	3,0	69,4	4,3	4,7	54,8	17,3	:	71,1	0,7	5,0
1943 Kvænangen	5,1	94,5	13,3	79,2	7,2	18,5	57,4	23,8	1,1	94,5	3,3	0,7
FINNMARK												
2001 Hammerfest	0,8	83,9	2,1	81,3	1,4	3,0	76,1	5,6	0,4	83,1	0,5	0,8
2003 Vadsø ...	2,7	95,5	7,1	89,8	1,4	9,0	85,9	3,4	2,2	94,0	1,1	1,4
2011 Kautokeino	76,7	20,5	81,5	15,3	0,4	82,0	14,1	1,1	74,2	16,6	4,2	2,2
2012 Alta	2,7	92,9	5,0	87,7	2,7	6,5	80,3	8,6	1,9	91,0	1,4	1,5
2014 Loppa ...	1,3	97,4	5,4	90,1	3,1	10,4	72,3	15,9	0,5	97,4	0,4	0,3
2015 Hasvik ..	3,1	94,2	9,5	85,9	1,9	13,2	76,6	7,4	1,0	93,0	2,9	0,3
2016 Sørøysund	3,1	95,2	7,3	86,0	5,7	11,1	71,0	16,9	1,8	93,7	1,4	1,5
2017 Kvalsund	15,7	83,4	32,2	64,5	2,4	37,9	52,5	8,6	11,4	71,7	10,5	5,5
2018 Måsøy ...	4,2	94,8	12,0	82,0	5,1	16,3	67,4	15,4	1,8	93,7	2,0	1,6
2019 Nordkapp	2,3	86,2	6,3	80,6	1,6	8,2	73,9	6,3	1,1	86,1	1,0	0,8
2020 Porsanger	22,3	77,0	37,0	59,2	3,1	39,9	51,1	8,3	21,1	67,5	7,2	3,6
2021 Karasjok	72,6	24,7	79,5	17,4	0,5	80,1	15,9	1,4	67,5	20,5	4,5	5,1
2022 Lebesby .	11,0	88,5	21,6	76,1	1,8	24,5	70,0	5,0	8,8	84,6	4,3	2,0
2023 Gamvik ..	3,9	91,0	9,5	81,5	4,1	11,2	74,0	9,9	4,6	85,2	3,2	2,2
2024 Berlevåg	3,6	95,7	7,8	90,0	1,5	9,4	85,5	4,5	3,2	93,1	2,5	0,5
2025 Tana	41,2	51,5	55,8	35,3	1,6	57,5	33,0	2,3	37,6	43,1	8,2	4,3
2027 Nesseby .	58,6	37,7	76,7	19,0	0,6	78,3	16,5	1,6	53,1	30,1	8,1	7,8
2030 Sør-Varanger	4,4	88,6	9,1	82,6	1,3	10,8	78,3	3,9	3,1	87,3	1,1	1,6

Tabell 7. Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning. Prosent av kommunens totale folkemengde *Persons with answer to questions about Lappish connection. As percentage of the total population in the municipality*

Kommune *Municipality*	Spørsmål 1 *Question 1*		Spørsmål 2 *Question 2*			Spørsmål 3 *Question 3*			Spørsmål 4 *Question 4*			
	Ja *Yes*	Nei *No*	Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ja *Yes*	Nei *No*	Usikker *Uncertain*	Ønsker ikke å svare *Does not wish to answer*
NORDLAND												
1841 Fauske ..	:	2,6	0,0	2,6	:	0,0	2,6	:	:	2,6	-	-
1842 Skjerstad	:	15,8	0,1	15,6	:	0,3	15,5	-	:	15,5	0,2	-
1845 Sørfold .	0,3	8,0	0,5	7,8	0,0	0,7	7,6	-	0,4	7,9	0,0	-
1849 Hamarøy .	1,2	0,7	1,4	0,5	-	1,4	0,5	-	1,2	0,5	0,0	0,2
1850 Tysfjord	7,4	37,4	8,4	36,1	0,3	8,7	35,4	0,7	8,1	35,9	0,5	0,4
1853 Evenes ..	5,7	89,2	10,6	83,0	1,4	12,4	79,5	3,2	8,7	81,8	1,9	2,5
1854 Ballangen	2,1	58,2	4,0	54,9	1,0	4,5	53,0	2,3	3,4	55,0	1,0	2,4
1855 Ankenes .	1,3	16,5	2,4	15,1	0,4	2,6	14,6	0,7	1,9	15,3	0,3	0,3
TROMS												
1902 Tromsø ..	0,4	4,5	0,9	3,9	0,1	1,3	3,1	0,5	0,1	4,8	0,0	0,0
1911 Kvæfjord	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
1913 Skånland	12,1	10,8	18,9	3,2	0,8	19,2	2,0	1,8	14,6	3,5	2,0	2,9
1919 Gratangen	1,3	27,0	2,3	24,7	1,4	2,8	23,2	2,4	1,3	25,7	0,7	0,7
1921 Salangen	4,2	57,7	7,8	53,5	0,6	8,5	51,4	2,0	5,7	54,5	1,1	0,7
1924 Målselv .	:	7,7	:	7,7	:	:	7,5	0,2	:	7,6	:	0,1
1925 Sørreisa	0,1	31,7	0,6	31,1	0,1	0,9	20,5	0,4	0,2	31,1	0,5	0,0
1926 Dyrøy ...	0,1	19,4	0,5	18,6	0,4	1,0	17,0	1,5	0,1	19,3	0,1	-
1927 Tranøy ..	0,4	8,6	0,8	8,0	0,2	0,9	7,3	0,8	0,4	7,6	0,9	0,1
1929 Berg	0,3	11,0	0,4	10,1	0,8	0,6	9,3	1,4	0,2	11,0	0,1	-
1931 Lenvik ..	0,0	9,9	0,0	9,8	0,1	0,1	9,6	0,2	0,0	9,8	0,0	0,1
1933 Balsfjord	0,2	21,0	0,4	20,4	0,4	0,8	18,9	1,5	0,2	20,5	0,1	0,5
1936 Karlsøy .	0,0	3,1	0,1	3,0	-	0,2	2,9	-	0,0	3,0	0,1	-
1938 Lyngen ..	1,8	85,5	5,0	78,8	3,6	7,6	66,1	13,7	0,4	84,7	1,1	1,2
1939 Storfjord	4,5	93,7	13,1	80,8	4,2	26,8	58,0	13,3	0,9	96,7	0,3	0,6
1940 Kåfjord .	13,9	85,8	40,9	55,0	3,8	57,5	35,2	7,1	4,7	81,6	12,7	0,8
1941 Skjervøy	0,4	96,5	1,5	93,1	2,3	3,0	84,7	9,2	0,1	95,5	0,7	0,8
1942 Nordreisa	0,0	8,5	0,3	7,7	0,5	0,5	6,1	1,9	:	7,9	0,1	0,5
1943 Kvænangen	5,1	94,5	13,3	79,2	7,2	18,5	57,4	23,8	1,1	94,5	3,3	0,7
FINNMARK												
2001 Hammerfest	0,8	83,9	2,1	81,3	1,4	3,0	76,1	5,6	0,4	83,2	0,5	0,8
2003 Vadsø ...	2,7	95,2	7,1	89,5	1,4	9,0	85,6	3,4	2,2	93,8	1,0	1,4
2011 Kautokeino	76,7	20,5	81,5	15,3	0,4	82,0	14,1	1,1	74,2	16,6	4,2	2,2
2012 Alta	2,7	92,8	5,0	87,7	2,7	6,5	80,3	8,6	1,9	90,9	1,4	1,5
2014 Loppa ...	1,2	94,9	5,2	87,8	3,0	10,1	70,4	15,5	0,5	94,8	0,4	0,3
2015 Hasvik ..	3,0	91,8	9,3	83,7	1,9	12,8	74,7	7,2	1,0	90,7	2,9	0,3
2016 Sørøysund	3,1	95,2	7,3	86,0	5,7	11,1	71,0	16,9	1,8	93,7	1,4	1,5
2017 Kvalsund	15,6	83,0	32,0	64,2	2,4	37,7	52,3	8,6	11,4	71,4	10,4	5,5
2018 Måsøy ...	4,2	94,7	12,0	81,9	5,1	16,3	67,3	15,4	1,8	93,6	2,0	1,6
2019 Nordkapp	2,3	85,9	6,3	80,4	1,5	8,2	73,7	6,3	1,1	85,9	1,0	0,8
2020 Porsanger	22,3	76,9	37,0	59,1	3,1	39,9	51,1	8,2	21,1	67,4	7,1	3,6
2021 Karasjok	72,7	24,7	79,5	17,4	0,5	80,1	15,9	1,4	67,5	20,5	4,5	5,0
2022 Lebesby .	11,0	88,3	21,5	76,0	1,8	24,4	69,9	5,0	8,7	84,5	4,3	2,0
2023 Gamvik ..	3,8	87,9	9,2	78,8	4,0	10,8	71,6	9,6	4,5	82,4	3,1	2,2
2024 Berlevåg	3,6	95,2	7,7	89,6	1,5	9,3	85,0	4,5	3,2	92,6	2,5	0,5
2025 Tana	41,2	51,5	55,9	35,3	1,6	57,5	33,0	2,3	37,6	43,1	8,2	4,3
2027 Nesseby .	58,6	37,7	76,7	19,0	0,6	78,2	16,5	1,6	53,1	30,1	8,2	7,8
2030 Sør-Varanger	4,1	82,4	8,5	76,8	1,2	10,0	72,9	3,6	2,9	81,2	1,0	1,5

Om samene utgjør en innlandsbefolkning, så er de samtidig en utkantbefolkning. Det store flertall bor i Nord-Norge og med sterkere konsentrasjon jo lenger nord en kommer. De bor stort sett langt fra de større landsdelssentra og byer. Også innenfor de enkelte kommunene er de særlig å finne i de mer perifere tellingskretsene. Men igjen skal en være oppmerksom på at selve opplegget for tellingen ekskluderer samer i Sør-Norge og i de fleste større byer nordpå. Dessuten er nok underrapporteringen av samiske kjennetegn mer vanlig i byer og tettsteder enn i utkantbygder der forholdene i alle fall er svært gjennomsiktige.

Fordelingen av samiske kjennetegn på kommuner og fylker

I det følgende blir det skilt ut 8 områder med en større eller mindre samisk bosetning. Denne områdeinndelingen ligger til grunn for mange tabeller og tabellkommentarer. Inndelingen er foretatt dels på grunnlag av folketellingens resultater, men dels også ut fra andre foreliggende opplysninger. Kriteriene vil gå fram ettersom områdene og kommunene innenfor områdene blir beskrevet. Inndelingen bygger i ganske stor utstrekning på et skjønn, og det kan nok reises innvendinger mot den på enkelte punkter, men ulikhetene mellom noen av distriktene er så påfallende, at det ville gitt et misvisende bilde å behandle hele materialet under ett. Utviklingstendensene går til dels i ulike retninger. En markert tendens innenfor ett distrikt ville blitt vasket ut ved sammenkjøring med andre distrikter preget av andre tendenser. Resultatet ville blitt intetsigende. En inndeling var det nødvendig å foreta.

Den største konsentrasjonen av sterke samiske kjennetegn, ja - svar på spørsmålene 1 og 4, finner en i Indre Finnmark, i kommunene Kautokeino og Karasjok, og den delen av Tana som består av den tidligere Polmak kommune (inntil 1964). Dette området vil vi betegne som det indre samiske kjerneområdet (område 1). Her har befolkningstilveksten i dette hundreåret vært voldsom og langt sterkere enn i landsdelen og landet for øvrig. Når antallet samisktalende i Norge antakelig er minst like høyt som det var ved århundreskiftet, trass i fornorskingen langs kysten, skyldes det for en stor del at de store barnekullene i Indre Finnmark og enkelte andre distrikter er vokst opp med samisk språk og identitet.

Ved siden av Kautokeino og Karasjok er det bare en annen kommune som totalt sett viser samisk flertall ut fra spørsmålene 1 og 4, nemlig Nesseby. Sammen med nedre del av Tana og Porsanger utgjør Nesseby en del av det vi her betegner som det ytre samiske kjerneområdet (område 2). Det ytre kjerneområdet er mindre homogent, både geografisk og etnisk, enn det indre kjerneområdet. 58,6 prosent av Nessebys befolkning har svart ja på spørsmål 1, mot bare 22,3 prosent av Porsangers befolkning. For så vidt likner Porsanger mer på Kvalsund enn på Nesseby. Enhver inndeling i større geografiske områder ut fra etniske kjennetegn blir noe vilkårlig.

Resten av Finnmark fylke (område 3) er svært heterogent med hensyn til fordelingen av samiske kjennetegn. Det blir likevel her regnet som ett område. På kommunebasis varierer ja-prosenten på spørsmål 1 fra 15,6 i Kvalsund og 11 i Lebesby til 0,8 i Hammerfest. Følgende kommuner i Finnmark ut over de som her har vært nevnt, peker seg ut med relativt høy prosent ja-svar på spørsmål 3 om besteforeldrenes språk: Loppa, Hasvik, Sørøysund, Måsøy, Gamvik og Sør-Varanger. Fordelingen innenfor kystkommunene i Finnmark er imidlertid meget ujevn. I mange kommuner fins det mer eller mindre isolerte tellingskretser som har en klar samisk dominans.

Dette gjelder også for Troms. Her fins to litt større sammenhengende innlandsområder, deler av kommunene Kåfjord og Skånland (områdene 5 og 6), som består av utpregede samebygder. På kommunal basis er tallene for ja på spørsmål 1 bare 13,9 prosent i Kåfjord og 12,1 prosent i Skånland. For Skånlands vedkommende skal en imidlertid være oppmerksom på at tellingen bare ble gjennomført i de såkalte markebygdene[6], mens den ble gjennomført i alle Kåfjords kretser. I Kåfjord stiger ja-prosenten til hele 57,5 på spørsmålet om besteforeldrenes språk, mens stigningen er langt mer beskjeden i Skånland, nemlig til 19,2, som svarer at minst en av besteforeldrene hadde samisk som første språk.

Ved siden av Manndalen og Kåfjorddalen i Kåfjord og markebygdene i Skånland, går det an å skille ut en annen gruppe av distrikter i Troms med et mindre, men tydelig registrert innslag av samiske kjennetegn. Den omfatter de ytre delene av Kåfjord kommune og Storfjord og Kvænangen (område 4). I Storfjord svarte 4,5 prosent av kommunens befolkning ja på spørsmål 1 og i Kvænangen 5,1 prosent. Men i Storfjord steg ja-prosenten til 26,8 på spørsmål 3 og i Kvænangen til 18,5. I begge kommunene var det også mange vet ikke-svar på spørsmål 3.

Også utenfor disse områdene fins det bygder og tellingskretser i Troms med et klart samisk preg, selv om antallet som svarer ja på de fire spørsmålene, og særlig på 1 og 4, bare utgjør en meget liten prosent av kommunenes totale befolkning. Slike samebygder finner en f.eks. i Salangen, der 5,7 prosent av kommunens befolkning markerer subjektiv samisk identitet. Fra tellingene i 1930 og 1950 og forundersøkelsen i 1969, vet vi at dette også gjelder Lenvik kommune, der området Grasmyrskogen i sin tid ble bosatt av samer som kom fra Sverige på samme vis som markebygdene i Skånland, Ballangen og Evenes. Men i tellingen 1970 er Lenvik registrert praktisk talt uten innslag av samiske kjennetegn, hvilket er svært misvisende. Resten av Troms utgjør et eget område (område 7).

---

6) "Markebygdene" er en gammel betegnelse for innlandsområdene i Skånland og noen av nabokommunene, områder som ble bosatt på 17- og 18-hundretallet av svenske flyttsamer som kom fra Jukkasjärvi-distriktet.

I Nordlandskommunene Evenes og Ballangen er det registrert en del samiske kjennetegn, men antakelig i underkant av den virkelige forekomsten. Dette gjelder nok også Ankenes, og utelukkingen av Narvik fra tellingen har selvfølgelig også vært en feilkilde på samme vis som utelukkingen av Harstad, og særlig Tromsø reduserte antallet samer i Troms. Tysfjord er den største samekommunen i Nordland fylke, men her ligger det registrerte antall vesentlig under det virkelige. Antakelig er det minst det dobbelte antall av de som svarte ja på spørsmål 1 som faktisk vokste opp med samisk som første språk[7]. Alle tellingskretsene i Nordland er i analysen slått sammen til ett område (område 8).

Fordelingen av samiske kjennetegn på tellingskretser innenfor de enkelte kommuner

Det har vært understreket at samene overveiende er en utkantbefolkning. De kommunene hvor det forekommer mange samiske kjennetegn er utkantkommuner, men også innenfor kommunene gjentar dette mønsteret seg. Her må vi riktignok ta i betraktning den feilkilden som ligger i at de største byene er holdt utenfor tellingen, og at underrapporteringen av samiske kjennetegn synes å være særlig vanlig i byer og tettsteder.

I det indre samiske kjerneområdet er dette mønsteret ikke så utpreget. Samene dominerer tallmessig også på kirkestedene Kautokeino og Karasjok som er kommunale sentra, men det er også her vi finner den innflyttede norsktalende befolkningen av tjenestemenn, militære, lærere, folk i andre serviceyrker m.v. I et par av tellingskretsene i disse to sentra i Indre Finnmark, er det bare vel halvparten av befolkningen som rapporterer samisk som første språk og samisk identitet[8].

I Kautokeino kommune er 858 personer knyttet direkte til reindriften ved at familien eier rein eller har en reingjeter som hovedperson. Av disse er det bare 2 som svarer at de ikke har samisk som første språk. I Karasjok teller reindriftsbefolkningen 455 personer, hvorav 5 ikke har samisk som første språk. I Porsanger har hele reindriftsbefolkningen (80) samisk som første språk, i Tana 35 av 40, i Nesseby 24 av 28, for hele tellingens Nordlandsmateriale samtlige 18, og i Troms 51 av 54. Unntaket fra regelen finner en i Sør-Varanger der bare 10 av 38 oppgir samisk som første språk. Her har ikke-samer hatt en særrett til reindrift. Den totale reindriftsbefolkningen i vårt utvalg, som utelukker alle næringsutøvere sør for Bodø, er 1 604 personer. Derav er 1 498 knyttet til næringen gjennom eierforhold og 106 som gjetere.

7) Dette er kjent fra omfattende sosiologisk feltarbeid ved Lina Homme. En pekepinn får en også gjennom oversikten over antall skoleelever i Tysfjord med samisk morsmål i Innstillingen fra samekomitéen, s. 54. Lokale informanter bekrefter dette inntrykket; og det gjør også Forundersøkelsen i 1969. 8) Forholdet mellom norsktalende og samisktalende i Karasjok med hensyn til bosted, yrke, inntekt og flyttetilbøyelighet, er behandlet i Reinhard Mook og Vilhelm Aubert, "Flyttemønsteret og lokalsamfunnets struktur. En undersøkelse i Karasjok." Tidsskrift for samfunnsforskning, 11, 1970, s. 13-31.

I Tana finner en den samiske befolkningen særlig i utkanten, det gamle Polmak og mest rendyrket innover mot grensen til Karasjok i bygda Sirma[9]. For øvrig finner en mindre samiske "lommer" spredt utover kommunen, særlig markert på små vegløse boplasser ute i fjordene. I Tana fins også små grender med finsk bosetning, spesielt Masjok. Både i Tana og Nesseby har sentrumsfunksjonene vært noe spredt, men både kirkestedet Nesseby og skolesenteret Karlebotn har befolkningsmessig samisk dominans. Derimot har et par mindre befolkningskonsentrasjoner vært norskpreget. I Porsanger finner en den samiske befolkningen især på spredte boplasser i utkanten av kommunen. I kommunesenteret Lakselv med flyplass og militærforlegning er det samiske innslaget svakt ifølge tellingen i 1970. Dette gjelder også Børselv som også har noen sentrumsfunksjoner. Både i Lakselv og Børselv er det et betydelig finsk innslag[10].

Ifølge tabell 6 er Alta ingen betydelig samekommune. Men det er en folkerik kommune, og det absolutte antall som er registrert med samisktalende besteforeldre er 728, og 960 har svart vet ikke på spørsmål 3. Det går fram av opplysningene om tellingskretsene, som en også vet fra tidligere spesialundersøkelser, at den samiske befolkningen særlig er konsentrert i en del utkantbygder, bl.a. utover langs Altafjorden[11], men i absolutte tall bor nok de fleste av samisk avstamning i Alta tettsted. Opplysningene derfra synes imidlertid å være ufullstendige og er vanskelig å tolke. Også i Alta vet vi at det fins et visst finsk innslag i befolkningen.

Det bosettingsmønsteret en finner i Porsanger og Alta, går igjen også i Kvalsund og Lebesby. Den samiske befolkningen bor især i utkantbygder som Revsbotn i Kvalsund[12] og i Lebesby på mange små veiløse boplasser langs Laksefjorden. I Lebesby er vel 2/3 av befolkningen samlet i fiskeværet Kjøllefjord der det er registrert svært få samiske kjennetegn. Selv om en må regne med underrapportering i kommunesentrene, bekrefter tellingen det hovedmønster som består i at samene for det meste bor i kommunenes utkantbygder, mens sentrene er sterkt norskdominert[13].

---

9) Jfr. Harald Eidheim, Erverv og kulturkontakt i Polmak. Samiske samlinger, IV, Oslo 1958; og Siri Lavik Dikkanen, Sirma. Residence and Work Organization in a Lappish-speaking Community. Samiske samlinger, VIII, Oslo 1965. 10) Dette framgikk tydelig i Forundersøkelsen. 11) Eidheim, Aspects of the Lappish Minority Situation, s. 50 flg. Se også Knut Kolsrud, Sjøfinnane i Rognsund. Studia Septentionalia, VI, Oslo 1955. 12) Jfr. Robert Paine, Coast Lappe Society I, A Study of Neighbourhood in Revsbotn Fjord. Tromsø Museums Skrifter, Vol. IV, 1, Tromsø 1957; se også, "Emergence of the Village as a Social Unit in a Coast Lappish Fjord". American Anthropologist, 62, 1960, s. 1 004 - 1 017. 13) Bosetningsmønsteret i Lebesby er nærmere beskrevet i Thorsen, Registreringen av den samiske befolkning i Nord-Norge fra 1845 til 1970, Del III. Utviklingen i distriktet i slutten av forrige århundre er beskrevet i Johannes Falkenberg, Bosetningen ved Indre Laksefjord. Nord-Norske Samlinger, Bind II, Oslo 1941.

Finnmarkskommunene Loppa, Hasvik, Sørøysund, Måsøy, Nordkapp, Gamvik, Berlevåg og Sør-Varanger har ifølge tabell 6 bare små minoriteter som har samisk som morsmål eller som regner seg som samer. Men atskillig flere tegn på en samisk bakgrunn kommer til syne i oppgavene om besteforeldrenes språk, særlig om en også tar hensyn til vet ikke-svarene.

I Loppa finner en de samiske kjennetegnene især på små isolerte og veiløse boplasser. De opptrer meget sjelden på øya Loppa som var et sentrum, men som nå er blitt en ganske perifer boplass.

I Hasvik kommune er det aller meste av befolkningen samlet i tre fiskevær, tettstedene Hasvik, Breivikbotn og Sørvær. Den spredte bosetningen er nå så sterkt redusert ved fraflytting at det er vanskelig å karakterisere denne periferien der det tidligere var et tydelig samisk innslag. I tettstedene er det noen, men ikke mange registrerte tegn på at det har skjedd en samisk innflytting. Her må en regne med enkelte misvisende opplysninger[14].

Innenfor Sørøysund kommune bor det, i relative tall, flest personer med samiske kjennetegn i meget isolerte veiløse kretser langs Sørøysundet. Men det største antall personer av samisk avstamning ifølge oppgaver om besteforeldrenes språk, finner en i Indrefjord, et tilflyttingssted nær Hammerfest som nå fungerer som sentrum også for folk i Sørøysund. Fiskeværet Akkarfjord som har hatt stor økonomisk betydning i distriktet, synes å ha vært sterkt norskdominert[15] akkurat som Hammerfest.

Måsøy har ifølge tabell 6 et betydelig større samisk innslag enn Hasvik og Sørøysund. Samiske kjennetegn forekommer relativt hyppigst i bygdene langs Snøfjord[16] og Revsbotnfjord. Dette er samebygder på linje med Revsbotn i Kvalsund. Kommunegrensen skjærer her, som mange andre steder, midt gjennom en noenlunde sammenhengende samisk bosetning og bidrar til å orientere befolkningen hver sin vei mot norskdominerte sentra. Det viktige fiskeværet Havøysund er kommunenes sentrum. Tellingen viser at det har skjedd atskillig innflytting av samer. Men hovedmønsteret for den etniske bosetningen er ganske tydelig i Måsøy. Samene bor i periferien, de norsktalende i de mer sentrale strøk. I tråd med dette finner vi også at fiskeværet Gjesvær på Magerøya er sterkt norskpreget.

I Nordkapp forekommer det, relativt sett, mindre samiske kjennetegn enn i Måsøy, og folketellingen gir lite grunnlag for å si noe om den indre differensieringen. Befolkningen er sterkt konsentrert i det store fiskeværet Honningsvåg. I fiskeværene Skarsvåg og Kamøyvær er det mindre befolkningskonsentrasjoner. Det relativt største innslaget av samiske

---

14) Ifølge Forundersøkelsen. 15) Per Otnes har beskrevet dette lokalsamfunnet i Afjord - "Sosialismen i en fjord." Tidsskrift for samfunnsforskning, 13, 1972, s. 161-74. 16) Her foreligger også en ny spesialundersøkelse som bekrefter dette inntrykket. Kjell-Torgeir Skjetne, Da veien kom til bygda. Hovedoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo 1976, s. 20 flg. og 100-102.

kjennetegn finner en i det isolerte veiløse området sørvest og sør for Honningsvåg. Men det er også tydelig registrert at det bor en god del med samisk bakgrunn i Honningsvåg. I absolutte tall bor nok de fleste samene i Nordkapp kommune i Honningsvåg. Imidlertid ligger de samiske grendene eller boplassene i periferien.

Også i Gamvik er befolkningen sterkt konsentrert i de to tettstedene, fiskeværene Mehamn og Gamvik. Begge steder er sterkt norskdominert, men i Mehamn tyder tellingen på at det kan være 10 prosent samer, i Gamvik færre. I den mest isolerte kretsen i kommunen, Langfjorden, blir det i tellingen oppgitt at 54 prosent av befolkningen sier at de regner seg som samer. Det vanlige mønsteret går igjen også her.

I Berlevåg kommune bor vel 10 prosent av befolkningen utenfor tettstedet Berlevåg. Både Berlevåg og det mindre fiskeværet Kongsfjord er norskdominert og med svakere samisk innslag enn i Honningsvåg. Forundersøkelsen rapporterer noen små samiske boplasser ut mot Tanafjorden. Men i denne kommunen har det liten mening å operere med en inndeling i sentrum og periferi.

Vi har under Sørøysund nevnt byen Hammerfest som utgjør en egen kommune uten noe omland av betydning. Folketellingen viser 53 personer som rapporterer eget samisk morsmål og 31 som angir subjektiv samisk identitet, men langt fler som oppgir samisk språk for en av besteforeldrene (209) eller som svarer vet ikke om besteforeldrenes språk (393). Den norske dominansen i Hammerfest er imidlertid helt klar, og byen er meget tett integrert i storsamfunnets økonomi, politikk, administrasjon og kulturliv.

Vardø og nabokommunen Båtsfjord ble ikke tatt med i sametellingen. Forundersøkelsen tyder på at det bare forekommer ganske få spredte individer med samiske kjennetegn i de to kommunene, men til Båtsfjord har det ifølge lokale informanter, foregått en viss utflytting av samer fra Tana.

I Vadsø, som også omfatter et omland, er dette noe annerledes. I selve byen Vadsø ser det ut til å være en del samisktalende og samiskidentifiserte, men det er alt for få til at det skulle bety noe for det norske, og til dels finske, preg Vadsø har. Gjennom plasseringen av fylkesadministrasjonen i Vadsø er også integrasjonen i storsamfunnet ganske sterk. Både ifølge tellingen og forundersøkelsen er samiske kjennetegn best representert i Klubben og Vestre Jakobselv, i Vadsø kommunes utkant innenfor den gamle Nord-Varanger kommune og nær grensen til Nesseby. I Vestre Jakobselv er det også et finsk innslag. I den andre østlige utkanten av Vadsø kommune finner man et annet lokalt minoritetssamfunn, nemlig Skallelv. Det er preget av finsk bosetting[17].

17) Ingrid Rudie "Two entrepreneurial careers in a small local community". I Fredrik Barth (red.) The Role of the Entrepreneur in Social Change in Northern Norway. Årbok for Universitetet i Bergen, 1963, s. 56 flg.

Hovedmønsteret blir igjen bekreftet, men ikke så markert som i mange andre kommuner.

I Sør-Varanger kommune spiller industristedet Kirkenes og gruvesamfunnet Bjørnevatn en dominerende rolle. Som bymessig tettsted uten formell bystatus, kan Kirkenes sammenliknes med byene på Finnmarkskysten, men her er det malmen og ikke fisken som danner det viktigste livsgrunnlaget, og befolkningskonsentrasjonen er av nyere dato. Kirkenes og Bjørnevatn er helt norskdominert. Derimot har store deler av Sør-Varangers spredte bosetning et mer eller mindre samisk preg. Et viktig unntak fra dette er imidlertid at Pasvikdalen er helt preget av norsktalende som følge av at dalen ble kolonisert sørfra av bønder på 1800-tallet. Ifølge folketellingen finner en den hyppigste forekomsten av samiske kjennetegn i kretsene Bugøyfjord og Korsfjord. Fiskeværet Bugøynes, som ikke var med i tellingen, er preget av finsk bosetning. Også Neiden er finskpreget. En kan trygt slå fast at den samiske befolkning i Sør-Varanger bor i en geografisk periferi, både i forhold til Kirkenes og i forhold til andre småsentra.

Hovedmønsteret i Finnmarkskommunene finner vi også i de kommunene i Troms og Nordland som har et merkbart samisk innslag. I Kåfjord går hovedskillet mellom de indre og de ytre områdene. Manndalen og Kåfjorddalen må fortsatt karakteriseres som samiske lokalsamfunn[18], mens kommunesenteret Olderdalen har et atskillig svakere innslag av samiske kjennetegn. Her er det også et finsk innslag. I Skånland ble bare de på forhånd kjente samebygdene tatt med i tellingen. De var engang sterkt isolert fra omverdenen, kysten og byene. Isolasjonen er for lengst brutt, men markebygdene er fortsatt karakterisert av spredt bosetning og en viss avstand til byer og tettsteder[19].

Storfjord og Kvænangen ligger ganske perifert i forhold til de større sentra i Troms. Innenfor de to kommunene er den etniske differensieringen ikke så helt tydelig. På den gamle markedsplassen Skibotn i Storfjord rapporterer nær halvparten at de hadde besteforeldre med samisk som morsmål. I kommunesenteret blir det imidlertid ikke rapportert noen samiske kjennetegn. Dette er nok ikke helt i samsvar med virkeligheten. Derimot stemmer det med andre opplysninger når vi særlig finner mange samiske kjennetegn i bygdene på vestsiden av fjorden[20]. I Kvænangen er det ingen klar sentrumsdannelse, og de samiske kjennetegn viser en nokså

18) Jfr. T. Blytt-Schjøtt. Bosetning og erverv i Manndalen. Samiske samlinger, IV, 2, 1958; og Reinhard Mook, "Sosioøkonomisk tilpasning i et samiskpreget utkantsamfunn i Indre Nord-Troms". Sosialøkonomen, 24 (4), 1970, s. 13-28. 19) Disse bygdenes samiske preg ble klart påvist i Innstillingen fra samekomitéen, s. 79. 20) Foreløpig upublisert feltarbeid ved Mari Teigmo bekrefter dette.

jevn fordeling på tellingskretsene. Imidlertid representerer denne kommunen et visst avvik fra det vanlige bosetningsmønsteret, idet den mest folkerike tellingskretsen, Burfjord, også har den høyeste prosent ja-svar på spørsmål 1[21].

I Lyngen er de samiske kjennetegn sterkt konsentrert i kretsen Furuflaten i kommunens sørlige utkant mot grensen til Storfjord. I kommunesenteret Lyngseidet er det derimot registrert få samiske kjennetegn. Samisk språk og identitet dukker opp igjen også i kommunens nordlige utkantbygder, Koppangen og Nord-Lenangen[22]. I Lyngen finner vi hovedmønsteret, et norsktalende sentrum og en mer samisk preget periferi.

I Skjervøy var det ifølge Friis' kart et klart skille mellom et norsk sentrum og en samisk periferi, som det også var i nabokommunene ute ved havet. På en sentralt beliggende øy satt en norsk "nessekonge" og en del andre norsktalende, omgitt av øyer, halvøyer og fjordbotner med samisk bosetning[23]. I dag gir tellingen bare svake holdepunkter for å trekke et tilsvarende skille. Samisk morsmål for besteforeldrene blir oftest nevnt i en nokså isolert bygd på Arnøy, men det er også en del samiske kjennetegn i Skjervøy sentrum som følge av innflyttingen fra de samiske utkantbygdene.

I kommunene Tromsø og Balsfjord ble bare et mindretall av kretsene tatt med i tellingen. Her var det forundersøkelsene som hadde pekt ut en del utkantbygder som mulige samiske boplasser. Tellingen bekreftet dette i større eller mindre grad, men gir ingen opplysninger fra de sentrale stedene, så vi kan ikke foreta noen sammenlikning.

I kommunene Målselv, Sørreisa, Dyrøy, Tranøy, Berg og Lenvik ble bare noen få kretser tatt med i tellingen. Der ble også registrert svært få personer med samiske kjennetegn. For Lenvik er dette som nevnt sterkt misvisende. Markebygda Grasmyrskogen er falt helt ut trass i den klare samiske bakgrunnen til befolkningen der. Tidligere var denne innlandsbygda nokså isolert fra de norskdominerte sentrene Finnsnes og Gibostad.

I Salangen kommune finner man et par samebygder i innlandet, tidligere nokså isolert fra omverdenen og kysten. I kommunesenteret Sjøvegan rapporterte bare 1 prosent av befolkningen samisk som første språk for en av besteforeldrene.

I Gratangen var bare tre tellingskretser valgt ut, deriblant en liten innlandsbygd der befolkningen viste seg å ha en del samiske kjennetegn.

---

21) En finner mange opplysninger om den samiske bakgrunnen i Kvænangen i Anders Larsen, Om sjøsamene. Tromsø Museums Årshefter, Vol. 70, Tromsø 1950.
22) For Nord-Lenangens vedkommende er dette vist i en upublisert undersøkelse av Reinhard Mook. 23) En analyse av dette systemet finner en i Håvard Dahl Bratrein, Portrett av en "nessekonge". Handelsmann Christian Figenschou, Helgøy. Institutt for samfunnsforskning. Oslo 1967 (stensil).

I Nordlandskommunene omfattet tellingen som regel bare noen få av kretsene, slik at den ikke gir grunnlag for å trekke slutninger om den indre etniske differensieringen, men ut fra forundersøkelsen i 1969 og andre kilder er det på det rene at en også her stort sett finner samene i relativt isolerte distrikter. Det gjelder Sørfold, Hamarøy og Tysfjord, hvorav den siste er kjent som en betydelig samekommune. Tellingen viser også den sterke konsentrasjonen av samisktalende i den dype og veiløse Hellemofjorden. På mer sentrale boplasser er opplysningene om samiske kjennetegn svært ufullstendige.

I Evenes og Ballangen kommuner finner en de samiske kjennetegn ute i markebygdene, men sjelden i sentrene Bogen og Ballangen tettsted. I Ankenes, som utgjør omlandet om Narvik, finner en de samiske kjennetegnene i utkantbygda Vassdalen[24].

Kapittel 5

DEN SPRÅKLIGE FORNORSKINGSPROSESSEN

I kapittel 3 er det gitt et statisk bilde av den geografiske fordelingen av språkbruk, avstamning og identitet. Dette materialet gir imidlertid bare sparsomme holdepunkter for slutninger om de prosesser som bevarer og forandrer etniske kjennemerker. Vi har vært inne på at kystbefolkningen har levd under et sterkere fornorskingspress enn den samiske innlandsbefolkningen. Det ser også ut til at samiske kjennetegn har lettere for å forsvinne i lokale sentra enn i utkantbygder, også ved kysten.

I det videre arbeid med å analysere fornorskingsprosessen står følgende sett av data til rådighet: Vi kan sammenlikne resultatene med hensyn til språkbruk i 1930 og 1970. Ved en slik sammenlikning vil imidlertid flyttingen i løpet av perioden skape problemer. Tellingen i 1930 er heller ikke helt pålitelig, men den kan likevel være et bidrag til å bedømme rimeligheten i de slutninger en kan trekke av 1970-tellingen. Det enkleste og mest nærliggende grunnlag for en analyse av språkutviklingen over tid er forholdet mellom svarfordelingene på spørsmålene 1, 2 og 3.

24) Se også Innstilling fra samekomitéen, s. 54.

Tre generasjoners morsmål er angitt, med de feilkilder som har vært nevnt. Dernest har vi muligheter for å analysere sammenhengen mellom ektefellers språk og barns språk. Det kan gi tall for forekomsten av språkblandede ekteskap og et uttrykk for hvem av foreldrene som overfører sitt morsmål til barna i de språkblandede ekteskapene. Endelig kan en se på aldersfordelingen blant personer med ulik styrke i samisk tilknytning og også sammenlikne disse aldersfordelingene med aldersfordelingen i totalbefolkningen i kommune, fylke eller hele landet.

La oss begynne å se noe nærmere på tabell 8 fra denne synsvinkelen. I det indre samiske kjerneområdet er svarfordelingen på de fire spørsmålene nokså jevn. Tabellen gir bare svake tegn på at samisk språk kan ha gått tapt fra en generasjon til den neste. Helt stabil synes situasjonen likevel ikke å være. Mens det er oppgitt at 4 692 har samisk som første språk, er samisk subjektiv identitet bare oppgitt for 4 432. For 325, antakelig mest barn, er identiteten angitt som usikker. På spørsmål om foreldres språk stiger ja-tallet fra 4 692 til 5 180. Differansen utgjøres vel vesentlig av barn. Dette skal vi komme tilbake til. Innenfor det indre samiske kjerneområdet er Kautokeino det etnisk mest stabile, noe som stemmer med mange andre iakttakelser.

I det ytre samiske kjerneområdet (Nesseby, Porsanger og Nedre Tana) har vi sett at det er atskillig færre som snakker samisk og regner seg som samer enn i det indre området, men de to områdene er meget like på ett punkt. Det er omtrent det samme, og nokså beskjedne, fall i antallet ja-svar fra spørsmål 1 til 4. Stort sett vil de som kan snakke samisk også oppgi at de regner seg som samer. Derimot er det i det ytre området en betydelig økning i ja-frekvensen fra spørsmål 1 til 2, fra 1 922 til 2 957. Igjen er det grunn til å tro at det er barn som utgjør det meste av differansen og at svarene på spørsmål 1, som er gitt av foreldrene, er beheftet med en viss usikkerhet. I alle fall gir tallene uttrykk for at det i disse ytre områdene foregår en språklig fornorsking i ganske stor målestokk.

Denne prosessen har ikke overalt ført til en total nedgang i beherskelsen av samisk språk. Sammenholder en tallene fra 1970-tellingen med folketellingene i 1950 og 1930, ser det ut til at antallet personer som kan snakke samisk har vært nokså stabilt i de siste 40 årene i Porsanger. Det må skyldes at den høye fruktbarheten i de samiske familiene fører til at det kommer et stadig tilskott av samisktalende til erstatning for dem som mister foreldrenes språk. I Kautokeino og Karasjok har dette ført til at det absolutte antall samisktalende har økt sterkt og blitt omtrent fordoblet fra 1930 til 1970. I Nesseby ser det imidlertid ut til at bruken av samisk må ha gått tilbake. I 1950-tellingen oppgav 976 personer at de brukte samisk til daglig, mens det nærmest tilsvarende tallet i 1970 er 690. Det må bety at en god del samisktalende foreldre ikke lærer sine barn samisk som første språk.

Tabell 8. Personer i 8 geografiske områder, etter område og svar på spørsmål om samisk tilknytning *Persons in 8 geographic areas, by area and answer to questions about Lappish connection*

Svarfordeling *Answer distribution*	Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*	Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*	Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*	Troms, Ytre Kåfjord, Storfjord, Kvænangen *Troms, Outer Kåfjord Storfjord, Kvænangen*	Troms, Indre Kåfjord *Troms, Inner Kåfjord*	Troms, Skånland	Resten av Troms *The rest of Troms*	Nordland
Folkemengde i alt *Population, total*	6 390	6 793	54 771	5 177	1 932	1 106	22 945	14 760
Spørsmål 1 *Question 1*								
Besvart i alt *Reported, total*	6 190	6 561	51 580	5 141	1 928	680	18 056	6 898
Ja *Yes*	4 692	1 922	1 968	240	403	359	444	507
Nei *No*	1 498	4 639	49 612	4 901	1 525	321	17 612	6 391
Ubesvart *Not reported*	200	232	3 191	36	4	426	4 889	7 862
Spørsmål 2								
Besvart i alt ..	6 192	6 563	51 601	5 142	1 928	682	18 059	6 896
Ja	5 180	2 957	4 421	711	1 138	562	1 062	777
Nei	978	3 441	45 946	4 160	713	95	16 573	6 022
Vet ikke *Do not know*	34	165	1 234	271	77	25	424	97
Ubesvart	198	230	3 170	35	4	424	4 886	7 864
Spørsmål 3								
Besvart i alt ..	6 192	6 563	51 586	5 143	1 928	682	18 058	6 892
Ja	5 222	3 125	5 621	1 258	1 483	572	1 494	860
Nei	892	3 048	41 937	3 070	296	58	15 005	5 834
Vet ikke	78	390	4 028	815	149	52	1 559	198
Ubesvart	198	230	3 185	34	4	424	4 887	7 868
Spørsmål 4								
Besvart i alt	6 200	6 602	51 699	5 150	1 928	682	18 080	6 953
Ja	4 432	1 765	1 366	54	138	433	319	668
Nei	1 185	4 032	48 625	4 983	1 361	103	17 370	6 015
Usikker *Uncertain*	325	518	932	84	409	60	193	111
Ønsker ikke å svare *Does not wish to answer*	258	287	776	29	20	86	198	159
Ubesvart	190	191	3 072	27	4	424	4 865	7 807

Porsanger skiller seg ut fra de andre kommunene i det samiske kjerneområdet (indre og ytre) ved en betydelig økning i antallet ja pluss vet ikke-svar fra spørsmålet om foreldrenes til spørsmålet om besteforeldrenes språk. Mens tallene for Kautokeino og Karasjok tyder på tilnærmet status quo i språksituasjonen og tallene fra Nesseby indikerer en overgang fra samisk til norsk som er begynt ganske nylig, ser det ut til at overgangen fra samisk til norsk språk har pågått gjennom lengre tid i Porsanger.

I Tana er den indre differensieringen påtakelig. Også deler av det gamle Polmak, som her er regnet til det indre kjerneområdet, viser tegn på språklig fornorsking og likner for så vidt på det ytre kjerneområdet, men de bygdene som ligger nærmest Karasjok, viser den samme etniske stabiliteten som en finner i resten av det indre kjerneområdet. I det gamle Tana er det en betydelig stigning i ja-svarene fra spørsmål 1 til 2 som tyder på språklig fornorsking, men det er, som i Porsanger, neppe færre med samisk morsmål i dag enn det var i 1930.

Det tredje området i Finnmark omfatter alle de øvrige kommunene i fylket som var tatt med i tellingen. Det utgjør en restkategori som er lite enhetlig. Fellestrekket er at det er registrert en betydelig lavere prosent samiske kjennetegn enn i de to kjerneområdene. For øvrig har vi sett at de etniske variasjonene fra kommune til kommune og mellom tellingskretser i en kommune er meget store. Derfor er det tvilsomt hva en kan si generelt om dette området, som heller ikke geografisk utgjør noen naturlig enhet.

Et trekk som karakteriserer denne restkategorien av Finnmarks kommuner, er at ja-prosenten blir mer enn fordoblet fra spørsmål 1 til 2 og stiger en god del videre til spørsmål 3. Derimot er det et fall fra 1968 ja-svar på 1 til 1 366 ja-svar på 4 og mange usikre og vegrende svar på 4. Dette tyder på at vi her står overfor områder der fornorskingspresset har vært sterkt, skjønt sikkert ikke like sterkt overalt. Med unntak for Kvalsund og Lebesby ble det i disse kommunene i 1950 rapportert at ytterst få personer brukte samisk til daglig. I 1930 ble over halvparten av befolkningen i Kvalsund og litt under halvparten i Lebesby registrert som samisktalende eller av samisk avstamning. I dag ligger prosenttallene for ja på spørsmål 3 henholdsvis på 37,7 for Kvalsund og 24,4 for Lebesby. Her har det skjedd en fornorsking som har strukket seg over et ganske langt tidsrom. Den synes å ha gjort seg gjeldende både i tellingskretser med samisk dominans og i kretser der samene i dag utgjør

en minoritet. Ja-svarene stiger nokså parallelt fra spørsmål 1 til 2 i de fleste kretsene[1].

I Kvalsund og Lebesby er endringene ikke virkelig dramatiske fra 1930 til 1970. Det er vel først i etterkrigstiden at fornorskingen har meldt seg med full styrke. Derimot er bildet drastisk endret i en kommune som Loppa, med 44 prosent samisktalende eller av samisk avstamning i 1930, mens bare 10 prosent rapporterer samisktalende besteforeldre i 1970 (+15,5 prosent vet ikke). I Sørøysund var de tilsvarende tallene 50 prosent i 1930 og 11 prosent (+17 prosent vet ikke) i 1970. I de øvrige Finnmarkskommunene var imidlertid det samiske innslaget i 1930 såpass beskjedent at det ikke har vært rom for de helt store forandringene.

I Alta ble det i 1930 ikke registrert fler enn 598 med samisk språk eller avstamning av en totalbefolkning på 3 471. Derimot ble det i den tidligere Talvik kommune, som nå er en del av Alta, registrert 1 164 samer av en befolkning på 2 913. I 1970 oppgav 728 (+960 vet ikke) at en av besteforeldrene snakket samisk, men i mellomtiden var kommunens samlede befolkning økt til 11 159. Alt tyder på at det her har vært en meget kraftig fornorskingsprosess i gang, til dels i sammenheng med omfattende flyttebevegelser. Vi må også regne med at opplysningene i 1970-tellingen er ganske ufullstendige.

Det området i Troms som ligger nærmest mønsteret i restkategorien Finnmark, er det som består av Kvænangen, Storfjord og Ytre Kåfjord. Her er det en tredobling av ja-svar fra spørsmål 1 til 2 og ikke så langt fra en fordobling fra 2 til 3. Dessuten viser tabell 8 et høyt antall vet ikke-svar på spørsmål 3. På den annen side er det et meget lavt antall som svarer at de regner seg som samer. Det ligger nær å slutte at dette er det området der fornorskingspresset har vært aller sterkest, enten tallene gjenspeiler virkeligheten noenlunde riktig, eller det dreier seg om utbredt underrapportering av samisk språk og identitet i dag.

I Kvænangen ble 61 prosent av befolkningen registrert med samisk språk eller av samisk avstamning i 1930. I Storfjord var det tilsvarende tall 48 prosent. I 1970 svarte bare 18,5 prosent av befolkningen i Kvænangen ja på spørsmål 3, men 24 prosent svarte vet ikke. I Storfjord var de tilsvarende tallene 27 prosent og 13 prosent. For Ytre Kåfjord er det ikke mulig å foreta noen direkte sammenlikning. Oppgavene fra 1930 understøtter imidlertid inntrykket av at det foregår en nokså rask fornorsking i dette området av Troms.

---

1) Det er foretatt en detaljert gjennomgåelse av tellingsmaterialet for Lebesby's kretser, fra Friis' kart til Forundersøkelsen i 1969 i Thorsen, Registreringen av den samiske befolkningen fra 1845 til 1970, Del III. Undersøkelsen tyder på at det i folketellingen 1970 har vært underrapportering av samiske kjennetegn.

Indre Kåfjord, med Manndalen og Kåfjorddalen, atskiller seg fra det området som nettopp er beskrevet ved å ha vært et sammenhengende og nokså homogent samedistrikt[2], men svarmønsteret i tabell 8 likner meget på det som nettopp har vært beskrevet, med nær tredobling av ja-svar fra spørsmål 1 til 2. Opplysninger fra andre undersøkelser i dette området tyder på at fornorskingen nok ikke har så stort omfang som 1970-tellingen synes å vise[3]. Det kan også være grunn til å nevne at 1950-tellingen nettopp i Kåfjord gav det absurd lave tall 38 samisktalende personer.

Den tredje betydningsfulle konsentrasjon av samisk befolkning finner en i markebygdene i Skånland. Området avviker en del fra de distriktene i Troms som allerede er beskrevet. Økningen i antallet ja-svar fra spørsmål 1 til 2 er langt mer beskjeden, fra 359 til 562, og så øker dette bare til 572 på spørsmål 3, men det mest bemerkelsesverdige er det høye antall ja-svar på spørsmål 4, nemlig 433. Dette må bety at en del samisktalende foreldre har svart at deres barn ikke vokser opp med samisk som første talespråk, men at de likevel ønsker å betrakte barna som samer. En språklig fornorsking er igang, men den fører ikke nødvendigvis til noe skifte i etnisk identitet. En optimistisk tolkning av disse funn er at samene i Skånland har funnet det fordelaktig og kanskje nødvendig med språklig fornorsking, men har ikke følt seg presset til å gi opp eller skjule sin identitet.

Restkategorien i Troms, som består av små og spredte samiske bosetninger, viser omtrent det samme mønsteret som restkategorien i Finnmark og Troms-kommunene Storfjord og Kvænangen. Ja-svarene øker fra 444 på spørsmål 1 til 1 062 på 2 og 1 494 på 3 (med 1 559 vet ikke-svar). Dette tyder på at det i disse spredte distriktene har pågått en fornorsking gjennom lengre tid. I samme retning peker det lave antallet som svarer ja på spørsmål 4.

Derimot likner mønsteret i Nordlandskommunene mer på det vi fant i Skånlands markebygder. Den språklige fornorskingen kommer til syne i differansen mellom antallet ja-svar på spørsmålene 2 og 1, men den er forholdsvis moderat, og antallet som er registrert med subjektiv samisk identitet ligger en del over det antall personer som har hatt samisk som første talespråk.

Vi har i det foregående antatt at forholdet mellom svarene på spørsmålene 1 og 2 stort sett avspeiler en forskjell mellom den nåværende foreldregenerasjon og deres barn. Det vil si at det i de områder der denne differansen er stor, må være vanlig at de som svarer ja for seg selv på 1 og eventuelt for ektefelle, setter nei for sine barn på 1. Derimot vil de sette ja for sine barn på 2 og som regel også

2) Jfr. Blytt-Schjøtt, Bosetning og erverv i Manndalen. 3) Reinhard Mook, "Sosioøkonomisk tilpasning i et samiskpreget utkantsamfunn i Indre Nord-Troms".

for seg selv. Når differansen er stor mellom andel ja-svar på 2 og 3, må det bety at mange foreldre har svart nei både for seg selv og sine eventuelle barn på 1, og at det derfor ikke kan komme inn ja-svar før på spørsmål 2, men særlig 3. Fornorskingen ligger en generasjon lenger tilbake. Svarene på spørsmålene 2 og 3 er blitt rettet opp dersom foreldre/besteforeldre bodde i samme husstand som personen og hadde oppgitt et annet svar enn personen selv.

Alder og samiske kjennetegn

For å finne ut noe mer om fornorskingsprosessen kan vi sammenlikne aldersfordelingen blant dem som viser sterkere, svakere eller ingen samiske kjennetegn. Vi skal først se på aldersfordelingen i den samiske befolkning ifølge det svakeste kriterium, dvs. det som gjør vet ikke o.l. svar på spørsmålene 3 og 4 til et tegn på sannsynlig samisk tilknytning (tabell 9). Materialet er delt opp på de 8 geografiske områdene og blir sammenliknet med den ikke-samiske befolkning i de undersøkte tellingskretsene.

I det indre samiske kjerneområdet er aldersfordelingen av den samiske og den ikke-samiske befolkning ganske ulik. Småbarn (0-6 år) forekommer omtrent like hyppig i begge gruppene og atskillig hyppigere enn i landet under ett. Derimot er tenåringene betydelig sterkere representert blant samene enn i den øvrige befolkning i området og i landet ellers. Den ikke-samiske befolkningen er sterkt overrepresentert i alderen 25-39 år. Det gjelder også i forhold til landet under ett. De høye aldersgruppene er sterkt underrepresentert i det indre kjerneområdet. Særlig er det meget få ikke-samer over 60 år.

I reindriftsbefolkningen i hele tellingsmaterialet er barn og ungdom fra 6 til 20 år enda sterkere overrepresentert. Det er naturlig å sammenlikne reindriftsbefolkningen med samer i det indre kjerneområdet, fordi de fleste av dem hører til der og fordi de, med ubetydelige unntak, snakker samisk. Det er noe færre småbarn, 13 prosent, under 6 år. Men fra 6 til 20 år finner vi hele 36,6 prosent av reindriftsbefolkningen, mot 28,4 prosent for alle samer i indre kjerneområde. Så blir det nokså jevnt opp til 60 år, men bare 5,1 prosent av reindriftsbefolkningen er over 60, mot 11,1 prosent for samtlige samer. Det skyldes alderspensjoneringen.

Fordi grunnlaget for prosentberegningen her er en yrkeskategori, må tallene bli høyere for alle grupper opp til pensjonsalderen enn når beregningsgrunnlaget omfatter alle, også de meget gamle. Det beste hadde vært om en hadde kunnet få med også de gamle som har vært knyttet til reindriften, og som nå lever på trygd, men som ikke hører til en husholdning knyttet til reindriften. Det har ikke vært mulig, men det sannsynlige resultat er en tilnærming til aldersfordelingen blant samer i det indre kjerneområdet, men fortsatt med en overrepresentasjon i alderen 6 til 20 år.

Tabell 9. Samer[1] og befolkningen ellers, etter alder. Prosent. Geografisk område
Lapps[1] and other population, by age. Percentages. Geographic area

Område *Area*	Befolkningsgruppe *Groups of population*	I alt *Total*	Alder *Age* 0-6 år *years*	7-15 år *years*	16-19 år *years*	20-24 år *years*	25-29 år *years*	30-39 år *years*	40-49 år *years*	50-59 år *years*	60-69 år *years*	70 år og over *years and over*
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*	Samer *Lapps*	5 327	16,7	20,0	8,4	9,3	5,9	11,3	9,6	7,6	6,2	4,9
	Andre *Others*	1 063	17,0	14,0	4,5	9,5	13,6	16,2	10,0	8,4	4,6	2,4
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*	Samer	3 620	12,5	16,8	8,8	8,1	4,8	10,4	11,1	10,8	8,6	8,1
	Andre	3 173	14,5	15,7	7,1	9,1	7,9	10,9	11,4	10,3	7,2	5,8
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*	Samer	10 017	12,2	13,7	6,7	8,8	7,5	13,3	11,6	11,2	8,6	6,6
	Andre	44 754	15,7	17,1	7,2	9,1	7,4	10,5	11,1	10,4	6,8	4,7
Troms, Ytre Kåfjord, Storfjord, Kvænangen *Troms, Outer Kåfjord, Storfjord, Kvænangen*	Samer	2 097	6,2	11,0	7,7	8,0	5,9	9,9	12,8	16,0	12,2	10,4
	Andre	3 080	17,6	17,4	7,4	8,4	6,2	9,7	8,7	9,6	8,7	6,4
Troms, Indre Kåfjord *Troms, Inner Kåfjord*	Samer	1 636	14,8	18,6	8,6	8,8	4,6	10,3	10,1	9,5	7,6	7,2
	Andre	296	18,2	16,2	4,4	8,4	9,1	11,8	11,5	8,4	4,7	7,1
Troms, Skånland	Samer	625	7,5	16,2	10,7	5,0	4,8	7,8	12,8	13,9	9,6	11,7
	Andre	481	9,6	20,4	9,1	6,9	4,8	8,3	10,9	12,7	10,6	6,7
Resten av Troms *The rest of Troms*	Samer	3 162	6,9	11,4	5,5	7,0	6,1	10,6	12,7	14,7	12,4	12,6
	Andre	19 783	14,9	17,6	7,2	8,1	6,6	9,5	11,2	10,5	8,0	6,5
Nordland	Samer	1 162	9,6	16,5	6,5	7,9	5,3	8,4	11,8	12,5	12,0	9,3
	Andre	13 598	12,5	16,9	6,6	7,0	5,6	9,6	11,2	12,1	10,5	7,9
Hele landet *The whole country*		3 874 133	11,6	14,3	6,2	8,1	6,7	10,3	12,1	12,4	9,9	8,5

1) Samer er her personer som har svart ja på spørsmål 1, ja eller vet ikke på spørsmål 2, ja eller vet ikke på spørsmål 3, eller ja, usikker, ønsker ikke å svare på spørsmål 4.
1) Lapps are here persons who answer yes to question 1, yes or do not know to question 2, yes or do not know to question 3, or yes, uncertain, does not wish to answer to question 4.

Vi ser her et tydelig tegn på polariseringen i Indre Finnmark. Med hensyn til språk og etnisk identitet er skillelinjene nokså skarpe. Aldersfordelingen tyder på at samenes motparter i lokalmiljøet ikke er et representativt utvalg av den norske befolkning. Det dreier seg for en stor del om innflyttere i den mest yrkesaktive alderen, folk i begynnelsen av en karriere som ofte vil ende andre steder i landet enn i Indre Finnmark. Det er grunn til å understreke dette trekket ved aldersfordelingen, fordi det henger nøye sammen med forhold som vil bli behandlet seinere, spørsmål om trygd, yrke og utdanning.

Det kan også være grunn til å peke på at tenåringsmiljøet er preget av en meget sterk tallmessig overvekt av unge samer. Det kan skyldes at norsktalende familier med små barn finner tilpasningen lettere enn familier med noe eldre barn, bl.a. på grunn av skolesituasjonen. Til dels ligger nok forklaringen også i foreldrenes karrieremønster, som for mange peker ut av området med stigende alder og ansiennitet.

Forholdet mellom de to befolkningsgruppene er helt annerledes i det ytre samiske kjerneområdet. Her sammenlikner vi to nokså jevnstore grupper som lever under nokså like vilkår. Aldersfordelingen er omtrent den samme, skjønt med en viss samisk overrepresentasjon blant dem som er over 60, og særlig over 70 år. En mer eller mindre betydelig overrepresentasjon i de høyeste aldersklassene er det eneste trekk som går igjen i alle de 8 områdene, men det er andre områder der dette er mer markert enn i det ytre kjerneområdet. Aldersfordelingen her avviker heller ikke vesentlig fra aldersfordelingen i landet under ett.

I resten av Finnmark er det en viss underrepresentasjon av barn og overrepresentasjon av gamle blant samene i forhold til resten av befolkningen, men aldersfordelingen ligger nokså nær landsgjennomsnittet.

Aldersforskjellene blir tydeligere når en kommer over grensen til Troms, til området Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord. Her er "forgubbingen" i den samiske befolkningen ganske tydelig. Det er meget få små barn og en betydelig samisk overrepresentasjon fra 40-årsalderen og oppover. Dette gjelder også i forhold til aldersfordelingen i landet. Derimot er det mange barn og få gamle i forhold til resten av landet blant den ikke-samiske befolkningen i dette området.

I Indre Kåfjord, der samene er i flertall som i Indre Finnmark, finner vi igjen en overrepresentasjon av ikke-samer i alderen 25-49 år, men særlig markert for slutten av tyveårene. Ikke-samiske tenåringer er underrepresentert. Forklaringen på disse avvik går nok i samme retning som i det indre samiske kjerneområdet.

I Skånland er det få barn, særlig i den samiske befolkningen. Samene er sterkt overrepresentert i gruppen over 70 år. Ellers er det ikke betydelige ulikheter mellom de to befolkningskategoriene.

Det er det derimot i resten av Troms. Samene er overrepresentert i alle aldersgrupper over 30 og sterkere jo høyere opp i alderen en kommer. De er betydelig underrepresentert i barnealderen og også blant tenåringene.

I Nordland er forholdene atskillig jevnere, men barna er underrepresentert i den samiske befolkningen, og de over 60 år er noe overrepresentert.

Tabell 10 viser sammenhengen mellom alder og tilegnelsen av samisk som første språk. Denne tabellen viser at jo eldre folk av samisk avstamning er, jo mer sannsynlig er det at de skal ha samisk som første språk, og dette gjelder overalt. Det som er av særlig interesse her, er imidlertid ikke dette generelle mønsteret, men hvor bratt fallet er når alderen synker og ved hvilken alder de store bruddene kommer i de ulike distriktene.

I Kautokeino er det bare ubetydelige språklige ulikheter mellom aldersgruppene, men personer under 30 år har en noe lavere prosent jasvar enn personer over 30 år. I Karasjok ser det ut til at en noe større gruppe av barn under 10 år har mistet det samiske språk, skjønt de nok kan være to-språklige i større eller mindre grad. Alt i alt synes materialet å bekrefte at samisk språk holdes godt i hevd i Indre Finnmark.

I Tana og Nesseby er språksituasjonen for de eldre, dvs. over 40-50 år, omtrent den samme som i det indre kjerneområdet. Vi skal minne om at vi nå bare omtaler personer som er registrert med en viss, om enn fjern, samisk tilknytning. Fra 30-årene og nedover synker frekvensen av samisk morsmål nokså bratt og jevnt, skjønt mer enn tredjeparten av barn under 10 år har samisk som første språk. Alderskurven i Porsanger er nokså parallell med kurven i Nesseby og Tana, men ligger hele veien omtrent 20 prosent lavere. Det bekrefter at fornorskingen har begynt tidligere og er kommet lenger.

Alderskurvene er mer dramatiske i Kvalsund og Lebesby. Det ser ut til at personer av samisk avstamning for 50 år siden eller mer som regel lærte samisk som sitt første språk. I dag gjelder dette tilsynelatende bare noen få prosent av barn. I Kvalsund er det ikke rapportert om noen barn under 10 år at de vokser opp med samisk som sitt morsmål.

Stort sett synes dette å være situasjonen for barna også i resten av Finnmarkskommunene. Alta er den kommunen der det i dag synes å være mest vanlig, eller minst uvanlig, at barna lærer samisk. I de typiske øykommunene Loppa, Hasvik og Sørøysund, og byen Hammerfest, er fornorskingen kommet lengst. Selv blant 70-80-åringer er det bare et mindretall av personer med samisk bakgrunn som rapporterer samisk som første språk.

Tabell 10. Samer[1] med ja-svar på spørsmålene 1 og 4 i ulike aldersgrupper. Prosent av spurte i aldersgruppen. Prosent av alle samer. Kommune

Kommune *Municipality*	Samer i alt *Lapps, total*	Ja på spørsmål 1 *Yes to question 1*									"Ja" i prosent av alle samer *"Yes" in per cent of all Lapps*
		0-9 år *years*	10-19 år *years*	20-29 år *years*	30-39 år *years*	40-49 år *years*	50-59 år *years*	60-69 år *years*	70-79 år *years*	80 år og over *years and over*	
NORDLAND											
1841 Fauske	5	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	20,0
1842 Skjerstad ..	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,0
1845 Sørfold	19	-	-	66,7	50,0	50,0	33,3	75,0	-	-	42,1
1849 Hamarøy	36	57,1	80,0	100,0	100,0	100,0	100,0	50,0	100,0	100,0	80,6
1850 Tysfjord .	274	67,3	84,6	80,0	70,0	81,5	74,1	92,3	70,6	100,0	77,7
1853 Evenes	289	-	-	3,3	28,6	76,3	75,0	58,5	66,7	50,0	34,9
1854 Ballangen ...	293	-	12,8	7,1	10,0	19,5	35,7	42,4	58,3	57,1	23,9
1855 Ankenes	240	8,6	5,4	10,8	4,8	64,0	72,5	58,1	100,0	66,7	35,4
TROMS											
1902 Tromsø	702	3,7	2,7	9,2	1,2	11,4	29,7	49,3	54,1	73,3	19,2
1911 Kvæfjord .	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1913 Skånland ..	625	6,7	17,9	32,8	61,2	88,8	92,0	95,0	98,1	95,2	57,4
1919 Gratangen ...	105	-	-	-	37,5	7,7	23,1	22,2	64,7	50,0	22,9
1921 Salangen ...	401	6,8	7,2	17,4	46,9	61,4	58,5	59,6	60,0	61,9	39,2
1924 Målselv	25	-	-	-	-	-	33,3	-	-	-	4,0
1925 Sørreisa .	46	-	-	-	-	-	-	-	40,0	33,3	8,7
1926 Dyrøy .	50	-	-	-	-	-	14,3	-	-	100,0	4,0
1927 Tranøy	44	50,0	-	22,2	-	12,5	28,6	40,0	-	50,0	20,5
1929 Berg ..	29	-	-	-	-	-	20,0	20,0	-	100,0	13,8
1931 Lenvik	35	-	-	-	33,3	-	-	-	60,0	-	11,4
1933 Balsfjord .	174	3,8	14,3	18,2	-	4,3	19,0	15,8	5,0	-	9,2
1936 Karlsøy	6	-	-	50,0	-	-	-	-	-	-	16,7
1938 Lyngen	846	-	-	-	-	2,5	14,5	14,6	22,0	36,7	8,0
1939 Storfjord .	713	5,4	4,3	1,0	5,3	3,8	14,7	27,7	35,8	23,5	11,1
1940 Kåfjord 2	125	0,3	0,9	2,0	17,5	36,2	49,1	60,2	58,8	75,6	21,5
1941 Skjervøy	629	-	-	1,1	4,2	1,1	2,9	4,2	14,6	5,6	2,9
1942 Nordreisa .	67	-	-	-	-	11,1	-	-	-	-	1,5
1943 Kvænangen .	895	-	-	0,8	3,9	1,0	9,5	28,7	47,9	55,9	12,0

1) "Samer" er avgrenset i tabell 9.

Lapps[1] with yes-answers to questions 1 and 4 in different age groups. Per cent of persons asked in the age group. Per cent of all Lapps. Municipality

Ja på spørsmål 4 *Yes to question 4*									"Ja" i prosent av alle samer *"Yes" in per cent of all Lapps*
0-9 år *years*	10-19 år *years*	20-29 år *years*	30-39 år *years*	40-49 år *years*	50-59 år *years*	60-69 år *years*	70-79 år *years*	80 år og over *years and over*	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,0
-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	20,0
-	-	66,7	100,0	50,0	66,7	100,0	-	-	57,9
85,7	90,0	50,0	100,0	100,0	100,0	50,0	100,0	-	83,3
92,3	84,6	82,5	73,3	85,2	81,5	100,0	76,5	100,0	85,4
50,0	42,6	46,7	42,9	71,1	71,4	51,2	58,3	50,0	53,3
16,7	19,1	26,2	15,0	46,3	47,6	54,5	75,0	50,0	37,5
28,6	67,6	48,6	28,6	64,0	65,0	58,1	62,5	66,7	53,3
3,7	1,8	6,1	1,2	2,5	2,0	1,4	4,9	6,7	3,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
56,0	45,0	63,9	71,4	81,3	77,0	91,7	90,4	95,2	69,3
-	-	12,5	25,0	7,7	30,8	27,8	58,8	25,0	22,9
38,6	53,6	45,7	46,9	47,7	58,5	61,4	60,0	66,7	52,9
-	-	-	50,0	-	33,3	-	-	-	8,0
-	-	-	-	-	50,0	-	60,0	-	13,0
-	-	-	-	12,5	-	-	-	-	2,0
50,0	-	33,3	-	-	28,6	40,0	-	50,0	20,5
-	-	-	-	-	20,0	-	-	100,0	10,3
-	-	-	33,3	-	-	-	40,0	33,3	11,4
3,8	21,4	13,6	4,3	8,7	14,3	5,3	-	-	8,0
-	-	50,0	-	-	-	-	-	-	16,7
-	-	-	-	0,8	3,2	4,1	2,4	10,0	1,8
5,4	4,3	1,0	-	1,0	3,7	-	-	-	2,1
1,6	1,6	2,7	6,9	9,6	9,8	18,8	21,1	31,1	7,2
-	-	1,1	1,4	1,1	-	5,6	-	-	1,1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	2,7	1,7	2,0	1,0	7,4	7,0	5,5	5,9	2,7

1) "Lapps" are defined in table 9.

Tabell 10 (forts.). Samer[1] med ja-svar på spørsmålene 1 og 4 i ulike aldersgrupper. Prosent av spurte i aldersgruppen. Prosent av alle samer. Kommune

Kommune	Samer i alt	Ja på spørsmål 1									"Ja" i prosent av alle samer
		0-9 år	10-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70-79 år	80 år og over	
FINNMARK											
2001 Hammerfest	643	-	2,7	11,0	8,4	6,9	9,4	17,1	18,8	50,0	8,2
2003 Vadsø ...	721	1,0	4,2	24,4	33,0	40,0	40,0	60,6	57,1	50,0	20,8
2011 Kautokeino ...	2 142	87,0	91,0	90,9	94,1	96,4	95,3	98,4	97,1	94,1	91,7
2012 Alta	1 790	5,5	13,0	13,8	12,1	18,1	15,7	31,4	48,9	55,9	16,9
2014 Loppa ...	571	-	-	1,3	-	3,5	2,3	9,9	24,5	25,0	4,7
2015 Hasvik ..	323	-	-	2,2	8,2	17,5	25,5	36,7	41,7	40,0	14,9
2016 Sørøysund	632	2,2	2,2	4,3	7,1	10,0	14,3	23,5	44,4	37,5	10,8
2017 Kvalsund	843	-	3,4	19,0	39,4	45,8	52,3	71,3	75,9	80,0	32,7
2018 Måsøy ...	935	-	-	0,7	14,4	15,1	27,8	29,0	31,5	39,1	13,0
2019 Nordkapp	777	-	1,7	11,8	26,0	20,9	19,0	38,5	55,0	23,1	15,1
2020 Porsanger ...	1 898	21,5	30,2	35,3	51,2	63,8	70,3	67,3	73,9	76,7	45,3
2021 Karasjok	2 066	75,0	89,4	90,2	93,4	97,6	95,6	98,3	100,0	100,0	89,0
2022 Lebesby .	681	2,0	9,8	24,2	31,1	54,7	58,5	70,8	78,6	83,3	36,3
2023 Gamvik ..	358	-	3,1	6,3	21,4	35,5	35,7	46,7	58,3	50,0	17,6
2024 Berlevåg	260	-	2,8	20,8	31,0	46,4	28,6	55,6	81,3	100,0	25,4
2025 Tana	1 863	38,5	51,9	64,6	80,6	83,6	88,4	92,7	90,8	93,5	67,7
2027 Nesseby .	978	33,9	56,6	72,2	83,0	86,4	85,7	95,3	93,0	92,0	70,6
2030 Sør-Varanger	1 483	2,9	6,0	22,9	52,8	42,1	57,9	67,6	76,1	89,5	28,9

1) "Samer" er avgrenset i tabell 9.

Lapps[1] *with yes-answers to questions 1 and 4 in different age groups. Per cent of persons asked in the age group. Per cent of all Lapps. Municipality*

Ja på spørsmål 4									"Ja" i prosent av alle samer
0-9 år	10-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70-79 år	80 år og over	
-	-	6,7	9,3	2,8	3,8	7,3	-	37,5	4,8
7,1	6,7	19,3	20,8	33,3	20,0	45,5	21,4	100,0	16,8
87,0	83,9	86,4	93,2	92,9	92,6	96,7	94,2	82,4	88,7
8,1	13,0	12,0	8,1	15,4	10,1	11,3	20,0	23,5	11,7
2,1	1,4	1,3	1,3	3,5	1,1	-	4,1	12,5	1,9
-	-	-	4,1	10,0	5,9	6,7	16,7	20,0	5,0
7,8	2,2	2,2	6,1	5,7	7,8	5,9	19,4	12,5	6,2
9,8	9,5	6,9	18,2	30,1	41,1	41,5	63,0	60,0	23,8
-	1,3	2,1	6,3	1,6	11,3	8,6	16,4	30,4	5,6
3,0	-	8,7	9,0	7,0	7,1	17,9	27,5	23,1	7,5
32,9	36,1	29,5	41,4	58,2	51,6	56,7	67,4	60,5	42,8
74,6	79,8	83,3	88,1	88,5	84,8	97,0	93,2	90,0	82,7
18,8	13,4	11,6	18,9	30,7	43,9	55,6	61,9	75,0	28,8
8,5	13,8	14,3	26,2	29,0	33,3	36,7	41,7	50,0	20,9
5,5	2,8	16,7	27,6	32,1	21,4	55,6	68,8	100,0	22,3
47,9	49,7	64,6	68,2	65,6	70,5	78,2	79,8	74,2	61,8
47,0	59,4	57,4	62,0	69,1	71,4	79,1	86,2	88,0	63,9
6,5	4,5	17,1	19,2	20,2	42,1	46,8	58,7	73,7	20,1

1) "Lapps" are defined in table 9.

I den største samekommunen i Troms er det alderskurven fra Kvalsund og Lebesby som går igjen. Det gjelder Kåfjord, der folk over 50 år av samisk avstamning stort sett også hadde samisk som morsmål. Fallet er imidlertid bratt og jevnt fra 80-åringene til ungdommen under 30, som nærmest synes å ha mistet språket.

I Skånland er mønsteret et noe annet. De aller fleste personer over 40 år rapporterer samisk morsmål. Så setter en brått synkende kurve inn, slik at det bare er et lite mindretall av barn under 10 år som er vokst opp med samisk som første språk.

I Kvænangen har omtrent halvparten av personer over 70 år med samisk bakgrunn også samisk som morsmål. Det viser seg å være svært få under 60 år som har hatt samisk som sitt første språk. Dette er også situasjonen i Storfjord, men der er morsmålsfrekvensen også blant de gamle betydelig lavere. På den annen side er det en del barn som fortsatt lærer samisk som sitt morsmål.

I Lyngen er språksituasjonen blant de eldste omtrent som i Storfjord, men her er ikke registrert en eneste person under 40 år med samisk som første språk. Språksituasjonen i Skjervøy er ikke så ulik den i Lyngen, men med litt mer samisk språk blant ungdommen og litt mindre blant de eldre.

I kommunene Tromsø og Salangen bor det en del personer av samisk avstamning. I Tromsø kommune er det et flertall av personer over 60 år som har samisk morsmål. Av personer under 40 år er det få som har samisk som første talespråk. I samebygdene i Salangen synes språket å ha holdt seg godt omtrent til siste verdenskrig på samme vis som i Skånland, men kurven, som er parallell med kurven for Skånland, begynner på et lavere nivå blant de gamle og er flatere.

Nordlandskommunene Ankenes og Evenes likner på Salangen. I Ballangen synes språket å ha vært på retur noe tidligere. Men i Tysfjord er mønsteret nokså likt det en finner i Karasjok. Barna lærer fortsatt samisk.

Mekanismer i den språklige fornorskingen

Resultatene av tellingen kunne tyde på at språkblandingen i ekteskapene er en hovedfaktor i fornorskingen, men det vil være riktigere å se på dette forholdet som en formidler av et mer generelt fornorskingspress i omgivelsene. La oss se på grunnene til at den samisktalende ektefellen i språkblandete ekteskap ikke overfører sitt språk til barna. I de fleste distrikter behersker de samisktalende foreldre også norsk, mens de norsktalende ikke behersker samisk. Den samisktalende ektefellen er to-språklig (bilingual), og fellesspråket i familien må da bli norsk. Foreldrene er dessuten ofte innstilt på at barna i framtiden vil få mer bruk for norsk enn samisk. Unntak fra dette finner en særlig i Indre Finnmark. Tidligere har det nok også mange andre steder hendt at en innflytterektefelle med norsk som morsmål måtte lære seg samisk for å kunne fungere i bygda og at det var det norske språket som gikk tapt i familien.

Fornorskingspresset har altså sin kilde utenfor familien, i nærmiljøet eller i fjernere former for styring som i sin tur slår inn i nærmiljøet. Bosetning og flyttebevegelser er viktige. Språket synes særlig å bli bevart der det samiske lokalsamfunn er tett og ensartet. Kommer norsktalende inn i miljøet, vil det lett kunne resultere i at norsk blir språket i kameratflokken blant barna. Også for de voksne blir det mer påkrevd å bruke norsk og mer adgang til å praktisere de norskkunnskaper en har. Den store innflyttingen av norsktalende i Karasjok og Kautokeino etter krigen kan få slike virkninger på lengre sikt, selv om det er få spor av det i tellingsresultatene.

Også her må vi søke kilden til fornorskingspresset utenfor lokalsamfunnet. Norsk har vært det språk en måtte bruke oppover og utover i kontakt med myndigheter, arbeidsgivere, selgere og kjøpere. De norsktalende har som oftest vært de dominerende, selv der de har vært i mindretall. I denne påvirkningen utenfra har skolen spilt en meget stor rolle, i noen distrikter allerede langt tilbake, i Indre Finnmark for alvor først etter krigen[4]. Her må det føyes til at målet idag i det indre kjerneområdet er at barna skal bli flinke både i samisk og norsk.

Skolen alene har ikke vært tilstrekkelig til å fremme tilegnelsen av norsk språk. Det må også finnes en motivasjon til å lære norsk. Arbeidsmulighetene, næringslivets krav, og foreldrenes oppfatning av disse forhold, er vesentlige for om skoletilbudet skal bli tatt imot, men også undervisningens innhold og lærernes kvalifikasjoner har spilt en rolle.

---

4) Den historiske bakgrunnen for det samiske språks stilling i skolen er framstilt i Helge Dahl, Språkpolitikk og skolestell i Finnmark 1814 til 1905. Oslo 1957.

Tabell 11. Sammenhengen mellom foreldrenes og barnas svar på spørsmålene 1 og 4[1] *Continuity between parents and childrens answer to questions 1 and 4*[1]

Barnas svar[2] *Childrens answer*[2]	Foreldrenes svar *Parents answer*					
	Spørsmål 1 *Question 1*			Spørsmål 4 *Question 4*		
	Begge ja *Both yes*	En ja, en nei *One yes, one no*	Begge nei *Both no*	Begge ja *Both yes*	En ja, en nei *One yes, one no*	Begge nei *Both no*
Ja på 1 og 4 *Yes to 1 and 4*	772	33	-	780	23	2
Ja på 1, nei på 4 *Yes to 1, no to 4*	20	8	-	7	13	8
Nei på 1, ja på 4 *No to 1, yes to 4*	248	247	180	461	211	3
Nei på 1 og 4 *No to 1 and 4*	159	582	340	159	599	323
Ja på 1, ja og nei på 4 *Yes to 1, yes and no to 4* ..	12	1	-	11	1	1
Ja og nei på 1, ja på 4 *Yes and no to 1, yes to 4* ..	33	16	-	38	10	1
Ja og nei på 1 og 4 *Yes and no to 1 and 4*	6	4	-	7	3	-
Nei på 1, ja og nei på 4 *No to 1, yes and no to 4* ...	18	37	26	31	45	5
Ja og nei på 1, nei på 4 *Yes and no to 1, no to 4* ...	9	8	-	5	7	5
I alt *Total*	1 277	936	546	1 499	912	348

1) Ektepar med barn der minst en av ektefellene har svart ja på spørsmål 1, ja eller vet ikke på spørsmål 2, ja eller vet ikke på spørsmål 3, eller ja, usikker, ønsker ikke å svare på spørsmål 4. 2) Både ja og nei på et spørsmål betyr at noen av barna svarer ja og noen svarer nei.
1) Married couple with children where at least one of the spouses answered yes to question 1, yes or do not know to question 2, yes or do not know to question 3, or yes, uncertain, does not wish to answer to question 4.
2) Both yes and no to a question means that some of the children answer yes and some no.

En rent norsktalende lærer har ofte kommet til kort overfor samisktalende elever[5]. Deltakelse i fiske og fiskeindustri har ført med seg mye kontakt med norsktalende miljø. Den utstrakte arbeidspendlingen, f.eks. mellom Indre Kåfjord og Tromsø, har økt behovet og mulighetene for å bruke norsk også blant de noe eldre.

5) Disse forhold er grundig behandlet på basis av empirisk materiale fra en boplass i Kautokeino i Anton Hoëm, Yrkesfelle, sambygding, same eller norsk? Oslo 1976.

Tabell 11 viser sammenhengen mellom språklig fellesskap eller ulikhet i ekteskapet og barnas språk. Eneforeldrene er holdt utenfor, men det kan være grunn til å merke seg at samisktalende eneforeldre ofte står som formidlere av sitt språk til neste generasjon. Tabellen viser følgende: Av 1 277 familier der begge ektefellene svarer ja på spørsmål 1, blir det i 852 familier svart ja også på vegne av barna. I 48 familier gjelder det ikke hele barneflokken, men minst ett av barna. I disse familiene er også minst ett av barna vokst opp med norsk (evt. finsk) som første språk.

Av 936 familier der en av foreldrene har samisk og en norsk morsmål, er det bare 70 der minst ett av barna har samisk som første språk. I 42 av disse familiene vokser hele barneflokken opp med samisk morsmål. I de 546 familiene som har en svakere samisk tilknytning, og der begge foreldrene har svart nei på spørsmål 1, er det ingen barn som vokser opp med samisk som første språk.

Av dette materialet er det nærliggende å slutte at to samisktalende foreldre stort sett er en nødvendig, men ikke en tilstrekkelig betingelse for at barna skal vokse opp med samisk som morsmål. I en tredjedel av familiene med to samisktalende foreldre vokser barna likevel opp med norsk som første språk. I en av 12 familier der bare en av ektefellene har samisk som morsmål, vokser noen av barna opp med samisk som første språk.

I de språkblandete ekteskapene er det flere samisktalende barn når moren snakker samisk (9,7 prosent) enn når faren er den som snakker samisk (4,9 prosent). For så vidt ser vi her berettigelsen av uttrykket "morsmålet", men hovedmønsteret er at det er den norsktalende ektefellen, også når det er mannen, som i de fleste tilfellene overfører sitt språk til den neste generasjon.

Det er mer problematisk å sammenlikne familier med enslig mor eller far. Kvinnene utgjør vel en blanding særlig av enker og ugifte mødre. Blant de ugifte mødre med samisk språk skulle en vente en høy grad av språkoverføring til barna, ikke minst fordi barna ofte har mye kontakt med besteforeldre som kan mindre norsk enn moren. En del av enkene har nok hatt norsktalende menn; og deres barn har da gjerne vokst opp med norsk som første språk.

De langt færre samisktalende enslige fedre har vel alle vært gift, og da i en del tilfelle med norsktalende kvinner. Deres barn har i så fall vokst opp med norsk som første språk. I alle fall finner vi at i 41,3 prosent av disse familiene overføres farens samiske språk til barna, mens de enslige mødrenes samiske språk blir overført til barna i hele 57,8 prosent av familiene.

En skal være oppmerksom på at samisk morsmål ikke er ensbetydende med at personen som voksen behersker samisk vesentlig bedre enn norsk. Det er i dag blitt ganske vanlig at folk med samisk morsmål også snakker flytende norsk. Derfor vil en besøkende i et hjem der ektefellene er registrert med hvert sitt morsmål, ofte ha vanskelig for å merke at det er noen språklige ulikheter mellom dem.

De få tilfellene der barna lærer samisk i familier der foreldrene har ulike morsmål, opptrer geografisk svært spredt. En skulle kanskje ha ventet å finne disse familiene særlig i det indre kjerneområdet der nærmiljøet for øvrig er så sterkt preget av samisk språk. Også her er det bare rent unntaksvis at barna lærer samisk som første språk hvis ikke begge foreldrene har samisk morsmål. Tallmaterialet er så lite at det ikke er mulig å si noe mer om mønsteret i den geografiske fordelingen.

Materialet er større når det gjelder familier der språket synes å gå tapt trass i at begge foreldrene har samisk morsmål. Dette skjer ytterst sjelden i Kautokeino. I Karasjok forekommer det litt oftere, og hyppigheten stiger når en kommer ut til kysten. I Skånland finner en at befolkningen står midt oppe i et språkskifte mellom generasjonene. Dette skjer ved at barn av foreldre som begge har samisk morsmål, selv vokser opp med norsk som første språk. I Indre Kåfjord synes en tilsvarende direkte overgang i språk mellom generasjonene å være svært vanlig, men her er det også nokså alminnelig at foreldrene har hvert sitt morsmål, med det resultat at barna får norsk som første språk.

Det viser seg at språkblandet ekteskap forekommer med ytterst varierende hyppighet i de ulike geografiske hovedområdene. Tabell 12 er basert på de ekteskap der en av ektefellene har svart ja på spørsmål 1 eller ja, usikker, ønsker ikke å svare på spørsmål 4.

Det indre samiske kjerneområdet er, som en kunne vente, preget av ekteskap mellom to samisktalende. Som vi har sett i tabell 10, resulterer det i at barna i dette området fortsatt vokser opp med samisk som morsmål. Ett av 5 ekteskap er språkblandet, og det er et forholdtall som ikke stemmer så verst med det inntrykket vi har fått foran av fornorskingens omfang i de yngste aldersgruppene.

I det ytre samiske kjerneområdet er situasjonen noe annerledes. Her forekommer språkblandete ekteskap eller ekteskap mellom to norsktalende av samisk avstamning litt oftere enn ekteskap mellom to samisktalende. Det svarer til tidligere funn om at barn i dette området langt oftere har norsk som første talespråk enn barn i det indre området. Når vi vurderer disse opplysningene i forhold til hverandre, må vi også ta i betraktning at de språkblandete og rent norsktalende ekteskapene gjennomsnittlig består av yngre folk enn de rent samiske.

Den tendensen vi kan iaktta ved å gå fra det indre til det ytre kjerneområdet, blir ført et langt skritt videre i "resten av Finnmark". Her utgjør de rent samisktalende ektepar bare 1/5 av alle. For det meste er dette antakelig eldre ektepar hvis barn selv er noe oppe i årene. I dette området finner vi et stort antall ektepar der ingen av de to har samisk som morsmål. Dette må vesentlig være yngre ektepar og foreldre til barn som ikke har noen sjanse til å lære samisk hjemme.

I Troms, med unntak for Skånland, likner mønsteret mer eller mindre på restkategorien i Finnmark. De rent samiske ekteskapene er klart i mindretall. Mindretallet er imidlertid atskillig større i Indre Kåfjord enn det er i Storfjord og Kvænangen eller i "resten av Troms". Vi unntar altså Skånland. Her finner en et mønster som likner på det vi fant i Indre Finnmark. Ektefeller som begge har samisk som morsmål, er det vanlige. Likevel blir resultatet med hensyn til barnas språk så helt forskjellig fra det som er tilfellet i Kautokeino.

Forklaringen går fram når en sammenlikner alderskurvene for språktilegnelsen i de to områdene. I Skånland inntrer et markert fall i forekomsten av samisk som morsmål blant de middelaldrene og yngre. Blant disse finner en vel nettopp foreldrene til barn som stort sett vokser opp med norsk språk i markebygdene i dag. I Indre Finnmark er det få personer av samisk avstamning som er blitt norsktalende i den yngre foreldregenerasjonen. De norsktalende barna i dette området har nok heller en innflyttet far eller mor uten noen samisk bakgrunn.

I Nordland går tendensen i samme retning som i Skånland. Når en av ektefellene har samisk morsmål, er dette som oftest tilfelle også med den andre. Særlig i Tysfjord fører det til at barna vokser opp med samisk som første språk.

Det materialet som er lagt fram her, tyder ikke på at "krake søker make" i den forstand at samisktalende finner en samisktalende ektefelle med stor hyppighet i de sterkt språkblandete distriktene. De språklig homogene ekteskapene finner vi først og fremst i de distriktene som totalt sett er dominert av samisk språk. Her vil det være så mange forhold som trekker i retning av et slikt ekteskapsmønster, uansett om folk er opptatt av språkproblemet eller ikke og uansett om de har noe ønske om å bevare språket. I de andre distriktene der fornorskingen er sterkere, synes ikke ønsket om å bevare språket eller å finne en som en kan snakke sitt morsmål med, å slå noe særlig gjennom i makevalget. Den språklige ressurs som ligger i at mange personer i fornorskingsdistriktene behersker samisk, blir på et vis forspilt i forhold til neste generasjon ved at de gifter seg med norsktalende.

Tabell 12. Ektefellenes svar på spørsmålene 1 og 4, i de ulike geografiske områder[1] *The answer of the spouses to questions 1 and 4, in different geographic areas*[1]

Geografisk område *Geographic area*	I alt *Total*	Spørsmål 1 *Question 1* Begge ja *Both yes 1*	En ja, en nei *One yes, one no 2*	Begge nei *Both no 3*	Spørsmål 4 *Question 4* Begge ja *Both yes 1*	En ja, en nei *One yes, one no 2*	Begge nei *Both no 3*	Prosent *Percentages* Spørsmål 1 *Question 1* $\frac{2}{1}.100$	$\frac{2}{1+3}.100$	Spørsmål 4 *Question 4* $\frac{2}{1}.100$	$\frac{2}{1+3}.100$
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*	952	615	117	13	635	121	8	19,0	18,6	19,1	18,8
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*	596	226	200	49	271	159	36	88,5	72,7	58,7	51,8
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*	1 072	182	418	278	267	443	168	229,7	90,9	165,9	101,8
Troms, Ytre Kåfjord, Storfjord, Kvænangen *Troms, Outer Kåfjord, Storfjord, Kvænangen*	97	15	38	17	13	25	33	253,3	118,8	192,3	54,3
Troms, Indre Kåfjord *Troms, Inner Kåfjord* .	202	58	64	34	69	45	41	110,3	69,6	65,2	40,9
Troms, Skånland	112	66	7	7	76	3	1	10,6	9,6	3,9	3,9
Resten av Troms *The rest of Troms* ...	239	45	69	81	70	69	59	153,3	54,8	98,6	53,5
Nordland	203	70	23	57	101	47	2	32,9	18,1	46,5	45,6

1) Omfatter ektepar der minst en av ektefellene har svart ja på spørsmål 1 eller ja, usikker, ønsker ikke å svare på spørsmål 4.
1) Comprises married couple of whom at least one of the spouses answered yes to question 1 or yes, uncertain, does not wish to answer to question 4.

Nå kan en snu på dette funnet og understreke det positive i at en gammel barriére mellom de to etniske gruppene mister noe av sin betydning. For det første er vel dette ikke noe nytt fenomen, dernest er nok tendensen til at "krake søker make" atskillig større enn det framlagte språkmaterialet tyder på. Tabell 13 tyder på en sterk tendens til at personer av samisk avstamning får ektefeller som også er av samisk avstamning.

Av 2 247 menn med samisk som første språk er 1 673, eller 74,4 prosent, gift med kvinner som også har samisk morsmål, men det er bare 292, eller 13 prosent, som er gift med en kvinne som er registrert med nei på spørsmål 3, dvs. uten samiske besteforeldre. Når vi går fra menn med samisk morsmål til menn med foreldre som hadde samisk morsmål, øker tallet med 672. Av disse 672, som ikke lærte samisk først, er 115 gift med en samisktalende kvinne. 315 av dem har en ektefelle hvis foreldre snakket samisk. Bare 212 av dem har en ektefelle som er registrert med nei på spørsmål 3. Det er i materialet 474 menn som svarer nei på spørsmålene 1 og 2, men ja på 3, der samisk språk først dukker opp i besteforeldrenes generasjon. I deres ekteskap forekommer 29 kvinner med samisk morsmål, 80 kvinner med samisktalende foreldre og 158 med samisktalende besteforeldre.

Det kan se ut som samisk avstamning virker som et styrende prinsipp ved ekteskapsinngåelse selv om språket er gått tapt, endog allerede i foreldregenerasjonen. Nå kan nok mye tilskrives geografisk nærhet. Det fins bygder og distrikter, til dels ganske store områder, der samene dominerte tallmessig noen generasjoner tilbake. Det er da nokså naturlig at vi vil finne en viss etnisk ensartethet i ekteparene rett og slett fordi ekteskapsmarkedene i større eller mindre grad er lokalt avgrenset. En skulle tro at selv om det ikke ligger noe bevisst etnisk i preferanser av ektemake, vil det etniske fellespreget, selv i denne avblekete form, bidra til å opprettholde et samisk preget sosialt nettverk og visse samiske tradisjoner.

Hvis vi gjennomfører en analyse av ekteskapenes etniske sammensetning med utgangspunkt i kvinnens språk og avstamning, blir utfallet omtrent det samme som vi fant med utgangspunkt i ektemannen. Det er meget nær etnisk symmetri mellom kjønnene. Et lite avvik består i at det er 88 flere kvinner enn menn med samisk morsmål, og det er en tilsvarende differanse på 81 med hensyn til subjektiv identitet.

Tabell 13. Kvinnens og mannens svar på spørsmålene 1-4. Ektepar der minst en av ektefellene har svart ja på 1, ja eller vet ikke på 2 eller 3 eller ja, usikker, ønsker ikke å svare på 4

	Kvinnens svar							
		Spørsmål 1 *Question 1*			Spørsmål 2 *Question 2*			
Mannens svar	I alt *Total*	Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*	Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ubesvart *Not reported*
Spørsmål 1								
Ja	2 247	1 673	565	9	1 825	357	56	9
Nei	4 537	645	3 868	24	1 185	2 724	605	23
Ubesvart	100	17	27	56	20	20	4	56
Spørsmål 2								
Ja	2 919	1 788	1 118	13	2 140	666	99	14
Nei	3 161	483	2 663	15	789	2 070	287	15
Vet ikke	707	49	653	5	83	346	276	2
Ubesvart	97	15	26	56	18	19	3	57
Spørsmål 3								
Ja	3 293	1 817	1 461	15	2 220	926	131	16
Nei	1 497	411	1 081	5	620	687	186	4
Vet ikke	1 999	93	1 891	15	172	1 469	345	13
Ubesvart	95	14	27	54	18	19	3	55
Spørsmål 4								
Ja	1 702	1 345	350	7	1 429	236	30	7
Nei	4 320	720	3 580	20	1 242	2 526	532	20
Usikker	494	171	317	6	241	191	56	6
Ønsker ikke å svare	335	85	198	52	100	138	45	52
Ubesvart	33	14	15	4	18	10	2	3
I alt	6 884	2 335	4 460	89	3 030	3 101	665	88

Female's and male's answer to questions 1-4. Married couple of whom at least one of the spouses answered yes to 1, yes or do not know to 2 or 3 or yes, uncertain, does not wish to answer to 4

Female's answer									
Spørsmål 3 *Question 3*				Spørsmål 4 *Question 4*					
Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ubesvart *Not reported*	Ja *Yes*	Nei *No*	Usikker *Uncertain*	Ønsker ikke å svare *Does not wish to answer*	Ubesvart *Not reported*	*Male's answer*
									Question 1
1 845	292	101	9	1 376	592	179	92	8	*Yes*
1 495	1 275	1 742	25	398	3 649	284	188	18	*No*
20	12	16	52	9	24	7	57	3	*Not reported*
									Question 2
2 202	504	198	15	1 452	1 119	231	104	13	*Yes*
1 024	833	1 289	15	296	2 547	181	126	11	*No*
115	231	358	3	28	576	51	50	2	*Do not know*
19	11	14	53	7	23	7	57	3	*Not reported*
									Question 3
2 360	649	266	18	1 476	1 451	243	108	15	*Yes*
755	117	622	3	255	1 028	124	90	-	*No*
225	803	959	12	45	1 763	98	82	11	*Do not know*
20	10	12	53	7	23	5	57	3	*Not reported*
									Question 4
1 444	196	55	7	1 358	260	51	29	4	*Yes*
1 532	1 150	1 617	21	326	3 697	178	105	14	*No*
261	132	96	5	71	186	214	18	5	*Uncertain*
104	97	82	52	19	111	23	179	3	*Does not wish to answer*
19	4	9	1	9	11	4	6	3	*Not reported*
3 360	1 579	1 859	86	1 783	4 265	470	337	29	*Total*

For å finne de ekteskap som - ut fra svarene - klart krysser en etnisk grense, må vi ta utgangspunkt i kvinner og menn som har svart nei på spørsmål 3. Med nokså få unntak gir det oss de gruppene som er registrert uten samiske kjennetegn og som bare er med i tabell 13, fordi ektefellen hadde slike kjennetegn. Av 1 497 menn som svarer nei på 3, er 411 gift med kvinner som har samisk morsmål. 620 av deres hustruer har samisktalende foreldre, og 755 har samisktalende besteforeldre. Av 1 579 kvinner som svarer nei på spørsmål 3, er 292 gift med menn som har samisk morsmål. 504 av deres menn har samisktalende foreldre, og 649 har samisktalende besteforeldre.

Det er i alt registrert bare 703 ekteskap der en helt klar etnisk grense er krysset, og det ser ut som konstellasjonen samisktalende hustru og ikke-samisk ektemann er mer sannsynlig enn det omvendte forholdet. Dette er nok ikke tilfeldig, men det byr seg flere tolkningsmuligheter, og materialet tillater oss ikke å foreta noe sikkert valg mellom disse. Vi har heller ikke holdepunkter for å trekke noen slutninger om de etniske skillelinjene i seg selv fungerer som en ekteskapshindring, eller om det lave antall av klart blandete ekteskap skyldes geografiske eller andre sosiale faktorer.

Ved tolkningen av tabell 13 må en være klar over situasjonen ved utfyllingen av skjemaet. Opplysningene om de enkelte familiemedlemmenes etniske kjennetegn blir innhentet under ett. Det medfører nok at det skjer en viss harmonisering som frambringer en større likhet mellom ektefellene enn det som de faktiske forhold skulle tilsi, men vi har ingen muligheter for å angi omfanget av denne feilkildens konsekvenser, om den nå faktisk er til stede.

Et annet forhold skal en også være oppmerksom på. Når vi finner så ytterst få ekteskap der en samisktalende kvinne eller mann har en ektefelle uten noen samisk bakgrunn, henger det nok sammen med undersøkelsens geografiske avgrensing. Antakeligvis ville en i byene, både i nord og sør, finne en god del flere ekteskap som klart krysser den etniske barrieren.

Blant reindriftens utøvere er ekteskapene, språklig sett, svært homogene. Av de 263 gifte menn som er reineiere (255) eller gjetere (8), har 258 samisk som første språk. Av disse 258 er bare 7 gift med en kvinne som ikke har samisk som første språk, eller 2,7 prosent. 4 gifte menn har ikke samisk som første språk, og det har heller ikke deres koner. Det dreier seg om familier i Sør-Varanger, der reindriften ikke er et privilegium for samer.

Kapittel 6

IDENTITET

Det knytter seg atskillig usikkerhet til språksituasjonen i mange familier med en samisk bakgrunn, men i prinsippet går det an å avgjøre på objektivt grunnlag hvilket språk som er en persons første språk. At noen få lærer to språk parallelt, endrer ikke dette forholdet. Identitet er imidlertid et kjennetegn av en annen art. Spørsmål 4 tar nettopp sikte på å få tak i det subjektive, hva folk selv føler om sin etniske tilhørighet. Bak spørsmålet ligger et demokratisk prinsipp. Folk må i denne saken selv få avgjøre hvor de hører hjemme.

Tilsynelatende er det et greit prinsipp. Det blir en slags avstemning, men det er en avstemning av en noe særegen karakter. For det første svarer hovedpersonen ikke bare for seg selv, men også for sine små barn og kanskje ofte også for ektefellen. Her må det komme inn et element av ettertanke og beregning som gjør at vi ikke uten videre kan tolke svarene som rent subjektive følelsesytringer. Dette gjelder kanskje også den som svarer for seg selv. Siden spørsmålet antyder at dette er en slags avstemning, en meningsytring i et kontroversielt spørsmål, kunne det ligge nær å spørre de som spør hva avstemningen egentlig gjelder, og på det fins det ikke noe enkelt offisielt svar.

I Indre Finnmark har spørsmål 4 knapt skapt store problemer. De etniske skillelinjene trer åpent fram i språk, yrke, klær, slekt, omgangskrets m.v. Det etniske spørsmål er en del av politikken og blir diskutert i mange fora. Det er ikke noe skult og mystisk at det lever to folkegrupper ved siden av hverandre i dette området, men det forhindrer ikke at det i enkelte familier også her kan oppstå tvil om hva det er å være same og/eller norsk eller hvor en selv hører hjemme. Omfanget av problemet kan en vel lese ut av antallet som har vært usikre eller ikke ønsket å svare på spørsmål 4, nemlig 583 av ca. 6 200 (jfr. tabell 8).

I det ytre kjerneområdet er dette tallet steget, også relativt, til 805 av 6 602, men også her er det nokså liten forskjell mellom antallet ja-svar på 1 og 4. De som har samisk morsmål regnes stort sett som samer.

I "resten av Finnmark" er det et større fall i ja-svar fra 1 til 4. Dessuten er det et større antall usikre og ønsker ikke å svare enn det er av ja-svar på 4. Her er det denne sammenlikningen som er relevant. Det betyr lite for vårt resonnement at et overveldende flertall av de spurte åpenbart regner seg som ikke-samer. Det skyldes arten av de utvalg vi her opererer med.

Tilsynelatende er usikkerheten mindre i det utpregede fornorskingsområdet i Troms som består av Kvænangen, Storfjord og Ytre Kåfjord. Her er det bare 113 usikre eller ønsker ikke å svare på spørsmål 4. Dette må vi imidlertid se i forhold til det usedvanlige lave antall ja-svar på 4, bare 54. Det utgjør bare 22,5 prosent av de som oppgir samisk som første språk. Det er det eneste området hvor summen av ja, usikker og ønsker ikke å svare på spørsmål 4, ligger lavere enn antallet ja-svar på spørsmål 1. Det er to måter å tolke dette mønsteret på. Den ene er å konkludere med at fornorskingen her går så raskt at selv personer som vokste opp med samisk morsmål går over til klar norsk identitet i sin egen levetid, og det skjer nok i ungdommen allerede. Den andre fortolkingen antar at det ikke har skjedd noen klar endring i identiteten, men at usikkerheten blir skjult under et konvensjonelt svar. Mye tyder på at usikkerheten om identiteten er ganske utbredt i dette området.

Mønsteret i Indre Kåfjord likner meget på det som nettopp er beskrevet. Når en tenker på at 3/4 av de 1 932 personene som bor i dette nokså sammenhengende området angir samisktalende besteforeldre, er det forbausende at bare 138 angir samisk identitet. Et betydelig flertall svarer nei på spørsmål 4 og synes heller ikke å oppleve noen usikkerhet. Det er nok imidlertid grunn til å tro at usikkerheten er atskillig mer utbredt enn svarene gir inntrykk av.

I Skånlands markebygder er bildet et helt annet. Her er det flere ja-svar på 4 enn på 1, og summen av ja, usikker, ønsker ikke å svare på 4 er faktisk litt høyere enn det totale antall som er registrert med samisktalende besteforeldre. Av grunner vi ikke kjenner, men som kan ha sammenheng med måten tellingen er gjennomført på, synes det her ikke å ha eksistert noe press i retning av å benekte samisk identitet. Kanskje kan dette tolkes slik at de mønstre vi ellers har funnet i Troms og på kysten av Finnmark, og som er så helt annerledes, til dels skyldes feilkilder.

Kategorien "resten av Troms" viser et mønster som ligger mellom Kåfjords og Skånlands, men vel nærmere det første. Det er imidlertid grunn til å gjøre oppmerksom på en eiendommelighet ved utvalgsmetoden som kan ha influert på resultatene. I kommunene Kvænangen, Storfjord og Kåfjord fikk samtlige husstander, med unntak for en krets i Storfjord, presentert sameskjemaet. Her var det kjent at den samiske bakgrunnen var massiv, samtidig som det var vanskelig å skille ut noen områder som klart uten interesse. Både i Skånland og "resten av Troms" var framgangsmåten for det meste å ta utgangspunkt i tellingskretser, men vanligvis ikke i hele kommuner. En mulig konsekvens av dette er at den utspørringen som omfattet hele kommuner fanget opp flere personer av samisk avstamning, men uten noen særlig miljøstøtte for samisk språk og identitet i lokalsamfunnet.

Mønsteret i de utvalgte tellingskretsene i Nordland er det samme som for Skånland. Det er flere ja-svar på 4 enn på 1, og summen av ja, usikker, ønsker ikke å svare på spørsmål 4 er høyere enn antallet som svarer ja på spørsmål 3.

På samme vis som med språket, venter vi at identiteten henger sammen med alderen. I de høye aldersgruppene innenfor den vide kategorien av samer, venter vi å finne de hyppigste uttrykk for subjektiv samisk identitet. Tabell 10 viser tydelig en slik profil i de fleste kommuner. Stort sett følger de profilen for svarene på språkspørsmål 1. Her skal vi bare se på enkelte spesielle resultater.

Et interessant trekk er den forskjell vi finner mellom Kautokeino og Karasjok på den ene siden og Tana, Nesseby, Porsanger og Alta på den andre. I alle kommunene er det færre ja-svar på spørsmål 4 enn på spørsmål 1. I Kautokeino og Karasjok er denne forskjellen til stede i alle aldersgruppene. I de fire andre kommunene er det imidlertid flere med samisk identitet enn med samisk språk i aldersgruppen under 20 år.

Tendensen er den samme i Gamvik som for øvrig avviker fra hovedmønsteret ved å ha flere ja-svar totalt på spørsmål 4 enn på spørsmål 1, men tallene blir her og i de andre Finnmarkskommunene så små i hver aldersgruppe, at små forskjeller ikke er noe å legge vekt på.

I de fleste større samekommunene i Troms er det en stor differanse mellom andelen ja-svar på spørsmålene 1 og 4. Tabell 10 viser at denne differansen vesentlig skriver seg fra de høyere aldersgruppene. Det er tydelig at det i Kåfjord er en hel del personer over 50 år som er vokst opp med samisk og antakelig bruker det til daglig, men som likevel ikke har svart ja på 4. Noe liknende er tilfelle i Kvænangen, Storfjord, Lyngen og særlig markert i de deler av Tromsø storkommune som var med i tellingen.

I Skånland og Salangen er mønsteret et annet. Her rapporteres det mer samisk identitet enn språk. Dette skyldes at det er så mange flere ja-svar på 4 enn på 1 i gruppene under 40 år. For det meste ligger forklaringen i at foreldre har svart ja på spørsmålet om samisk identitet på vegne av barn som ikke er vokst opp med samisk som første språk. I grove trekk finner vi det samme mønsteret igjen i de delene av Nordland som tellingen omfatter. I Ankenes er parallellen med Skånlandsbygdene særlig tydelig.

Samisk subjektiv identitet, slik den er registrert i sametellingen 1970, henger nær sammen med samisk morsmål. Noen tilstrekkelig betingelse for samisk identitet er det imidlertid ikke at en person har lært samisk som første språk. Tabell 14 viser at vel en av 10 personer i det totale materialet med samiske kjennetegn, rapporterer samisk som første språk, men svarer nei på spørsmål 4. Et noe større antall med samisk morsmål svarer usikker eller ønsker ikke å svare på spørsmål 4. Foran har vi antydet noen forhold som kan belyse denne diskrepansen.

Tabell 14. Sammenheng mellom svar på språkspørsmålene og svar på identitetsspørsmålet. Absolutte tall og prosent *Relation between answer to the questions of language and answer to the question of identity. Number and percentages*

Svar på språkspørsmålene *Answer to the questions of language*		Svar på spørsmål 4 *Answer to question 4*					
		Ja *Yes*	Nei *No*	Usikker *Uncertain*	Ønsker ikke å svare *Does not wish to answer*	Ubesvart *Not reported*	I alt *Total*
Ja på spørsmål 1 *Yes to question 1*	Abs. tall *Number* ..	7 991	1 162	868	506	8	10 535
	Pst. *P.c.*	75,9	11,0	8,2	4,8	-	100,0
Ubesvart på spørsmål 1 *Not reported to question 1*	Abs. tall	10	16	15	238	40	319
	Pst.	3,1	5,0	4,7	74,6	12,5	100,0
Alle som har svart nei på spørsmål 1 *Everyone who answered no to question 1*	Abs. tall	1 174	12 788	1 749	1 069	12	16 792
	Pst.	7,0	76,2	10,4	6,4	-	100,0
Nei på spørsmål 1, men ja på spørsmål 2 *No to question 1, but yes to question 2*	Abs. tall	971	3 903	979	401	5	6 259
	Pst.	15,5	62,4	15,6	6,4	-	100,0
Alle med et språklig kjennetegn på samiskhet i minst en av generasjonene *Everyone with a linguistic Lappish identity in at least one of the generations*	Abs. tall	9 175	13 966	2 632	1 813	60	27 646
	Pst.	33,2	50,5	9,5	6,6	0,2	100,0

Samisk morsmål er heller ikke en nødvendig betingelse for subjektiv identitet. Omtrent en av 14 som har svart nei på spørsmål 1, svarer ja på spørsmål 4, og 17 prosent av de som har svart nei på spørsmål 1, er usikre på identiteten eller ønsker ikke å svare. Av de som har svart ja på 4, men nei på 1, har de aller fleste (971 av 1 174) foreldre med samisk morsmål. Det er i hele materialet bare 44 personer som har svart ja på 4 uten at det foreligger språklige kjennetegn på samiskhet i noen av de tre generasjonene, men 606 personer uten noen språklige kjennetegn har vært usikre eller ikke ønsket å svare på spørsmål 4.

Tabell 11 gir noen ytterligere opplysninger om betingelsene for positive svar på identitetsspørsmålet. Den viser at når begge foreldrene har samisk morsmål, er det større sannsynlighet for at barna skal bli registrert med samisk identitet enn med samisk morsmål. Dette gjelder også når bare en av foreldrene eller ingen av dem har samisk som morsmål.

Det viser seg videre at sannsynligheten for at barna skal få samisk identitet er større hvis begge foreldrene angir samisk identitet, enn hvis de begge har samisk morsmål. Derimot er det mindre alminnelig å finne samisktalende barn i en familie der begge foreldrene har samisk identitet, enn der begge har samisk morsmål. Hvis en eller begge foreldrene benekter samisk identitet, blir det ikke så ofte rapportert samisk identitet for barna, men barnas identitet er ikke så avhengig av homogeniteten i identitetsfølelse blant foreldrene som språktilegnelsen er av at begge foreldrene kan snakke samisk. I 293 familier av de 912 der foreldrene har ulik identitet, blir det registrert barn med samisk identitet eller som svarer usikker eller ønsker ikke å svare på spørsmål 4.

Kapittel 7

KJØNN, EKTESKAPELIG STATUS, ALDER, FAMILIETYPE OG STØRRELSE

Kjønnsproporsjonene i Norge varierer mellom de ulike distriktene i landet. Kvinnene er overrepresentert f.eks. i Oslo og Bergen og underrepresentert i de tre nordligste fylkene, og mest i Finnmark. Disse variasjonene henger blant annet sammen med at flyttingen fra utkantstrøk til byer og tettbygde strøk har vært preget av at unge kvinner oftere flytter enn unge menn. Vi skulle vente at denne tendensen ville slå sterkt ut i våre utvalgte tellingskretser som ligger i utkantdistrikter. Tabell 15 viser kjønnsfordelingen blant personer med og uten samiske kjennetegn og i fylkene generelt.

Overalt er det et klart mannsoverskott, og det er, med et par unntak, større blant samene enn i den øvrige befolkning. Størst er forskjellene i Storfjord, Kvænangen, Ytre Kåfjord og resten av Troms. For hele Troms i vårt materiale, er det en differanse på 10 prosent i de to kjønns andel av befolkningen, mot 2,5 prosent på fylkesbasis.

Blant personer med samisk som første språk er kjønnsfordelingen ikke så skjev når vi ser materialet fra de tre fylkene under ett, 52,1 prosent menn og 47,9 prosent kvinner. Dette ligger meget nær fordelingen

i det indre samiske kjerneområdet, og dette stemmer godt med at flertallet i dette området også er samisktalende. Det store kvinneunderskottet skriver seg vesentlig fra de områdene der det er relativt få samisktalende blant personer av samisk avstamning, og dette henger nok igjen sammen med at det er større utflytting av unge kvinner fra disse områdene enn fra de mer homogent samiske distriktene.

Det er en sammenheng mellom kjønnsproporsjonene og ekteskapelig status. Skjevheten i kjønnsproporsjonen for den giftemodne befolkning innebærer at andelen gifte blir minst tilsvarende forskjøvet.

Når en ser hele vårt materiale under ett, er de ugifte sterkt overrepresentert blant personer med samiske kjennetegn (53,7 prosent) i forhold til landet som helhet (45,0 prosent). De gifte er tilsvarende underrepresentert (39,9 prosent mot 47,5 prosent). Derimot er andelen av før gifte omtrent den samme (6,4 prosent og 7,4 prosent). Det betyr at forholdstallet mellom før gifte og gifte blir relativt høyt i den samiske befolkningen. Imidlertid er det bare en liten forskjell i andelen ugifte mellom vårt materiale og totaltallene for Finnmark (53,1 prosent ugifte). Heller ikke avviket fra fordelingen på sivilstand i Troms fylke er svært stort (3,5 prosent). Ser vi på den indre differensieringen blant alle personer med samiske kjennetegn, viser det seg at de som har samisk som første språk, fordeler seg på ekteskapelig status omtrent slik hele det norske folk gjør. Overvekten av ugifte dreier seg bare om 1,7 prosent. Derimot er hele 58,2 prosent av de norsktalende av samisk avstamning ugifte.

Disse resultatene er imidlertid et produkt av vår utvalgsmetode. I den befolkningsgruppen som er undersøkt er, som vi vet fra kapittel 5, det samiske språk konsentrert i høyere aldersgrupper. I Indre Finnmark er tendensen den stikk motsatte, med en høy andel barn og unge i den samisktalende befolkningen. Utenfor Indre Finnmark er antallet barn lite blant de som har samisk som første språk. Tabell 9 viser aldersfordelingen både for de som svarer ja og de som svarer nei på spørsmål 1. Blant personer med samisk morsmål er det i de fleste områdene få barn sammenliknet med de norskspråklige i materialet og med barnetallet i landet for øvrig. Det lave tallet på samisktalende barn reduserer selvfølgelig andelen ugifte i gruppen av samisktalende under ett.

Ser vi derimot på personer i gifteferdig alder, la oss si over 20 år, blir bildet helt snudd om. Andelen av ugifte er stort sett 10 prosent høyere blant de menn som svarer ja, enn blant de som svarer nei på spørsmål 1. Blant kvinnene er hovedmønsteret det samme, men forskjellen er ikke så stor. Først og fremst viser imidlertid sammenlikningen av menn og kvinner at den ugifte andelen av menn ligger langt over andelen av ugifte blant kvinnene. Her slår altså mannsoverskottet tydelig ut i ekteskapshyppigheten.

Tabellene 16-19 viser også i hvilke aldersgrupper en finner det største mannsoverskottet. Det viser seg allerede i aldersgruppen 15-19 år. Da begynner noen av jentene å reise ut. Skjevheten er særlig stor i alderen 20-29 år. Imidlertid varer den ved helt opp til 70-årsalderen. Da er det vel den høyere dødeligheten blant mennene som gjenoppretter en slags likevekt. Personer med samisk som første språk følger stort sett det samme mønster som en finner i hele materialet, men her opptrer det største tallmessige mannsoverskottet i aldersgruppen 35-39 år.

I forhold til resten av befolkningen er overrepresentasjonen av de eldre omtrent den samme blant kvinner og menn. Det gjelder både for personer med samisk morsmål og andre med samiske kjennetegn. Imidlertid er ikke fordelingen etter alder og ekteskapelig status den samme for menn og kvinner. Blant mennene synker ugifteandelen, med visse uregelmessigheter, med alderen etter at personene er blitt 20 år. Dette gjelder både de som svarer ja og de som svarer nei på spørsmål 1. Blant kvinnene synker ugifteandelen raskere enn blant mennene og når et nivå omkring 30-årsalderen der det holder seg - med en del svingninger - helt opp i den høye alderdommen. Ja, blant kvinner over 65 år er det relativt flere ugifte, enn det er mellom 30 og 65 år. Dette svarer for øvrig til forholdene i den kvinnelige befolkning i landet som helhet.

Det er atskillig flere enker enn enkemenn i materialet. Dels skyldes det de samme årsaker som produserer det samme resultat i landet ellers, aldersforskjellen mellom ektefellene og overdødeligheten blant menn. Når forskjellene blir så store, skyldes det også den høyere giftermålshyppigheten blant samiske kvinner enn blant menn. Blant kvinner over 70 år er enkeandelen klart høyest i den gruppen som ikke har samisk morsmål, som en skulle vente siden denne gruppen har den høyeste giftermålshyppigheten. I de lavere aldersgruppene er det bare små forskjeller i enkeandelen mellom de som svarer ja og de som svarer nei på spørsmål 1. Bortsett fra gruppen over 80 år er det ingen store og konsekvente forskjeller i andelen enkemenn mellom menn med og uten samisk morsmål.

Personer med samisk språk og av samisk avstamning gifter seg relativt sent. Det kan en slutte av en sammenlikning med andelen ugifte i ulike aldersgrupper i hele landet. Særlig i 20-årene ligger denne andelen betydelig lavere i landet enn blant samene, både for menn og kvinner. Over 30 år forsvinner forskjellen mellom landets kvinner og de kvinnene i vårt materiale som har svart nei på spørsmål 1. Derimot blir ugifteandelen blant de samisktalende kvinnene liggende over landsgjennomsnittet helt til 50-årsalderen. Deretter blir det nokså jevnt.

Blant mennene ligger andelen ugifte i landsmålestokk hele veien under andelen i våre to grupper. Forskjellene blir imidlertid mindre i de høyeste aldersgruppene, men de forsvinner ikke.

Skilsmissehyppigheten er meget lav i vårt materiale. Blant kvinner under 50 år er den atskillig høyere blant personer som svarer nei på spørsmål 1 enn blant de som svarer ja.

Et høyt antall ugifte personer med samisk morsmål er et karakteristisk innslag i fornorskingsprosessen. For det må også bety lav fruktbarhet i den gruppen som ville ha formidlet samisk språk til neste generasjon. Riktignok ville språktapet hatt større omfang dersom andelen av ugifte hadde vært like stor blant kvinner som blant menn, og det må bemerkes her at ugifte kvinner med barn forekommer i en viss utstrekning i dette materialet. Hvis den enslige moren er samisktalende, har vi sett at dette ofte fører til at barna vokser opp med samisk som første språk.

Trass i disse viktige modifikasjonene må vel et hovedsynspunkt være at lav ekteskapshyppighet rommer en tendens til at en tradisjon, ikke minst språklig, blir klippet over. Den samiske arven blir ikke ført videre. Dette gjør det til et viktig spørsmål hvorfor det er så mange ungkarer, men også ugifte kvinner, blant personer med samisk morsmål.

Kvinneunderskottet kan vel forklare noe, men det er faktisk mindre blant de samisktalende enn blant andre personer med samisk bakgrunn. Kvinneutflytting har nok betydd noe også blant de samisktalende, men vi vet fra tidligere undersøkelser at utflytting fra utpregede samedistrikter har hatt lite omfang sammenliknet med andre utkantdistrikter. Det er derfor grunn til å anta at det foreligger ekteskapshindringer i disse distrikter selv når kjønnsproporsjonene ikke er særlig skjeve, og at disse hindringer virker spesielt i forhold til menn med samisk morsmål.

Siden den geografiske mobiliteten er relativt lav i de miljøene det her dreier seg om, vil ekteskapsmarkedene også være nokså begrenset. Naboer vil ofte være for nære slektninger til at ekteskap anses passende selv om det juridisk er fullt mulig. Mangel på muligheter for ungdommen til å etablere seg med gårdsbruk, hus, eventuelt annet yrke, gjør det vanskelig å stifte nye familier. Til disse mer håndfaste faktorer kommer nok visse kommunikasjonsproblemer som noen steder rammer den gifteferdige ungdommen. De etniske skillelinjene, uklare og gjennomtrengbare som de ofte er, kan likevel skape en avstand, mistillit, fremmedfølelse som ytterligere reduserer antallet av potensielle ektefeller fra den enkeltes synspunkt.

Familietype og størrelse

Vi har sett at den samiske - og spesielt den samisktalende - befolkning er relativt gammel. Det fører også til at det er mange enker og enkemenn blant de samisktalende. Blant de yngre samisktalende er det svært mange ugifte, særlig ugifte menn. Alt dette må også vise seg i forekomsten av ulike familietyper. Med en slik fordeling av alder og ekteskapelig status må det også være mange enslige blant hovedpersonene. Tabell 19 viser dette mønsteret ganske tydelig. Det er en overvekt av enslige blant de hovedpersoner som rapporterer samisk som første språk. Det er tilsvarende få ektepar med hjemmeværende barn.

Blant reindriftsbefolkningen er mønsteret det stikk motsatte. Der er meget få enslige, bare 4,1 prosent, og et tilsvarende antall ektefeller uten hjemmeværende barn. Disse tall ville blitt en del høyere om vi hadde fått med de gamle som hadde sin bakgrunn i reindriften, men som i 1970 levde av trygd. Tallet ville likevel blitt liggende meget langt under dem vi finner i tabell 19 og også under landsgjennomsnittet.

Tabell 20 viser familiestørrelsen når det dreier seg om ektepar med ugifte hjemmeværende barn. 2- og 3-barns familier synes å være underrepresentert når hovedpersonen er samisktalende. Derimot er det en tilsvarende overrepresentasjon i disse familier av barnekull på 5 eller flere. 21,1 prosent av de hovedpersoner som svarte ja på spørsmål 1 har så store familier, mot 12,4 prosent for dem som svarte nei. Det som slår ut her, må være de store barnekullene blant samene i det indre kjerneområdet. Ikke bare blir det født mange barn i de samiske familiene i dette området, men barna blir også boende hjemme nokså lenge.

I reindriftsbefolkningen er barnetallet meget høyt. Av de 259 ektepar som er med i materialet, har hele 66,5 prosent 3 barn eller flere; og 44,1 prosent har 5 barn eller flere. Dette avviker sterkt, ikke bare fra landsgjennomsnittet, men også fra samisktalende familier generelt.

Vi finner et annet uttrykk for den samme tendensen ved å registrere at av de 1 582 personer med tilknytning til reindriften, befant 57,8 prosent seg i familie med 6 eller flere medlemmer. De store familiene består av foreldre og hjemmeværende barn. En kan derfor slå fast at fruktbarheten i reindriftsfamiliene er høy, samtidig som barna blir boende hjemme lenge. Det er meget vanlig også at barn over 16 år bor hjemme.

Nå viser en nærmere analyse av familiene at det neppe er hovedpersonens samiske kjennetegn som er utslagsgivende for barnetallet og familiestørrelsen. Tabell 21 tyder på at det er hustruen, som vel sjelden er regnet som hovedperson, og hennes samiske kjennetegn, som henger nærmest sammen med barnetallet. I familier der begge ektefeller har samisk som første språk, er det i 55,4 prosent 3 barn eller flere. I de språkblandete familiene er denne andelen 52,4 prosent når kvinnen er samisktalende, men bare 43,3 prosent når mannen er samisktalende. Når begge er norsktalende, er den 44,1 prosent.

Barnetallet er selvfølgelig atskillig lavere i gjennomsnitt når det er en enslig mor eller far i familien. I 42,4 prosent av familiene med enslig samisktalende mor, er det 2 barn eller flere, men når moren er norsktalende, er det 2 barn eller flere bare i 22,8 prosent av familiene.

I materialet om familiestørrelse ligger en ny påminnelse om hvor viktig det er å registrere variasjonene innenfor den samiske befolkning. I noen grupper av samer dominerer de enslige og gamle; i andre er det fruktbarheten og de store barnekullene som dominerer. Eventuelle praktiske tiltak må ta hensyn til disse ulikhetene mellom distriktene og næringene.

Tabell 15. Mennenes og kvinnenes relative andel av befolkningen for ulike befolkningsgrupper, i ulike geografiske områder. Prosent *The relative share of the total population by males and females for different population groups and in different geographic areas*

Geografisk område *Geographic area*	Alle personer i tellingsområdet *All persons in the census area*		Personer med et samisk kjennetegn *Persons with a Lappish characteristic*		Personer med samisk som første språk *Persons with Lappish as their first language*		Personer som svarer ja på spørsmål 4 *Persons who answer yes to question 4*	
	M *M*	K *F*	M *M*	K *F*	M *M*	K *F*	M *M*	K *F*
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*	51,9	48,1	52,0	48,0	51,7	48,3	51,7	48,3
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*	53,9	46,1	53,7	46,3	54,3	45,7	53,1	46,9
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*	51,8	48,2	52,8	47,2	49,0	51,0	49,9	50,1
Finnmark[1)]	52,0	48,0	52,7	47,3	51,7	48,3	51,7	48,3
Troms, Skånland	54,0	46,0	53,8	46,2	54,3	45,7	54,5	45,5
Indre Kåfjord *Inner Kåfjord*	53,0	47,0	53,9	46,1	53,3	46,7	50,7	49,3
Storfjord, Kvænangen, Ytre Kåfjord *Storfjord, Kvænangen, Outer Kåfjord*	52,7	47,3	55,3	44,7	52,5	47,5	66,7	33,3
Resten av Troms *The rest of Troms*	52,4	47,6	55,9	44,1	56,3	43,7	58,6	41,4
Troms[2)]	52,6	47,4	55,1	44,9	54,4	45,6	56,0	44,0
Nordland[3)]	50,8	49,2	53,4	46,6	53,8	46,2	53,3	46,7
I alt *Total*	52,0	48,0	53,4	46,6	52,1	47,9	52,3	47,7

1) For hele befolkningen i alle kommuner i Finnmark: Menn 52,1. Kvinner 47,9. 2) For hele befolkningen i alle kommuner i Troms: Menn 51,3. Kvinner 48,7. 3) For hele befolkningen i alle kommuner i Nordland: Menn 51,2. Kvinner 48,8.
1) For the total population in all the municipalities in Finnmark: Males 52.1. Females 47.9. 2) For the total population in all the municipalities in Troms: Males 51.3. Females 48.7. 3) For the total population in all the municipalities in Nordland: Males 51.2. Females 48.8.

Tabell 16. Menn med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter svar på spørsmål 1, ekteskapelig status og alder *Males with Lappish characteristics (confer tab. 9), by answer to question 1, marital status and age*

Alder *Age*	I alt *Total*					Ja på spørsmål 1 *Yes to question 1*					Nei på spørsmål 1 *No to question 1*				
	I alt *Total*	Ugift *Unmarried*	Gift *Married*	Enkemenn *Widowers*	Skilt/separert *Divorced/separated*	I alt *Total*	Ugift *Unmarried*	Gift *Married*	Enkemenn *Widowers*	Skilt/separert *Divorced/separated*	I alt *Total*	Ugift *Unmarried*	Gift *Married*	Enkemenn *Widowers*	Skilt/separert *Divorced/separated*
MENN *MALES*															
0- 4 år *years*	1 206	1 206	-	-	-	282	282	-	-	-	916	916	-	-	-
5- 9 " "	1 196	1 196	-	-	-	321	321	-	-	-	868	868	-	-	-
10-14 " "	1 132	1 132	-	-	-	329	329	-	-	-	790	790	-	-	-
15-19 " "	1 328	1 327	1	-	-	385	385	-	-	-	931	930	1	-	-
20-24 " "	1 317	1 155	158	-	4	400	370	30	-	-	904	772	128	-	4
25-29 " "	974	544	424	1	5	293	189	101	-	3	670	349	318	1	2
30-34 " "	902	317	574	1	10	278	117	160	-	1	616	195	411	1	9
35-39 " "	888	330	546	-	12	373	157	212	-	4	503	167	328	-	8
40-44 " "	874	271	594	3	6	344	128	212	2	2	519	141	373	1	4
45-49 " "	881	250	610	9	12	364	115	245	-	4	500	132	352	9	7
50-54 " "	886	227	628	19	12	371	88	268	9	6	500	133	351	10	6
55-59 " "	805	205	565	23	12	387	106	262	13	6	405	95	294	10	6
60-64 " "	683	164	464	50	5	365	104	236	24	1	307	57	220	26	4
65-69 " "	617	145	409	57	6	338	90	211	34	3	271	54	192	22	3
70-74 " "	482	112	297	69	4	291	76	177	36	2	188	36	117	33	2
75-79 " "	329	63	182	83	1	203	38	111	54	-	123	25	69	29	-
80 år og over *years and over*	261	37	109	111	4	168	24	75	66	3	88	12	32	43	1
I alt *Total* ..	14 761	8 681	5 561	426	93	5 492	2 919	2 300	238	35	9 099	5 672	3 186	185	56

Tabell 17. Kvinner med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter svar på spørsmål 1, ekteskapelig status og alder *Females with Lappish characteristics (confer tab. 9), by answer to question 1, marital status and age*

Alder *Age*	I alt *Total*					Ja på spørsmål 1 *Yes to question 1*					Nei på spørsmål 1 *No to question 1*				
	I alt *Total*	Ugift *Unmarried*	Gift *Married*	Enker *Windows*	Skilt/separert *Divorced/separated*	I alt *Total*	Ugift *Unmarried*	Gift *Married*	Enker *Windows*	Skilt/separert *Divorced/separated*	I alt *Total*	Ugift *Unmarried*	Gift *Married*	Enker *Windows*	Skilt/separert *Divorced/separated*
KVINNER *FEMALES*															
0- 4 år *years*	1 129	1 129	-	-	-	287	287	-	-	-	839	839	-	-	-
5- 9 " "	1 191	1 191	-	-	-	308	308	-	-	-	870	870	-	-	-
10-14 " "	1 193	1 193	-	-	-	343	343	-	-	-	835	835	-	-	-
15-19 " "	1 222	1 182	40	-	-	369	361	8	-	-	839	807	32	-	-
20-24 " "	1 005	559	440	2	4	311	200	111	-	-	687	354	327	2	4
25-29 " "	750	160	576	5	9	247	67	177	1	2	496	87	398	4	7
30-34 " "	717	84	610	12	11	278	45	227	4	2	433	38	378	8	9
35-39 " "	657	71	562	12	12	269	37	222	6	4	378	32	332	6	8
40-44 " "	679	61	573	32	13	312	30	266	11	5	358	28	301	21	8
45-49 " "	699	68	581	33	17	347	43	281	16	7	344	23	294	17	10
50-54 " "	731	65	584	75	7	352	31	282	37	2	365	34	290	37	4
55-59 " "	683	72	502	101	8	328	35	231	58	4	347	36	265	42	4
60-64 " "	634	84	401	146	3	354	42	227	83	2	266	38	166	61	1
65-69 " "	538	100	276	158	4	293	60	143	88	2	239	39	128	70	2
70-74 " "	448	71	186	187	4	268	49	111	105	3	173	21	73	78	1
75-79 " "	317	47	95	170	5	193	34	64	93	2	120	11	30	76	3
80 år og over *years and over*	292	35	42	214	1	184	24	30	129	1	104	11	11	82	-
I alt *Total* ..	12 885	6 172	5 468	1 147	98	5 043	1 996	2 380	631	36	7 693	4 103	3 025	504	61

Tabell 18. Menn og kvinner med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter ekteskapelig status innen ulike grupper for svar på spørsmål 1 og alder. Prosent

Alder *Age*	I alt *Total*					
	I alt *Total*	Ugift *Unmarried*	Gift *Married*	Enke/ enkemann *Widow/ widower*	Skilt/ separert *Divorced/ separated*	Aldersgruppens andel *Per cent of age group*
MENN *MALES*						
0- 4 år *years*	100,0	100,0	-	-	-	8,2
5- 9 " "	100,0	100,0	-	-	-	8,1
10-14 " "	100,0	100,0	-	-	-	7,7
15-19 " "	100,0	99,9	0,1	-	-	9,0
20-24 " "	100,0	87,7	12,0	-	0,3	8,9
25-29 " "	100,0	55,9	43,5	0,1	0,5	6,6
30-34 " "	100,0	35,1	63,6	0,1	1,1	6,1
35-39 " "	100,0	37,2	61,5	-	1,4	6,0
40-44 " "	100,0	31,0	68,0	0,3	0,7	5,9
45-49 " "	100,0	28,4	69,2	1,0	1,4	6,0
50-54 " "	100,0	25,6	70,9	2,1	1,4	6,0
55-59 " "	100,0	25,5	70,2	2,9	1,5	5,5
60-64 " "	100,0	24,0	67,9	7,3	0,7	4,6
65-69 " "	100,0	23,5	66,3	9,2	1,0	4,2
70-74 " "	100,0	23,2	61,6	14,3	0,8	3,3
75-79 " "	100,0	19,1	55,3	25,2	0,3	2,2
80 år og over *years and over*	100,0	14,2	41,8	42,5	1,5	1,8
Alle aldersgrupper *All age groups*	100,0	58,8	37,7	2,9	0,6	100,0
KVINNER *FEMALES*						
0- 4 år *years*	100,0	100,0	-	-	-	8,8
5- 9 " "	100,0	100,0	-	-	-	9,2
10-14 " "	100,0	100,0	-	-	-	9,3
15-19 " "	100,0	96,7	3,3	-	-	9,5
20-24 " "	100,0	55,6	43,8	0,2	0,4	7,8
25-29 " "	100,0	21,3	76,8	0,7	1,2	5,8
30-34 " "	100,0	11,7	85,1	1,7	1,5	5,6
35-39 " "	100,0	10,8	85,5	1,8	1,8	5,1
40-44 " "	100,0	9,0	84,4	4,7	1,9	5,3
45-49 " "	100,0	9,7	83,1	4,7	2,4	5,4
50-54 " "	100,0	8,9	79,9	10,3	1,0	5,7
55-59 " "	100,0	10,5	73,5	14,8	1,2	5,3
60-64 " "	100,0	13,2	63,2	23,0	0,5	4,9
65-69 " "	100,0	18,6	51,3	29,4	0,7	4,2
70-74 " "	100,0	15,8	41,5	41,7	0,9	3,5
75-79 " "	100,0	14,8	30,0	53,6	1,6	2,5
80 år og over *years and over*	100,0	12,0	14,4	73,3	0,3	2,3
Alle aldersgrupper *All age groups*	100,0	47,9	42,4	8,9	0,8	100,0

Males and females with Lappish characteristics (confer tab. 9), by marital status in different groups for answer to question 1 and age. Percentages

Ja på spørsmål 1 *Yes to question 1*						Nei på spørsmål 1 *No to question 1*					
I alt *Total*	Ugift *Unmarried*	Gift *Married*	Enke/ enkemann *Widow/ widower*	Skilt/ separert *Divorced/ separated*	Aldersgruppens andel *Per cent of age group*	I alt *Total*	Ugift *Unmarried*	Gift *Married*	Enke/ enkemann *Widow/ widower*	Skilt/ separert *Divorced/ separated*	Aldersgruppens andel *Per cent of age group*
100,0	100,0	-	-	-	5,1	100,0	100,0	-	-	-	10,1
100,0	100,0	-	-	-	5,8	100,0	100,0	-	-	-	9,5
100,0	100,0	-	-	-	6,0	100,0	100,0	-	-	-	8,7
100,0	100,0	-	-	-	7,0	100,0	99,9	0,1	-	-	10,2
100,0	92,5	7,5	-	-	7,3	100,0	85,4	14,2	-	0,4	9,9
100,0	64,5	34,5	-	1,0	5,3	100,0	52,1	47,5	0,1	0,3	7,4
100,0	42,1	57,6	-	0,4	5,1	100,0	31,7	66,7	0,2	1,5	6,8
100,0	42,1	56,8	-	1,1	6,8	100,0	33,2	65,2	-	1,6	5,5
100,0	37,2	61,6	0,6	0,6	6,3	100,0	27,2	71,9	0,2	0,8	5,7
100,0	31,6	67,3	-	1,1	6,6	100,0	26,4	70,4	1,8	1,4	5,5
100,0	23,7	72,2	2,4	1,6	6,8	100,0	26,6	70,2	2,0	1,2	5,5
100,0	27,4	67,7	3,4	1,6	7,0	100,0	23,5	72,6	2,5	1,5	4,5
100,0	28,5	64,7	6,6	0,3	6,6	100,0	18,6	71,7	8,5	1,3	3,4
100,0	26,6	62,4	10,1	0,9	6,2	100,0	19,9	70,8	8,1	1,1	3,0
100,0	26,1	60,8	12,4	0,7	5,3	100,0	19,1	62,2	17,6	1,1	2,1
100,0	18,7	54,7	26,6	-	3,7	100,0	20,3	56,1	23,6	-	1,4
100,0	14,3	44,6	39,3	1,8	3,1	100,0	13,6	36,4	48,9	1,1	1,0
100,0	53,2	41,9	4,3	0,6	100,0	100,0	62,3	35,0	2,0	0,6	100,0
100,0	100,0	-	-	-	5,7	100,0	100,0	-	-	-	10,9
100,0	100,0	-	-	-	6,1	100,0	100,0	-	-	-	11,3
100,0	100,0	-	-	-	6,8	100,0	100,0	-	-	-	10,9
100,0	97,8	2,2	-	-	7,3	100,0	96,2	3,8	-	-	10,9
100,0	64,3	35,7	-	-	6,2	100,0	51,5	47,6	0,3	0,6	8,9
100,0	27,1	71,7	0,4	0,8	4,9	100,0	17,5	80,2	0,8	1,4	6,4
100,0	16,2	81,7	1,4	0,7	5,5	100,0	8,8	87,3	1,8	2,1	5,6
100,0	13,8	82,5	2,2	1,5	5,3	100,0	8,5	87,8	1,6	2,1	4,9
100,0	9,6	85,3	3,5	1,6	6,2	100,0	7,8	84,1	5,9	2,2	4,7
100,0	12,4	81,0	4,6	2,0	6,9	100,0	6,7	85,5	4,9	2,9	4,5
100,0	8,8	80,1	10,5	0,6	7,0	100,0	9,3	79,5	10,1	1,1	4,7
100,0	10,7	70,4	17,7	1,2	6,5	100,0	10,4	76,4	12,1	1,2	4,5
100,0	11,9	64,1	23,4	0,6	7,0	100,0	14,3	62,4	22,9	0,4	3,5
100,0	20,5	48,8	30,0	0,7	5,8	100,0	16,3	53,6	29,3	0,8	3,1
100,0	18,3	41,4	39,2	1,1	5,3	100,0	12,1	42,2	45,1	0,6	2,2
100,0	17,6	33,2	48,2	1,0	3,8	100,0	9,2	25,0	63,3	2,5	1,6
100,0	13,0	16,3	70,1	0,5	3,6	100,0	10,6	10,6	78,8	-	1,4
100,0	39,6	47,2	12,5	0,7	100,0	100,0	53,3	39,3	6,6	0,8	100,0

Tabell 19. Familietype og fordeling av samiske kjennetegn[1]. Absolutte tall og prosent

	I alt *Total*	Spørsmål 1 *Question 1* Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*	Spørsmål 2 *Question 2* Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ubesvart *Not reported*
1 Enslig	3 674	1 851	1 763	60	2 305	874	466	29
2 Ektepar uten ugifte hjemmeværende barn	1 251	542	679	30	680	391	151	29
3 Ektepar med ugifte hjemmeværende barn	4 216	1 710	2 463	43	2 241	1 380	555	40
4 Mor med ugifte hjemmeværende barn	986	385	585	16	623	285	65	13
5 Far med ugifte hjemmeværende barn	155	89	65	1	99	33	22	1
I alt	10 282	4 577	5 555	150	5 948	2 963	1 259	112
							Prosent	
1	35,7	40,4	31,7	40,0	38,8	29,5	37,0	25,9
2	12,2	11,8	12,2	20,0	11,4	13,2	12,0	25,9
3	41,0	37,4	44,3	28,7	37,7	46,6	44,1	35,7
4	9,6	8,4	10,5	10,7	10,5	9,6	5,2	11,6
5	1,5	1,9	1,2	0,7	1,7	1,1	1,7	0,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1) Omfatter familier der hovedpersonen har svart ja på spørsmål 1, og/eller ja, vet ikke på spørsmålene 2 og 3, og/eller ja, usikker, ønsker ikke å svare på spørsmål 4.

Type of family and distribution of Lappish characteristics[1]. *Number and percentages*

Spørsmål 3 *Question 3*				Spørsmål 4 *Question 4*					
Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ubesvart *Not reported*	Ja *Yes*	Nei *No*	Usikker *Uncertain*	Ønsker ikke å svare *Does not wish to answer*	Ubesvart *Not reported*	
2 474	67	1 103	30	1 434	1 666	345	207	22	*1 Single*
755	29	439	28	398	646	113	92	2	*2 Married couple without unmarried children at home*
2 541	72	1 565	38	1 309	2 281	380	241	5	*3 Married couple with unmarried children at home*
735	11	228	12	332	484	91	76	3	*4 Mother with unmarried children at home*
103	3	48	1	57	72	17	9	-	*5 Father with unmarried children at home*
6 608	182	3 383	109	3 530	5 149	946	625	32	*Total*
Percentages									
37,4	36,8	32,6	27,5	40,6	32,4	36,5	33,1	68,8	*1*
11,4	15,9	13,0	25,7	11,3	12,5	11,9	14,7	6,3	*2*
38,4	39,6	46,3	34,9	37,1	44,3	40,2	38,6	15,6	*3*
11,1	6,0	6,7	11,0	9,4	9,4	9,6	12,2	9,4	*4*
1,6	1,6	1,4	0,9	1,6	1,4	1,8	1,4	-	*5*
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	*Total*

1) Consists of families in which the head of the family answered yes to question 1, and/or yes, do not know to question 2 and 3, and/or yes, uncertain, does not wish to answer to question 4.

Tabell 20. Familier (ektepar med ugifte hjemmeværende barn) med samisk hovedperson, etter hovedpersonens svar på spørsmål 1 og antall familiemedlemmer. Absolutte tall og prosent *Families (married couple with unmarried children at home) with a Lappish head of the family, by the head's answer to question 1 and number of family members. Number and percentages*

Antall familie-medlemmer *Number of family members*	I alt *Total*	Absolutte tall *Number*			Prosent *Percentages*		
		Spørsmål 1 *Question 1*			Spørsmål 1 *Question 1*		
		Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*	Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*
3	1 077	431	635	11	25,2	25,8	25,6
4	1 080	385	685	10	22,5	27,8	23,3
5	835	303	517	15	17,7	21,0	34,9
6	556	232	319	5	13,6	13,0	11,6
7	301	145	155	1	8,5	6,3	2,3
8	183	90	92	1	5,3	3,7	2,3
9	90	58	32	-	3,4	1,3	-
10 og over *and over*	94	66	28	-	3,9	1,1	-
I alt *Total*	4 216	1 710	2 463	43	100,0	100,0	100,0

Tabell 21. Familier (ektepar/enslige) der minst en av ektefellene svarer ja på spørsmål 1 og/eller ja, usikker, ønsker ikke å svare på spørsmål 4, etter mannens og kvinnens svar på spørsmål 1 og antall hjemmeværende barn. Absolutte tall og prosent *Families (married couple/single) who at least one of the spouses answers yes to question 1 and/or yes, uncertain, does not wish to answer to question 4, by male's and female's answer to question 1 and number of children at home. Number and percentages*

Antall hj.v. barn *Number of children at home*	Mannens og kvinnens svar i alt *Male's and female's answer, total*	Absolutte tall *Number*								Prosent *Percentages*							
		Spørsmål 1 *Question 1*								Spørsmål 1 *Question 1*							
		Ja Ja *Yes Yes*	Ja Nei *Yes No*	Ja – *Yes –*	Nei Ja *No Yes*	Nei Nei *No No*	Nei – *No –*	– Ja *– Yes*	– Nei *– No*	Ja Ja *Yes Yes*	Ja Nei *Yes No*	Ja – *Yes –*	Nei Ja *No Yes*	Nei Nei *No No*	Nei – *No –*	– Ja *– Yes*	– Nei *– No*
1	1 116	312	118	53	111	140	10	284	88	24,4	27,4	57,6	21,9	25,6	66,7	57,6	77,2
2	828	258	126	22	130	165	2	112	13	20,2	29,3	23,9	25,7	30,2	13,3	22,7	11,4
3	605	225	78	10	118	111	3	51	9	17,6	18,1	10,9	23,3	20,3	20,0	10,3	7,9
4	397	185	48	2	72	65	–	23	2	14,5	11,2	2,2	14,2	11,9	–	4,7	1,8
5	238	114	29	4	42	37	–	11	1	8,9	6,7	4,3	8,3	6,8	–	2,2	0,9
6	134	75	15	–	18	16	–	9	1	5,9	3,5	–	3,6	2,9	–	1,8	0,9
7 og over *and over* ..	155	108	16	1	15	12	–	3	–	8,5	3,7	1,1	3,0	2,2	–	0,6	–
I alt *Total*	3 473	1 277	430	92	506	546	15	493	114	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kapittel 8

UTDANNING

Mønsteret i tabellene 22 og 23 viser konsekvent en overrepresentasjon av samer i forhold til ikke-samer på det laveste utdanningsnivået. I alle de geografiske områdene er det flere samer enn andre som bare har fullført folkeskole. Ulikhetene er for det meste så store som 15-20 prosent. Sammenlikningsgrunnlaget er her, som i tidligere tabeller, befolkningen i de utvalgte kretsene der en antok at det fantes en del personer med samiske kjennetegn. Det er et univers som er vanskelig å karakterisere, men det er for en stor del en utpreget utkantbefolkning som nettopp med hensyn til utdanningsmuligheter likner på den samiske befolkningen. En annen sak er at det både i Indre Finnmark og i Finnmarksbyene langs kysten er flyttet inn en del høyt utdannete personale. Dette gjør mønsteret noe mer komplisert. En annen vanskelighet er at det er en sammenheng mellom alder og samiske kjennetegn, samtidig som alder og utdanningsnivå også henger sammen. De yngre har gått mer på skole enn de eldre. Derfor blir det vanskelig å komme lengre enn til den rene beskrivelsen av utdanningsnivået i de to kategoriene.

I Indre Finnmark er det en høyere andel personer med ungdomsskole enn i de andre områdene. Dels skyldes det at vi her står overfor en yngre befolkning, men også at ungdomsskolen kom relativt tidlig til Indre Finnmark. Nå er utdanningsnivået, målt ved det antall år en person har gått på skole, ikke noe adekvat uttrykk for hvilke kunnskaper personen har tilegnet seg og hvilken reell kompetanse som er oppnådd. Vi vet fra spesialundersøkelser i Indre Finnmark at mange elever på grunn av språkproblemer, skolefremmede holdninger i hjemmene og svikt i skolen selv og i internatmiljøet, har gått ut av ungdomsskolen med et lavere kompetansenivå enn det som ellers er vanlig[1].

I kjerneområdet, og spesielt i Kautokeino og Karasjok, er forholdet mellom samisk og norsk, mellom majoritetsbefolkningen og den etniske minoritet i høy grad blitt et skoleproblem. Hvordan det går med den språklige fornorskingen blir sterkt avhengig av skoletilbudet og elevenes motivasjon. Motivasjonen er imidlertid i sin tur avhengig av yrkesmulighetene og av foreldrenes holdninger. Også mulighetene for å opprettholde og styrke samisk språk og andre kulturelementer vil i dette området bli sterkt påvirket av den plassen det samiske får i undervisningen.

1) Jfr. Anton Hoem, Makt og kunnskap. Oslo 1976, og Yrkesfelle, sambygding, same eller norsk?

Denne muligheten til en bevisst styring av de etniske forhold og av fornorskingsprosessen har nok stort sett vært begrenset til det samiske kjerneområdet. Utenfor dette området har den samiske bosetningen stort sett vært så spredt at ungdomsskolene ikke har hatt så mange samisktalende elever at språk- og kulturproblemene er blitt påtrengende for skolemyndighetene. I visse områder med stor konsentrasjon av samisktalende i det som nå er mellomgenerasjonen (40-50 år), kunne språksituasjonen blant barn og unge ha vært en annen om en hadde tatt opp de etniske forhold som et skoleproblem. I samedistriktene utenfor kjerneområdene synes fornorskingsprosessen å gå sin gang uten noe forsøk på styring. Enkeltpersoners isolerte handlingsvalg når de gifter seg, lærer barna å snakke, søker yrke osv., samler seg til et mønster uten at den enkelte kan ha særlig oversikt over hva det er som egentlig skjer.

I det indre samiske kjerneområdet trer det i tabell 23 fram et meget karakteristisk mønster der etniske kjennetegn er nøye knyttet sammen med andre kjennetegn på sosial status. Den fåtallige ikke-samiske befolkningen i dette området har et usedvanlig høyt utdanningsnivå. Ikke langt fra halvparten av denne gruppen har utdanning ut over ungdomsskolen. I de tre høyeste utdanningskategoriene dominerer den ikke-samiske gruppen sterkt trass i at de ellers utgjør en liten minoritet i dette området[2].

Forklaringen på denne todelte strukturen ligger i den betydelige innflyttingen i etterkrigstiden av et personale som hadde utdanning til å fylle de mange nye yrkeseksposisjonene som er blitt skapt i forbindelse med den modernisering og utbygging som har skjedd i Kautokeino og Karasjok. En kløft i utdanningsnivå, og det som hører sammen med dette, har oppstått i nær sammenheng med de etniske skillelinjene. Vi skal komme tilbake til dette i forbindelse med fordelingen av de to folkegruppene på næring og yrke.

Vi finner igjen mye av det samme mønsteret i det ytre samiske kjerneområdet. I de høyere utdanningskategoriene er det ikke-samiske innslaget helt dominerende, men til forskjell fra det indre området finner vi her også mange ikke-samer uten videregående utdanning. Dette henger, som vi skal se, sammen med at forholdet mellom etnisitet og yrke her er et annet enn i det indre kjerneområdet.

Også i "resten av Finnmark" er personer med samiske kjennetegn tydelig underrepresentert i de høyere utdanningskategoriene, men her utgjør personer uten samiske kjennetegn det store flertall også av kategorien uten videregående utdanning. Derfor kan vi ikke av disse tallene slutte oss til at det enkelte lokalsamfunn er preget av en etnisk skillelinje som faller sammen med en utdanningskløft slik tilfellet er i kjerneområdet. Noen lokalsamfunn kan ha et slikt preg, men hovedinntrykket er at disse forholdene

---

2) Denne dominansen er ikke så utpreget i slutten av 1970-årene som den var i 1970. Siden folketellingen ble foretatt, har det vært en viss innflytting eller tilbakeflytting av samer med høyere utdanning.

er mindre synbare og ikke så markerte. Det skyldes vel at det ikke har vært den samme innflytting av "elitepersoner".

Forholdene i "resten av Troms" likner ganske meget på forholdene i "resten av Finnmark", men med en enda tydeligere underrepresentasjon av folk med samiske kjennetegn på de høyere utdanningsnivåene. De utvalgte distriktene består her i særlig høy grad av utkantbygder. Samer som er kommet fra disse distriktene og som har skaffet seg høyere utdanning, er vel som regel havnet i stillinger i byer og andre sentra som ikke er tatt med i utvalget. Innenfor utvalget er, som vi har sett tidligere, folk med samiske kjennetegn særlig å finne i den ytterste utkant med svært spredt bosetning. Der er det også meget begrensete muligheter for å skaffe seg en stilling på hjemstedet som krever høyere utdanning.

Mønsteret i Indre Kåfjord likner ganske meget på det en fant i Indre Finnmark. Personer uten samiske kjennetegn utgjør her bare et mindretall, men i denne minoriteten er personer med høyere utdanning sterkt overrepresentert. Vi får her en synbar konstellasjon av et samisk preget flertall med relativt beskjedent utdanningsnivå mot et vel utdannet ikke-samisk mindretall. Forklaringen på dette mønsteret er nok delvis den samme som i Indre Finnmark.

I området Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord er utdannings-mønsteret ikke så ulikt det vi fant i det ytre kjerneområdet i Finnmark. Den ikke-samiske befolkningsgruppen er sterkt overrepresentert på høyere utdanningsnivåer, men det store flertall også av personer uten samiske kjennetegn har bare folkeskole eller ungdomsskole. Sambandet mellom etniske og andre sosiale skillelinjer blir derfor ikke så markert og synlig som i Indre Finnmark og Indre Kåfjord.

Materialet fra Skånland er begrenset til markebygdene, og de to gruppene som skal sammenliknes, viser seg å ha omtrent den samme fordeling på utdanningsnivåer. Bildet ville nok ha blitt et annet hvis hele kommunen hadde vært tatt med i tellingen. Likevel synes vi her å ha isolert et samisk lokalsamfunn der det ikke er noen påtakelig sammenheng mellom etniske og andre sosiale skillelinjer. På dette som på flere andre om-råder avviker markebygdene i Skånland fra de andre samedistriktene.

Forholdene i de få utvalgte tellingskretsene i Nordland likner meget på forholdene i "resten av Finnmark" og "resten av Troms". Personer med samiske kjennetegn er sterkt underrepresentert i de høyeste utdannings-kategoriene, men også i dette flertall av ikke-samer, er det uvanlig med utdanning ut over folkeskole eller ungdomsskole.

Vi kan ikke få mye ny informasjon ut av en intern sammenlikning av personer med samisk som første språk og personer med svakere samiske kjenne-tegn. Her slår aldersfaktoren sterkt ut, slik at eldre personer med bare

Tabell 22. Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter utdanningsnivå. Geografisk område. Absolutte tall *Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by level of education. Geographic area. Number*

Geografisk område Samiske kjennetegn *Geographic area Lappish characteristics*	I alt *Total*	Utdanningsnivå *Level of education*					
		Folkeskole *Second level, first stage*	Ungd.-skole *Second level, second stage I*	Gymn.-nivå I *Second level, second stage II*	Gymn.-nivå II og III *Second level, second stage III*	Univ.-nivå I *Third level, first stage I*	Høyere utd. *Third level, higher stages*
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*							
I alt *Total*	3 723	1 572	1 550	269	138	132	62
Personer med samisk kjennetegn *Persons with Lappish characteristics*	3 020	1 397	1 351	165	43	51	13
Personer uten samiske kjennetegn *Persons without Lappish characteristics* .	703	175	199	104	95	81	49
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*							
I alt	4 259	2 084	1 456	324	189	131	75
Personer med samiske kjennetegn	2 244	1 240	804	121	46	22	11
Personer uten samiske kjennetegn	2 015	844	652	203	143	109	64
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*							
I alt	34 431	15 725	10 523	4 431	2 211	1 020	521
Personer med samiske kjennetegn	6 708	3 862	2 050	510	178	88	20
Personer uten samiske kjennetegn	27 723	11 863	8 473	3 921	2 033	932	501
Troms. Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord *and Outer Kåfjord*							
I alt	3 300	2 070	830	220	82	69	29
Personer med samiske kjennetegn	1 505	1 041	341	82	22	15	4
Personer uten samiske kjennetegn	1 795	1 029	489	138	60	54	25
Troms. Indre Kåfjord *Troms. Inner Kåfjord*							
I alt	1 132	700	299	83	30	18	2
Personer med samiske kjennetegn	960	626	254	56	22	2	-
Personer uten samiske kjennetegn	172	74	45	27	8	16	2

folkeskole vil ruve blant de samisktalende. På utdanningsnivåene over ungdomsskoletrinnet er det relativt små forskjeller mellom de som svarer ja på spørsmål 1 og de som svarer nei. Vi kan ikke i dette materialet spore noen direkte sammenheng mellom språkbeherskelse og utdanningsnivå. En annen sak er hva språkproblemer har betydd for det utbyttet de ulike befolkningsgruppene har hatt av sin skolegang.

Hittil har utdanningsnivået i en befolkning med samiske kjennetegn vært sammenliknet med en befolkning som er bosatt i de samme distrikter, men som mangler samiske kjennetegn. Vi kan også sammenlikne hyppigheten av utdanning ut over ungdomsskoletrinnet i disse to befolkningskategoriene med forekomsten av videregående utdanning i de tre fylkene generelt. For Finnmarks vedkommende ligger utdanningsnivået i de utvalgte områdene litt over det som gjelder for fylket generelt. Med andre ord synes de kommunene som er tatt med i tellingen å være nokså representative for hele fylket med hensyn til utdanning og de forhold som henger sammen med utdanningsnivå, deriblant yrkesstrukturen. I Finnmark omfatter jo for øvrig tellingen hele 89,7 prosent av fylkets befolkning.

I Troms er forholdet et annet. Her ligger forekomsten av utdanning ut over ungdomsskoletrinnet betydelig lavere i de utvalgte distriktene enn i fylket generelt, og i vårt utvalg er det flere som bare har folkeskole enn i hele Troms. Vårt utvalg er ikke representativt for fylket med hensyn til utdanning og forhold som henger sammen med utdanning. En hovedårsak til dette ligger vel i at de største befolkningskonsentrasjonene, f.eks. i byene Tromsø og Harstad, er holdt utenfor sametellingen. Dermed faller en rekke utøvere av yrker som krever videregående utdanning ut av undersøkelsen.

I Nordland er det bare relativt ubetydelige forskjeller mellom utdanningsnivået i fylket og i de utvalgte distriktene. Det generelle utdanningsnivået i Troms og Nordland er nær identisk, men det er flere med videregående utdanning i de utvalgte Nordlandsdistriktene enn i de utvalgte områdene i Troms, til tross for at byer heller ikke er med i Nordland. Imidlertid består en stor del av utvalget i Nordland av kommuner (Ankenes og Ballangen) som i noen grad er forsteder til Narvik. Tysfjord er sterkt preget av industristedet Kjøpsvik som også lenge har hatt høyere skole. Her kan forklaringen ligge på de registrerte ulikhetene mellom Troms og Nordland.

Tabell 22 (forts.). Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter utdanningsnivå. Geografisk område. Absolutte tall
Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by level of education. Geographic area. Number

Geografisk område Samiske kjennetegn	I alt	Utdanningsnivå					
		Folke-skole	Ungd.-skole	Gymn.-nivå I	Gymn.-nivå II og III	Univ.-nivå I	Høyere utd.
Troms. Skånland							
I alt	705	415	178	84	20	7	1
Personer med samiske kjennetegn	402	253	94	43	7	5	-
Personer uten samiske kjennetegn	303	162	84	41	13	2	1
Resten av Troms *The rest of Troms*							
I alt	14 167	8 155	3 795	1 277	513	299	128
Personer med samiske kjennetegn	2 167	1 544	466	98	41	16	2
Personer uten samiske kjennetegn	12 000	6 611	3 329	1 179	472	283	126
Nordland							
I alt	9 174	4 778	2 650	975	442	237	92
Personer med samiske kjennetegn	739	487	184	42	18	6	2
Personer uten samiske kjennetegn	8 435	4 291	2 466	933	424	231	90

Tabell 23. Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter utdanningsnivå. Geografisk område. Prosent *Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by level of education. Geographic area. Percentages*

Geografisk område Samiske kjennetegn *Geographic area* *Lappish characteristics*	I alt *Total*	Utdanningsnivå *Level of education* Folkeskole *Second level, first stage*	Ungd.-skole *Second level, second stage I*	Gymn.-nivå I *Second level, second stage II*	Gymn.-nivå II og III *Second level, second stage III*	Univ.-nivå I *Third level, first stage I*	Høyere utd. *Third level, higher stages*
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*							
Alle personer *All persons*..	100,0	42,2	41,6	7,2	3,7	3,5	1,7
Personer med samiske kjennetegn *Persons with Lappish characteristics*	100,0	46,3	44,7	5,5	1,4	1,7	0,4
Personer uten samiske kjennetegn *Persons without Lappish characteristics*	100,0	24,9	28,3	14,8	13,5	11,5	7,0
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*							
Alle personer	100,0	48,9	34,2	7,6	4,4	3,1	1,8
Personer med samiske kjennetegn	100,0	55,3	35,8	5,4	2,1	1,0	0,5
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	41,9	32,4	10,1	7,1	5,4	3,2
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*							
Alle personer	100,0	45,7	30,6	12,9	6,4	3,0	1,5
Personer med samiske kjennetegn	100,0	57,6	30,6	7,6	2,7	1,3	0,3
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	42,8	30,6	14,1	7,3	3,4	1,8
Troms. Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord *and Outer Kåfjord*							
Alle personer	100,0	62,7	25,2	6,7	2,5	2,1	0,9
Personer med samiske kjennetegn	100,0	69,2	22,7	5,4	1,5	1,0	0,3
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	57,3	27,2	7,7	3,3	3,0	1,4
Troms. Indre Kåfjord *Troms . Inner Kåfjord*							
Alle personer	100,0	61,8	26,4	7,3	2,7	1,6	0,2
Personer med samiske kjennetegn	100,0	65,2	26,5	5,8	2,3	0,2	-
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	43,0	26,2	15,7	4,7	9,3	1,2

Tabell 23 (forts.). Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter utdanningsnivå. Geografisk område. Prosent *Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by level of education. Geographic area. Percentages*

Geografisk område Samiske kjenntegn	I alt	Utdanningsnivå					
		Folke-skole	Ungd.-skole	Gymn.-nivå I	Gymn.-nivå II og III	Univ.-nivå I	Høyere utd.
Troms. Skånland							
Alle personer	100,0	58,9	25,2	11,9	2,8	1,0	0,1
Personer med samiske kjennetegn	100,0	62,9	23,4	10,7	1,7	1,2	-
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	53,5	27,7	13,5	4,3	0,7	0,3
Resten av Troms *The rest of Troms*							
Alle personer	100,0	57,6	26,8	9,0	3,6	2,1	0,9
Personer med samiske kjennetegn	100,0	71,3	21,5	4,5	1,9	0,7	0,1
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	55,1	27,7	9,8	3,9	2,4	1,1
Nordland							
Alle personer	100,0	52,1	28,9	10,6	4,8	2,6	1,0
Personer med samiske kjennetegn	100,0	65,9	24,9	5,7	2,4	0,8	0,3
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	50,9	29,2	11,1	5,0	2,7	1,1

Tabell 24. Andel av alle personer 16-69 år som har samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), på ulike utdanningsnivåer og geografiske områder. Prosent *Per cent of all persons 16-69 years who have Lappish characteristics (confer tab. 9), in different levels of education and geographic areas. Percentages*

Geografisk område *Geographic area*	Alle utdanningsnivåer *All levels of education*	Utdanningsnivå *Level of education*					
		Folkeskole *Second level, first stage*	Ungd.-skole *Second level, second stage I*	Gymn.-nivå I *Second level, second stage II*	Gymn.-nivå II og III *Second level, second stage III*	Univ.-nivå I *Third level, first stage I*	Høyere utd. *Third level, higher stages*
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*	81,1	88,9	87,2	61,3	31,2	38,6	21,0
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*	52,7	59,5	55,2	37,3	24,3	16,8	14,7
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*	19,5	24,6	19,5	11,5	8,1	8,6	3,8
Troms. Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord *Troms. Storfjord, Kvænangen and Outer Kåfjord*	45,6	50,3	41,1	37,3	26,8	21,7	13,8
Troms. Indre Kåfjord *Troms. Inner Kåfjord*	84,8	89,4	84,9	67,5	73,3	11,1	-
Troms. Skånland	57,0	61,0	52,8	51,2	35,0	71,4	100,0
Resten av Troms *The rest of Troms*	15,3	18,9	12,3	7,7	8,0	5,4	1,6
Nordland	8,1	10,2	6,9	4,3	4,1	2,5	2,2

Kapittel 9

ERVERV OG YRKE

Kilde til livsopphold

Tabellene 25 og 26 gir opplysninger om kilde til livsopphold for personer mellom 16 og 69 år. Her kan en sammenlikne gruppen som har samiske kjennetegn med den gruppen som ikke har slike kjennetegn innenfor hvert av de 8 geografiske områdene som er dekket av sametellingen.

I Indre Finnmark er det nokså tydelig forskjell mellom de to gruppene. Atskillig flere av ikke-samene har inntekt av eget arbeid og færre lever av pensjon eller trygd. Denne ulikheten skyldes ikke at trygdeprosenten blant samene er særlig høy, men at den øvrige befolkning har en lav trygdeprosent. Dette henger sammen med forhold som er behandlet foran. I den ikke-samiske befolkningen i Indre Finnmark er de yngre yrkesaktive overrepresentert. Det dreier seg for en stor del om relativt velutdannete innflyttere i ikke-manuelle yrker. Det er grunn til å anta at disse egenskaper ved den norsktalende befolkningen i Indre Finnmark reduserer sannsynligheten for trygding både på grunnlag av uførhet, arbeidsulykker, enkestand og enslig forsørgerstatus. Den spesielle ordning med førtidspensjonering av personer knyttet til reindriften var ennå ikke begynt å virke i 1970. Det er, som vi ser, også noen flere som er forsørget eller utfører husarbeid blant samer enn blant ikke-samer. Det skyldes vel at det vanligvis er noe større familieenheter blant samer enn blant ikke-samer i dette området. Vi ser også at det er blant samene en finner de aller fleste mottakerne av stipend, lån o.l.

I neddempet form finner vi omtrent den samme ulikheten mellom de to folkegruppene også i det ytre samiske kjerneområdet, og når det gjelder resten av Finnmark. Det stabile trekk er en viss overvekt av personer med samiske kjennetegn som lever av pensjon eller trygd, men i disse to områdene er det litt flere ikke-samer enn samer som har husarbeid eller som er forsørget. Hyppigheten av inntekt av eget arbeid er derfor ikke særlig forskjellig i de to folkegruppene. Det dreier seg om en differanse på 2-3 prosent.

Også i Troms med unntak av Skånland og i Nordland finner vi den samme tendens. Det er en overvekt av personer med samiske kjennetegn som lever av pensjon eller trygd i forhold til deres andel av befolkningen. Dette går fram av tabell 27. I Skånland er det proporsjonalitet mellom samer og ikke-samer totalt og dem på trygd. Ulikhetene i forekomsten av inntekt av eget arbeid er gjennomgående små i Troms og Nordland og går ikke entydig i samme retning.

Pensjon eller trygd spiller større rolle som kilde til livsopphold i Skånland og Nordland enn i de andre utvalgte områdene. I Skånland og de utvalgte Nordlandsområdene forekommer trygd eller pensjon hyppigere i den ikke-samiske gruppen enn tilfellet er i flere av de samiske gruppene i de andre områdene. (Tabell 26.) Det tyder på at det ikke fins noen direkte sammenheng mellom de samiske kjennetegn og trygdehyppigheten. Forklaringen må ligge i andre forhold som henger sammen med forekomsten av samiske kjennetegn.

Bostedet er en viktig faktor[1]. Samene bor i en utkant der arbeidsmulighetene er uhyre begrenset for en som har pådratt seg et handicap. Men den viktigste årsak til at personer med samiske kjennetegn oftere lever av trygd enn andre i de samme distriktene er nok den ulike aldersfordelingen. I landsmålestokk er uførepensjonistene sterkt konsentrert i de høyere aldersgruppene, særlig 60-69 år. Nettopp disse aldersgruppene er overrepresentert blant folk med samisk bakgrunn. Likeså er det et stort innslag av enker med samiske kjennetegn også blant kvinner under 70 år. På den annen side kan underrepresentasjonen av unge kvinner i den samiske befolkning ha ført til at andelen som lever av enslig forsørgerpensjon blir mindre enn den ville ha blitt om sammenlikningen hadde vært begrenset til jevnaldrende grupper.

---

1) Jfr. Jon Eivind Kolberg, Trygde-Norge. Oslo 1974; og Hvorfor kom så mange på trygd - og flere enn man forventet? Om årsaker til uførhet. Oslo 1976, s. 147 flg.

Tabell 25. Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter viktigste kilde til livsopphold. Geografisk område. Absolutte tall
Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by main source of livelihood. Geographic area. Number

Geografisk område Samiske kjennetegn *Geographic area* *Lappish characteristics*	I alt *Total*	Viktigste kilde til livsopphold *Main source of livelihood* Inntekt av eget arbeid *Income from own work*	Pensjon, trygd *Pension, social security fund*	Formue, lån *Property, loan*	Husarb., forsørget *Housework, supported*	Stipend o.l. *Benefits etc.*
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*						
I alt *Total*	3 817	2 155	406	39	1 147	70
Personer med samiske kjennetegn *Persons with Lappish characteristics*	3 109	1 706	358	23	956	66
Personer uten samiske kjennetegn *Persons without Lappish characteristics*	708	449	48	16	191	4
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*						
I alt	4 295	2 338	548	24	1 313	72
Personer med samiske kjennetegn	2 265	1 198	328	8	682	49
Personer uten samiske kjennetegn	2 030	1 140	220	16	631	23
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*						
I alt	34 772	19 664	3 800	348	10 636	324
Personer med samiske kjennetegn	6 771	3 722	953	38	1 996	62
Personer uten samiske kjennetegn	28 001	15 942	2 847	310	8 640	262
Troms. Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord *Troms, Storfjord, Kvænangen and Outer Kåfjord*						
I alt	3 324	1 702	473	30	1 053	66
Personer med samiske kjennetegn	1 518	785	252	11	442	28
Personer uten samiske kjennetegn	1 806	917	221	19	611	38

Tabell 25 (forts.). Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter viktigste kilde til livsopphold. Geografisk område. Absolutte tall *Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by main source of livelihood. Geographic area. Number*

Geografisk område Samiske kjennetegn	I alt	Viktigste kilde til livsopphold				
		Inntekt av eget arbeid	Pensjon, trygd	Formue, lån	Husarb., forsørget	Stipend o.l.
Troms, Indre Kåfjord *Troms, Inner Kåfjord*						
I alt	1 146	635	145	4	352	10
Personer med samiske kjennetegn	973	534	129	4	300	6
Personer uten samiske kjennetegn	173	101	16	-	52	4
Troms. Skånland						
I alt	709	338	141	4	204	22
Personer med samiske kjennetegn	404	195	79	3	113	14
Personer uten samiske kjennetegn	305	143	62	1	91	8
Resten av Troms *The rest of Troms*						
I alt	14 252	7 944	1 716	139	4 306	147
Personer med samiske kjennetegn	2 184	1 216	353	12	582	21
Personer uten samiske kjennetegn	12 068	6 728	1 363	127	3 724	126
Nordland						
I alt	9 258	4 519	1 441	111	3 102	85
Personer med samiske kjennetegn	750	354	169	4	210	13
Personer uten samiske kjennetegn	8 508	4 165	1 272	107	2 892	72

Tabell 26. Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter viktigste kilde til livsopphold. Geografisk område. Prosent *Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by main source of livelihood. Geographic area. Percentages*

Geografisk område Samiske kjennetegn *Geographic area* *Lappish characteristics*	I alt *Total*	Viktigste kilde til livsopphold *Main source of livelihood* Inntekt av eget arbeid *Income from own work*	Pensjon, trygd *Pension, social security fund*	Formue, lån *Property, loan*	Husarb., for sørget *Housework, supported*	Stipend o.l. *Benefits etc.*
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*						
Alle personer *All persons*	100,0	56,5	10,6	1,0	30,0	1,8
Personer med samiske kjennetegn *Persons with Lappish characteristics*	100,0	54,9	11,5	0,7	30,7	2,1
Personer uten samiske kjennetegn *Persons without Lappish characteristics*	100,0	63,4	6,8	2,3	27,0	0,6
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*						
Alle personer	100,0	54,4	12,8	0,6	30,6	1,7
Personer med samiske kjennetegn	100,0	52,9	14,5	0,4	30,1	2,2
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	56,2	10,8	0,8	31,1	1,1
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*						
Alle personer	100,0	56,6	10,9	1,0	30,6	0,9
Personer med samiske kjennetegn	100,0	55,0	14,1	0,6	29,5	0,9
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	56,9	10,2	1,1	30,9	0,9
Troms. Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord *Troms. Storfjord Kvænangen and Outer Kåfjord*						
Alle personer	100,0	51,2	14,2	0,9	31,7	2,0
Personer med samiske kjennetegn	100,0	51,7	16,6	0,7	29,1	1,8
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	50,8	12,2	1,1	33,8	2,1

Tabell 26 (forts.). Personer 16-69 år med og uten samiske kjennetegn (jfr. tab. 9), etter viktigste kilde til livsopphold. Geografisk område. Prosent *Persons 16-69 years with and without Lappish characteristics (confer tab. 9), by main source of livelihood. Geographic area. Percentages*

Geografisk område Samiske kjennetegn	I alt	Viktigste kilde til livsopphold				
		Inntekt av eget arbeid	Pensjon, trygd	Formue, lån	Husarb., forsørget	Stipend o.l.
Troms. Indre Kåfjord *Troms. Inner Kåfjord*						
Alle personer	100,0	55,4	12,7	0,3	30,7	0,9
Personer med samiske kjennetegn	100,0	54,9	13,3	0,4	30,8	0,6
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	58,4	9,2	-	30,1	2,3
Troms. Skånland						
Alle personer	100,0	47,7	19,9	0,6	28,8	3,1
Personer med samiske kjennetegn	100,0	48,3	19,6	0,7	28,0	3,5
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	46,9	20,3	0,3	29,8	2,6
Resten av Troms *The rest of Troms*						
Alle personer	100,0	55,7	12,0	1,0	30,2	1,0
Personer med samiske kjennetegn	100,0	55,7	16,2	0,5	26,6	1,0
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	55,8	11,3	1,1	30,9	1,0
Nordland						
Alle personer	100,0	48,8	15,6	1,2	33,5	0,9
Personer med samiske kjennetegn	100,0	47,2	22,5	0,5	28,0	1,7
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	49,0	15,0	1,3	34,0	0,8

Tabell 27. Andel av alle personer 16-69 år som har samiske kjennetegn (jfr. tab. 9). Tall for viktigste kilde til livsopphold og geografisk område. Prosent *Per cent of all persons 16-69 years who have Lappish characteristics. Figures by main source of livelihood and geographic area. Percentages*

Geografisk område *Geographic area*	Alle kilder til livsopphold *All sources of livelihood*	Viktigste kilde til livsopphold *Main source of livelihood*				
		Inntekt av eget arbeid *Income from own work*	Pensjon, trygd *Pension, social security fund*	Formue, lån *Property, loan*	Husarb., forsørget *Housework, supported*	Stipend o.l. *Benefits etc.*
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area* ..	81,5	79,2	88,2	59,0	83,3	94,3
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area* ..	52,7	51,2	60,0	33,3	51,9	68,1
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*	19,5	18,9	25,1	10,9	18,8	19,1
Troms. Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord *Troms. Storfjord, Kvænangen and Outer Kåfjord*	45,7	46,1	53,3	36,7	42,0	42,4
Troms. Indre Kåfjord *Troms. Inner Kåfjord*	84,9	84,1	89,0	100,0	85,2	60,0
Troms. Skånland	57,0	57,7	56,0	75,0	55,4	63,6
Resten av Troms *The rest of Troms*	15,3	15,3	20,6	8,6	13,5	14,3
Nordland	8,1	7,8	11,7	3,6	6,8	15,3

Yrke/næring

Vi skal nå se på yrkesfordelingen blant dem som lever av inntekt av eget arbeid. Tabellene 28 og 29 gir grunnlag for sammenlikning av samer og ikke-samer innenfor hvert av de 8 geografiske områdene. I det indre samiske kjerneområdet er det to forskjeller som med en gang springer en i øynene. Halvparten av samene er sysselsatt i primærnæringene, det vil her si reindrift og jordbruk, mens knapt 4 prosent av ikke-samene er knyttet til disse næringene. Derimot er nesten halvparten av ikke-samene sysselsatt i "hvitsnipp" - eller funksjonæryrker, derav hele 30 prosent i teknisk/vitenskapelige yrker. Bare 12 prosent av samene er i funksjonæryrkene og flertallet av disse i handel. I sekundærnæringene er forskjellene mellom gruppene ikke store. Ikke-samer er sterkt overrepresenterte i servicenæringene, i tråd med hva som er sagt foran om forholdene i funksjonæryrkene.

Yrkesfordelingen bekrefter det inntrykk vi fikk av fordelingen av utdanning mellom de to folkegruppene. Det etniske skillet henger sammen med andre sosiale skillelinjer. De yrkene som stort sett gir mest innflytelse og de høyeste inntektene er nokså sterkt konsentrert hos det ikke-samiske mindretall i Indre Finnmark[2]. Vi merker oss at det bare er én yrkeskategori der ikke-samer dominerer i absolutte, og ikke bare relative, tall. Det er kategorien teknisk/vitenskapelig personale som på mange måter representerer en lokal elite med stor innflytelse. Det fins et betydelig samisk innslag også i yrker med stor sosial innflytelse og som også gir innehaveren en god inntekt. Inntrykket av lokalsamfunn som er kløvd etnisk og sosialt/økonomisk blir noe mildnet gjennom forekomsten av de sist nevnte samiske yrkesutøverne. Her har det også foregått en viss utjevning i 1970-årene.

I neddempet form finner vi yrkesmønsteret fra Indre Finnmark igjen i det ytre samiske kjerneområdet. Ikke-samene er sterkt overrepresentert i funksjonæryrkene og i servicenæringen. 30 prosent av samene er knyttet til primærnæringene, jordbruk og fiske, mens dette bare gjelder 13,4 prosent av ikke-samene. Litt flere samer er beskjeftiget i industrien enn i primærnæringene. De er også noe sterkere representert i industrien enn ikke-samene er. Sambandet mellom det etniske skillet og de sosiale skillelinjene er mindre tydelig her enn i Indre Finnmark. Fordi ikke-samene her utgjør en større del av befolkningen, vil det samiske flertall av arbeidsfolk stå overfor en sterkere absolutt norsk dominans i den lokale eliten.

---

2) Mook og Aubert, "Flyttemønsteret og lokalsamfunnets struktur".

I "resten av Finnmark" går mye av det samme mønsteret igjen. Samene er mye sterkere representert, relativt sett, i primærnæringene enn ikke-samene er, og de er tilsvarende svakere representert i funksjonæryrkene. I sekundærnæringene er den relative representasjonen meget jevn.

I området Storfjord m.v. i Troms kan vi fortsatt spore noe av det mønsteret som er påvist i Finnmark. Samene er sterkt konsentrert i primærnæringene, men det er også ikke-samene, skjønt ikke i samme grad. I den yrkeskategorien som antakelig rangerer høyest i lokalsamfunnet, teknisk/vitenskapelig personale, er ikke-samene sterkt overrepresentert. Ellers er forskjellene i yrkesfrekvens mellom de to gruppene ganske små.

Indre Kåfjord likner på dette punkt mer på det ytre samiske kjerneområdet i Finnmark. Nær en tredjepart av ikke-samene er å finne i funksjonæryrkene, mot bare 8 prosent av samene, som til gjengjeld er sterkere konsentrert om primærnæringene.

I dette området er det både blant samer og ikke-samer et meget sterkt innslag av industriarbeidere. Siden det fins lite lokal industri i dette området, må det for en stor del dreie seg om pendlere. Både i Indre Kåfjord og i flere av de andre områdene er det mange transportarbeidere, og det vil i ganske stor grad si sjøfolk. Pendling og fravær til sjøs er av de trekk som preger næringsliv og sysselsetting i disse distriktene, men et fellestrekk for den samiske og den ikke-samiske befolkningen. For den samiske befolkningen skulle en tro at dette trekk ved yrkesstrukturen har en fornorskende virkning. Samiske pendlere og sjøfolk lever mye av sitt liv i et miljø fullstendig dominert av norsk språk og kultur for øvrig. Så lenge bostedet i et samisk miljø blir opprettholdt, er det imidlertid tvilsomt hvor stor virkning pendlingen har på språk og etnisk identitet[3].

I "resten av Troms" er primærnæringene den klart viktigste beskjeftigelse for samene. Ikke-samene er, som vanlig, bedre representert i funksjonæryrkene og i transportarbeid og servicenæringene.

I Skånland er samenes representasjon i primærnæringen like sterk som i Indre Finnmark. Den ikke-samiske befolkning fra markebygdene i Skånland må for en stor del være en fraværende gruppe siden over halvparten av dem er beskjeftiget i transport eller industri, mens bare fjerdeparten er i primærnæringene. I funksjonæryrkene, som totalt sett beskjeftiger meget få i dette området, er det bare en svak overrepresentasjon av ikke-samer.

De utvalgte Nordlandsområdene er mindre preget av primærnæringene enn noen av de andre områdene, men samene i området hører likevel svært ofte til disse næringene. De er tydelig underrepresentert i funksjonæryrkene, og litt mindre markert i sekundærnæringene. Transportarbeidere er det mange av i begge gruppene. Industriarbeid i dette området impliserer ikke pendling i samme grad som i Skånland og Indre Kåfjord.

---

3) Se Mook, "Sosioøkonomisk tilpasning i et samiskpreget utkantsamfunn i Indre Nord-Troms".

I tabell 31 har vi sammenliknet yrkesfordelingen for samer i fylker, for totalbefolkningen i de utvalgte distriktene i fylket og for fylket generelt. For Finnmarks vedkommende gir det oss lite ny informasjon. Med et par mindre unntak viser det seg at de utvalgte distriktene totalt sett er ganske representative for hele Finnmark med hensyn til yrkesstruktur. Det skyldes at dekningen i Finnmark var ganske omfattende og inkluderer en god del sentra.

For Troms stiller det seg annerledes. Funksjonæryrkene er ganske sterkt underrepresentert i de områdene som ble valgt ut. Dette er hva en måtte vente med den sterke konsentrasjonen om utkantkommuner og utkantbygder i områder der det fins store sentra som ble utelukket fra tellingen, som Tromsø og Harstad. Vi finner et omtrent tilsvarende avvik når det gjelder primærnæringene, som er tydelig overrepresentert i de utvalgte distriktene. Industriarbeid er overrepresentert i de utvalgte distriktene med 4 prosent. Siden det dreier seg om utpregete utkantområder, er dette et nytt indisium på at det foregår en utstrakt pendling fra sameområdene, men en pendling som omfatter både samer og ikke-samer.
Siden det dreier seg om utpregete utkantområder, er dette et nytt indisium på at det foregår en utstrakt pendling fra sameområdene, men en pendling som omfatter både samer og ikke-samer.

I Nordland finner vi igjen en delvis ny situasjon, idet primærnæringene er klart underrepresentert i våre utvalgte distrikter i forhold til hele fylket. Funksjonæryrkene er litt underrepresentert. Sekundærnæringene er ganske sterkt overrepresentert i de utvalgte distriktene, spesielt transportarbeid. Likeså er servicenæringene overrepresentert. Dette henger vel sammen med at de utvalgte tellingskretsene i Nordland for en stor del ligger ganske nær en by (Narvik) eller et industristed (Kjøpsvik). Samene i området, som er nokså få, er imidlertid sterkt konsentrert i primærnæringene, men ikke så meget mer enn i Nordland fylke totalt.

Det er en nær forbindelse mellom forekomsten av samiske kjennetegn og tilknytning til primærnæringene, jordbruk, reindrift og fiske. Dette henger igjen sammen med samenes bosetning i utkantdistrikter, med utdanningsnivået og til dels også med aldersfordelingen. Tabell 32 viser imidlertid at det er nødvendig å skille mellom ulike primærnæringer for å fastlegge nærmere hvordan forbindelsen mellom samiske kjennetegn og yrke er framkommet.

Det viser seg her at av samer i vid forstand (jfr. tab. 9) er det blant personer tilknyttet jordbruk og reindrift over 2/3 som har samisk som første språk. Blant den tilsvarende kategori av fiskere er det bare 1/4 som har samisk som første språk. Prosenten med ja-svar på spørsmål 1 er gjennomgående vesentlig lavere i alle yrkesgrupper enn den er blant dem som er knyttet til jordbruk og reindrift.

Nærmere undersøkelse av materialet viser at praktisk talt alle som er knyttet til reindriftsnæringen har samisk som første språk (se s. 30). Det betyr at det i jordbruksbefolkningen, minus reindriftsutøverne, ikke er så mange som 2/3 med samisk morsmål. Ca. halvparten av jordbruksbefolkningen har oppgitt samisk som første språk. Vi merker oss ellers at prosenten med samisk morsmål er særlig lav blant sjøfolk, industri- og bergverksarbeidere. Den er høyere i bygg- og anlegg, samt i administrasjon og tjenesteyting.

Dette siste står tilsynelatende i en viss strid med den tidligere påvisning av at samer er særlig sterkt underrepresentert nettopp i funksjonær- og serviceyrkene, men innenfor disse nokså begrensete yrkesgruppene er det altså forholdsvis mange som hadde samisk morsmål. Forklaringen ligger vel i at det har utviklet seg en god del stillinger i administrasjon og service i kjerneområdene der lokale samiske representanter har blitt ansatt. Her har beherskelsen av språket og den lokale tilknytningen ofte vært en fordel.

Tabell 28. Personer 16-69 år med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, med og uten samiske kjennetegn, etter yrkesfelt. Geografisk område. Absolutte tall *Persons 16-69 years with income from own work as main source of livelihood, with and without Lappish characteristics, by major occupational group. Geographic area. Number*

Geografisk område Samiske kjennetegn *Geographic area* *Lappish characteristics*	I alt *Total*	Yrkesfelt *Major occupational group*[1)]								
		Tekn., vitensk., humani., kunstn. arb.	Adm.-, forvalt.-arb., bedr.-, org.-led.	Kontor-arbeid	Handels-arbeid	Jordbruks-, skogbruks- og fiske-arbeid[2)]	Gruve- og sprengnings-arb. m.m.	Transp. og kommunikasjons-arb.	Ind., bygge- og anl.-arb.	Service-arb. og militært arb.
		0	1	2	3	4	5	6	7-8	9-x
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*										
I alt *Total*	2 166	215	38	63	114	869	22	147	394	304
Personer med samiske kjennetegn *Persons with Lappish characteristics*	1 716	78	19	36	81	852	14	112	322	202
Personer uten samiske kjennetegn *Persons without Lappish characteristics*	450	137	19	27	33	17	8	35	72	102
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*										
I alt	2 348	209	35	65	145	514	9	285	657	429
Personer med samiske kjennetegn	1 204	43	7	28	69	361	6	137	377	176
Personer uten samiske kjennetegn	1 144	166	28	37	76	153	3	148	280	253

2) Omfatter også reindrift.
1) 0 Technical, physical science, humanistic and artistic work. 1 Administrative, executive and managerial work. 2 Clerical work. 3 Sales work. 4 Agriculture, forestry and fishermens work. 5 Mining and quarrying work etc. 6 Transport and communication work. 7-8 Manufacturing and construction work. 9-x Service work and military work.
2) Includes reindeer-herding.

Tabell 28 (forts.). Personer 16-69 år med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, med og uten samiske kjennetegn, etter yrkesfelt. Geografisk område. Absolutte tall *Persons 16-69 years with income from own work as main source of livelihood, with and without Lappish characteristics, by major occupational group. Geographic area. Number*

Geografisk område Samiske kjennetegn	I alt	Yrkesfelt								
		Tekn., vitensk., humani., kunstn. arb.	Adm.-, forvalt.-arb., bedr.-org.-led.	Kontor-arbeid	Handels-arbeid	Jordbruks-, skogbruks- og fiske-arbeid 2)	Gruve- og sprengnings-arb. m.m.	Transp. og kommunikasjons-arb.	Ind., bygge- og anl. arb.	Service-arb. og militært arb.
		0	1	2	3	4	5	6	7-8	9-x
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*										
I alt	19 726	1 856	509	1 233	1 515	3 085	663	2 309	5 991	2 565
Personer med samiske kjennetegn	3 733	165	38	172	191	1 078	110	379	1 157	443
Personer uten samiske kjennetegn	15 993	1 691	471	1 061	1 324	2 007	553	1 930	4 834	2 122
Troms. Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord *and Outer Kåfjord*										
I alt	1 713	99	24	43	82	486	56	189	567	167
Personer med samiske kjennetegn	788	17	11	21	33	253	31	75	276	71
Personer uten samiske kjennetegn	925	82	13	22	49	233	25	114	291	96
Troms. Indre Kåfjord *Troms. Inner Kåfjord*										
I alt	635	33	-	12	31	181	24	54	223	77
Personer med samiske kjennetegn	534	12	-	7	25	166	17	50	189	68
Personer uten samiske kjennetegn	101	21	-	5	6	15	7	4	34	9

2) Omfatter også reindrift.
2) Includes reindeer-herding.

Tabell 28 (forts.). Personer 16-69 år med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, med og uten samiske kjennetegn, etter yrkesfelt. Geografisk område. Absolutte tall *Persons 16-69 years with income from own work as main source of livelihood, with and without Lappish characteristics, by major occupational group. Geographic area. Number*

Geografisk område Samiske kjennetegn	I alt	Yrkesfelt								
		Tekn., vitensk., humani., kunstn. arb.	Adm.-, forvalt.-arb., bedr.-org.-led.	Kontor-arbeid	Handels-arbeid	Jordbruks-, skogbruks- og fiske-arbeid 2)	Gruve- og sprengnings-arb. m.m.	Transp. og kommunikasjons-arb.	Ind., bygge- og anl. arb.	Service-arb. og militært arb.
		0	1	2	3	4	5	6	7-8	9-x
Troms. Skånland										
I alt	338	11	-	5	6	136	3	49	103	25
Personer med samiske kjennetegn	195	6	-	1	4	98	2	23	50	11
Personer uten samiske kjennetegn	143	5	-	4	2	38	1	26	53	14
Resten av Troms *The rest of Troms*										
I alt	7 972	525	124	334	570	2 095	167	957	2 365	835
Personer med samiske kjennetegn	1 225	28	13	29	42	518	30	102	386	77
Personer uten samiske kjennetegn	6 747	497	111	305	528	1 577	137	855	1 979	758
Nordland										
I alt	4 541	362	69	227	349	618	90	725	1 476	625
Personer med samiske kjennetegn	354	13	-	5	12	133	9	47	96	39
Personer uten samiske kjennetegn	4 187	349	69	222	337	485	81	678	1 380	586

2) Omfatter også reindrift.
2) Includes reindeer-herding.

Tabell 29. Personer 16-69 år med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, med og uten samiske kjennetegn, etter yrkesfelt. Geografisk område. Prosent *Persons 16-69 years with income from own work as main source of livelihood, with and without Lappish characteristics, by major occupational group. Geographic area. Percentages*

Geografisk område *Geographic area* Samiske kjennetegn *Lappish characteristics*	I alt *Total*	Yrkesfelt *Major occupational group*[1]								
		Tekn., vitensk., humani., kunstn. arb. 0	Adm.-, forvalt.-arb. bedr.-, org.-led. 1	Kontorarbeid 2	Handelsarbeid 3	Jordbruks-, skogbruks- og fiskearb.[2] 4	Gruve- og sprengningsarb. m.m. 5	Transp. og kommunikasjonsarb. 6	Ind., bygge- og anl.-arb. 7-8	Servicearb. og militært arb. 9-x
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*										
Alle personer *All persons*	100,0	9,9	1,8	2,9	5,3	40,1	1,0	6,8	18,2	14,0
Personer med samiske kjennetegn *Persons with Lappish characteristics*	100,0	4,5	1,1	2,1	4,7	49,7	0,8	6,5	18,8	11,8
Personer uten samiske kjennetegn *Persons without Lappish characteristics*	100,0	30,4	4,2	6,0	7,3	3,8	1,8	7,8	16,0	22,7
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*										
Alle personer	100,0	8,9	1,5	2,8	6,2	21,9	0,4	12,1	28,0	18,3
Personer med samiske kjennetegn	100,0	3,6	0,6	2,4	5,7	30,0	0,5	11,4	31,3	14,6
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	14,5	2,4	3,2	6,6	13,4	0,3	12,9	24,5	22,1
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*										
Alle personer	100,0	9,4	2,6	6,3	7,7	15,6	3,4	11,7	30,4	13,0
Personer med samiske kjennetegn	100,0	4,4	1,0	4,6	5,1	28,9	2,9	10,2	31,0	11,9
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	10,6	2,9	6,6	8,3	12,5	3,5	12,1	30,2	13,3
Troms. Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord *and Outer Kåfjord*										
Alle personer	100,0	5,8	1,4	2,5	4,8	28,4	3,3	11,0	33,1	9,7
Personer med samiske kjennetegn	100,0	2,2	1,4	2,7	4,2	32,1	3,9	9,5	35,0	9,0
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	8,9	1,4	2,4	5,3	25,2	2,7	12,3	31,5	10,4

2) Omfatter også reindrift.

1) See note 1, page 100.

2) Includes reindeer-herding.

Tabell 29 (forts.). Personer 16-69 år med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, med og uten samiske kjennetegn, etter yrkesfelt. Geografisk område. Prosent *Persons 16-69 years with income from own work as main source of livelihood, with and without Lappish characteristics, by major occupational group. Geographic area. Percentages*

Geografisk område Samiske kjennetegn	I alt	Yrekesfelt Tekn., vitensk., humani., kunstn. arb. 0	Adm.-, forvalt.-arb. bedr.-, org.-led. 1	Kontorarbeid 2	Handelsarbeid 3	Jordbruks-, skogbruks- og fiskearb.2) 4	Gruve- og sprengningsarb. m.m. 5	Transp. og kommunikasjonsarb. 6	Ind., bygge- og anl.-arb. 7-8	Servicearb. og militært arb. 9-x
Troms. Indre Kåfjord *Troms. Inner Kåfjord*										
Alle personer	100,0	5,2	-	1,9	4,9	28,5	3,8	8,5	35,1	12,1
Personer med samiske kjennetegn	100,0	2,2	-	1,3	4,7	31,1	3,2	9,4	35,4	12,7
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	20,8	-	5,0	5,9	14,9	6,9	4,0	33,7	8,9
Troms. Skånland										
Alle personer	100,0	3,3	-	1,5	1,8	40,2	0,9	14,5	30,5	7,4
Personer med samiske kjennetegn	100,0	3,1	-	0,5	2,1	50,3	1,0	11,8	25,6	5,6
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	3,5	-	2,8	1,4	26,6	0,7	18,2	37,1	9,8
Resten av Troms *The rest of Troms*										
Alle personer	100,0	6,6	1,6	4,2	7,2	26,3	2,1	12,0	29,7	10,5
Personer med samiske kjennetegn	100,0	2,3	1,1	2,4	3,4	42,3	2,4	8,3	31,5	6,3
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	7,4	1,6	4,5	7,8	23,4	2,0	12,7	29,3	11,2
Nordland										
Alle personer	100,0	8,0	1,5	5,0	7,7	13,6	2,0	16,0	32,5	13,8
Personer med samiske kjennetegn	100,0	3,7	-	1,4	3,4	37,6	2,5	13,3	27,1	11,0
Personer uten samiske kjennetegn	100,0	8,3	1,6	5,3	8,0	11,6	1,9	16,2	33,0	14,0

2) Omfatter også reindrift.
2) Includes reindeer-herding.

Tabell 30. Andel av personer 16-69 år med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, med samiske kjennetegn. Tall for ulike yrkesfelt og geografiske områder. Prosent *Per cent of persons 16-69 years who have income from own work as main source of livelihood, with Lappish characteristics. Figures for different major occupational groups and geographic areas. Percentages*

Geografisk område *Geographic area*	Alle yrkesfelt *All major occupational groups*	Yrkesfelt *Major occupational group*[1]								
		Tekn., vitensk., humani., kunstn. arb. 0	Adm.-, forvalt.-arb. bedr.-, org.-led. 1	Kontorarbeid 2	Handelsarbeid 3	Jordbruks-, skogbruks- og fiskearb.[2] 4	Gruve- og sprengningsarb. m.m. 5	Transp. og kommunikasjonsarb. 6	Ind., bygge- og anl.-arb. 7-8	Servicearb. og militært arb. 9-x
Indre samiske kjerneområde *The inner Lappish kernel area*	79,2	36,3	50,0	57,1	71,1	98,0	63,6	76,2	81,7	66,4
Ytre samiske kjerneområde *The outer Lappish kernel area*	51,3	20,6	20,0	43,1	47,6	70,2	66,7	48,1	57,4	41,0
Resten av Finnmark *The rest of Finnmark*	18,9	8,9	7,5	14,0	12,6	34,9	16,6	16,4	19,3	17,3
Troms. Storfjord, Kvæangen og Ytre Kåfjord *Troms. Storfjord, Kvænangen and Outer Kåfjord*	46,0	17,2	45,8	48,8	40,2	52,1	55,4	39,7	48,7	42,5
Troms. Indre Kåfjord *Troms. Inner Kåfjord*	84,2	36,4	-	58,3	80,6	91,7	70,8	92,6	84,8	88,3
Troms. Skånland	57,7	54,5	-	20,0	66,7	72,1	66,7	46,9	48,5	44,0
Resten av Troms *The rest of Troms*	15,4	5,3	10,5	8,7	7,4	24,7	18,0	10,7	16,3	9,2
Nordland	7,8	3,6	-	2,2	3,4	21,5	10,0	6,5	6,5	6,2

2) Omfatter også reindrift.
1) See note 1, page 100.
2) Includes reindeer-herding.

Tabell 31. Personer 16 år og over med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, etter yrkesfelt for personer med samiske kjennetegn, personer i de utvalgte tellingsområdene og yrkesbefolkningen i fylket. Prosent *Persons 16 years and over with income from own work as main source of livelihood, by major occupational group for persons with Lappish characteristics, for persons in the preselected census tracts and the economically active population in the county. Percentages*

Fylke *County*	Befolkningsgruppe *Population group*	I alt *Total*	Yrkesfelt *Major occupational group*[1] Tekn., vitensk. arb. 0	Adm.-, forvalt., bedr.-led. 1	Kontorarbeid 2	Handelsarbeid 3	Jordbruk, skogbruk, fiske[2] 4	Gruve, sprengning 5	Transport, kommunikasjon 6	Industri 7-8	Servicearb. og militært arb. 9-x	Totalt antall *Number, total*
Finnmark	Personer med samiske kjennetegn *Persons with Lappish characteristics*	100,0	4,3	1,0	3,5	5,1	34,4	2,0	9,4	27,9	12,3	6 653
	Personer i tellingsområdene *Persons in preseleceted census tracts*	100,0	9,4	2,4	5,6	7,3	18,4	2,9	11,3	29,1	13,6	24 240
	Yrkesbefolkningen i fylket *Economicially active population in the county*	100,0	9,0	2,4	5,6	7,3	18,4	2,6	10,9	30,4	13,5	27 444
Troms	Personer med samikske kjennetegn	100,0	2,3	0,9	2,1	3,8	37,7	2,9	9,1	32,9	8,3	2 742
	Personer i tellingsområdene	100,0	6,3	1,4	3,7	6,5	27,2	2,3	11,7	30,6	10,4	10 658
	Yrkesbefolkningen i fylket	100,0	9,7	2,3	6,6	7,8	20,1	1,1	11,9	26,5	14,0	48 956
Nordland	Personer med samiske kjennetegn	100,0	3,7	-	1,4	3,4	37,6	2,5	13,3	27,1	11,0	354
	Personer i tellingsområdene	100,0	8,0	1,5	5,0	7,7	13,6	2,0	16,0	32,5	13,8	4 541
	Yrkesbefolkningen i fylket	100,0	9,6	2,1	5,9	7,8	19,3	1,4	12,8	28,6	12,5	84 014

2) Omfatter også reindrift.
1) See note 1, page 100.
2) Includes reindeer-herding.

Tabell 32. Personer 16 år og over med inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold, etter svar på spørsmålene 1 og 4 og etter næring. Absolutte tall og prosent. (Prosenttallene angir hvor stor andel av alle personer med samiske kjennetegn i hver næring som hadde samisk morsmål og som hadde samisk subjektiv identitet.) *Persons 16 years and over with income from own work as main source of livelihood, by answer to questions 1 and 4 and by industry. Number and percentages. (Percentages mean the share of all persons with Lappish characteristics in different industries having Lappish as their first talked language and whom reported subjective Lappish identity.)*

Næring *Industry*	I alt *Total*	Ja på spm. 1 *Yes to q. 1*	Ja på spm. 4 *Yes to q. 4*	Ja på spm. 1 *Yes to q. 1*	Ja på spm. 4 *Yes to q. 4*
A. Jordbruk[1] *Agriculture[1]*	2 002	1 376	1 215	68,7	60,7
B. Skogbruk *Forestry*	22	18	15	81,8	68,2
C. Fiske *Fishing*	1 470	370	256	25,2	17,4
D. Hvalfangst *Whaling*	1	1	-	100,0	-
E. Bergverk *Mining and quarrying* ..	321	75	58	23,4	18,1
F. Industri *Manufacturing*	1 210	280	216	23,1	17,9
G. Bygg og anlegg *Construction*	1 347	484	361	35,9	26,8
H. Kraft- og vannforsyning *Electricity, gas, water and sanitary services*	76	17	14	22,4	18,4
I. Varehandel *Wholesale and retail trade*	635	171	148	26,9	23,3
J. Finansinstitusjoner *Financial institutions*	69	18	15	26,1	21,7
K. Eiendomsdrift *Real estate*	2	1	1	50,0	50,0
L. Sjøtransport *Water transport* ...	556	124	101	22,3	18,2
M. Annen ferdsel *Transport and communication other than water transport*	462	162	145	35,1	31,4
N. Offentlig adm. og forsvar *Government services*	531	180	166	33,9	31,3
O. Offentlig og privat tjenesteyting *Community and business services* .	691	287	259	41,5	37,5
P. Personlig tjenesteyting *Personal services*	307	116	91	37,8	29,6
Q. Uoppgitt *Industry not reported* .	48	35	28	72,9	58,3

1) Omfatter også reindrift.
1) Includes reindeer-herding.

Kapittel 10

BOLIGFORHOLD M.V.

Vi har sett på en del variabler som kan henge sammen med de endringer i etnisk status som finner sted. Alder, utdanning og yrke har sine virkninger på språktilegnelsen og etnisk identitet, men identiteten har også virkninger på utdanning og yrkesvalg. De forhold vi hittil har sett på, angår folk først og fremst i deres egenskap av produsenter, som deltakere i økonomisk virksomhet. Vi vet fra mye annet materiale at utdanning og yrke virker bestemmende inn på levestandarden, hovedsakelig via inntekten. Derfor ligger det i det materialet som er presentert foran, sterke indisier på at samene, både ut fra den snevre språkdefinisjonen og ut fra den vide definisjonen, er underpriviligert i forhold til den øvrige befolkning i landsdelen og enda mer i forhold til hele landet. Det fins mange samer som har bedre utdanning og et mer innbringende yrke enn mange ikke-samer, men gjennomsnittet og fordelingen synes å være skjev og i samenes disfavør.

Vi skal nå se på forhold som mer direkte sier noe om den materielle levestandarden. Inntektsdata ble ikke samlet inn til folketellingen. Derimot fins det en rekke opplysninger om boligforholdene som utgjør et sentralt, kanskje det sentrale element i de fleste personers forbruk. Samtidig kan endringer i boligforholdene virke aktivt inn på forhold som ellers har å gjøre med deltakelsen i produksjonen og nok også på den etniske tilknytningen. Den store boligaksjonen som ble satt i gang i 1970 i samedistriktene, har nok hatt atskillige konsekvenser ut over akkurat det som var målsetningen, å skaffe samene i kjerneområdet (pluss Tysfjord) bedre boliger. Folketellingen av 1970 gir ingen opplysninger om dette og er på dette punkt til dels noe foreldet i 1978.

Tabell 33 viser at samene i vid forstand, og enda mer i snever forstand (ja på spørsmål 1), bor i enfamiliehus, enten i frittliggende eneboliger eller i et våningshus på en gård. 90 prosent av de som svarer ja på spørsmål 1 bor slik, og 85 prosent av hele samegruppen (54 prosent i hele landet). Våningshus på gård som boform er kanskje noe mindre utbredt enn en skulle vente ut fra forskjellene i næring mellom samer i vid og i snever forstand. At forskjellen i boform ikke blir større, skyldes at reineierne, som foran stort sett er behandlet sammen med bøndene, ikke har gård med våningshus, men bor i frittliggende enebolig. Bolig i rekkehus eller tomannsbolig forekommer betydelig oftere blant samer i vid forstand enn blant folk som har samisk som første språk. Det skyldes vel at den mer omfattende gruppen er bedre representert i tettsteder og byer,

men generelt kan en si at boformen blant begge kategorier virker mindre urban enn yrkesfordelingen gjør. Den boformen som er mest drastisk underrepresentert i forhold til hele landet, er blokkleilighet. Hvis tellingen hadde omfattet byer som Tromsø, Harstad, Narvik, Trondheim, Bergen og Oslo, ville vi nok ha funnet fram til ganske mange samer som bor i blokk.

Siden det er mye som tyder på at enebolig er den boform nordmenn foretrekker, kunne tabell 33 i første omgang tyde på at samene kanskje er priviligert på dette området av forbrket, men boformen sier ikke noe om boligstandarden. Når en ser på boligenes størrelse og utstyr, får en et annet inntrykk av boligforholdene i samedistriktene.

Tabell 34 viser at personer med samisk som første talespråk svært ofte bor trangt. I 32,2 prosent av denne gruppen bor det 1,5 eller flere personer pr. rom, mot 7 prosent for hele landet. De som svarte nei på spørsmål 1 i vårt utvalg, ligger mellom disse to kategoriene. De eneboligene som har vært så små i forhold til husstandens størrelse, skriver seg nok for en stor del fra det samiske kjerneområdet. Flere hundre av disse er nå erstattet av nye, større og bedre hus som følge av boligaksjonen[1].

De romsligste boligene i forhold til behovet er jevnt fordelt mellom de som svarer ja og de som svarer nei på spørsmål 1, selv om tallene ligger et godt stykke under prosenttallene for hele landet. Halvparten av nei-svarere har en botetthet på mellom 0,75 og 1,25 bosatte pr. rom, mot knapt tredjeparten av ja-svarere.

61,4 prosent av de personer som er knyttet til reindriften, bor i boliger med 7 eller flere bosatte. Det skyldes barnerikdommen i reindriftsfamiliene. 80 prosent av reindriftsfamiliene bor i frittliggende enebolig og 12 prosent i våningshus. Andre boformer forekommer bare som sjeldne unntak. I 1970 bodde reindriftsfamiliene mye trangere enn resten av befolkningen og også i forhold til resten av den samisktalende befolkning. 46,7 prosent av de personer som hører til reindriftsnæringen, bor i hus med en botetthet på 2 personer eller flere pr. rom. En slik botetthet fins praktisk talt ikke i landet for øvrig. Tallene viser berettigelsen av den boligaksjonen som myndighetene satte i verk omtrent samtidig med Folketellingen i 1970. Derfor er disse tallene ikke dekkende for situasjonen i slutten av 70-årene, selv om det ikke er noen tvil om at reindriftsfamiliene fortsatt har trangere boligforhold enn det som ellers er vanlig.

Opplysningen om botettheten tyder klart på at store deler av den samiske befolkning har bodd svært trangt, og spesielt gjelder det dem som har samisk som første talespråk. Tabell 34 viser også at det er en ganske stor gruppe i denne kategorien som bor rommeligere enn det som er gjennomsnittet for den norske befolkning. Som vi har sett av andre opplysninger,

1) Jfr. Boligtiltakene i Indre Finnmark. Vurdering av mål og gjennomføring 1970-72. Finnmark fylkesmannsembete, utbyggingsavdelingen, juni 1973.

om utdanning og yrke, fins det en ikke ubetydelig gruppe av samer som en klart må unnta når en hevder at samene generelt er en underpriviligert gruppe av nordmenn. Spredningen av livsvilkår er minst like stor blant samene som blant nordmenn for øvrig.

Botetthet sier ikke alt om en boligs kvalitet. Det har kommet mange klager over husenes tekniske standard både fra Indre Finnmark og fra andre strøk, men om dette gir boligtellingen i 1970 ingen direkte opplysninger. En annen sak er at vurderingen av ulike boliger kan falle noe forskjellig ut i ulike befolkningsgrupper. En reineierfamilie kan legge vekt på noe andre trekk ved boligen enn en familie i Oslo eller Bærum, men dette har vi heller ingen opplysninger om.

Når det gjelder boligens utstyr gir tabell 35 opplysninger om WC, bad og telefon. Det er tydelig at utedo er det vanlige for den gruppen som har samisk som første talespråk. De som svarer nei har langt oftere WC i huset, skjønt hyppigheten også blant den er noe lavere enn for hele landet. Mønsteret er omtrent det samme når det gjelder bad. Begge deler henger sammen med vannforsyning og løsning av kloakkproblemet. Her skjer det imidlertid raske endringer med utbyggingen av boligfelt. Det fører til en økning i antallet samiske boliger med WC og bad, men konsentrasjonen av bosetningen til boligfeltene har også andre virkninger enn den hevingen av boligstandarden som skjer.

Det kan få betydning for fornorskingsprosessen. Rent umiddelbart medfører det ofte at det blir mindre plass rundt huset til små uthus med lagringsmuligheter. Flytting til et boligfelt kan også medføre at familien blir fjernet fra visse naturressurser de tidligere kunne utnytte, litt dyrkingsjord rundt huset, en fiskeplass e.l.

Telefonfrekvensen er omtrent den samme blant dem som svarer henholdsvis ja og nei på spørsmål 1. I begge grupper er det langt færre enn i hele landet som har egen telefon. Når en tar i betraktning hvordan disse befolkningsgruppene bor, i en utpreget utkant med lange avstander til byer og andre sentra, må dette være et meget følelig handikap. I hvilken utstrekning mangel på telefon skyldes dårlig økonomi eller manglende utbygging av telefonnettet, foreligger ikke opplyst i materialet.

29,6 prosent av personer tilknyttet reindriften bodde i hus med eget WC, altså noe lavere enn for hele gruppen av personer med samisk som første språk. 31,1 prosent hadde adgang til eget bad i boligen. Bare 12,3 prosent hadde adgang til telefon. Når det gjelder vannforsyning og kloakkanlegg har det skjedd endringer som følge av boligaksjonen.

Tabell 33. Personer med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9) og svar på spørsmål 1, bosatt i privat bolig fordelt på hustype. Absolutte tall og prosent *Persons with Lappish characteristics (confer tab. 9) and answer to question 1, resident in private dwelling by type of building. Number and percentages*

Hustype *Type of building*	Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*	I alt *Total*	Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*	I alt *Total*	Hele landet *The whole country*
Våningshus i tilknytning til gård *Dwelling building in connection with farming* ..	4 496	5 832	112	10 440	43,6	34,9	38,4	38,2	17
Frittliggende enebolig *Detached one-dwelling building*	4 830	7 762	117	12 709	46,8	46,5	40,1	46,5	37
Enebolig i rekke, kjede, atrium *One-dwelling building in row, chain, atrium*	179	716	9	904	1,7	4,3	3,1	3,3	7
Annen enebolig *Other one-dwelling building* .	5	5	-	10	0,0	0,0	-	0,0	0
Horisontaltdelt tomannsbolig *Horizontally divided two-dwelling building*	189	864	8	1 061	1,8	5,0	2,7	3,9	11
Annet småhus *Other small-building*	379	1 102	20	1 501	3,7	6,6	6,8	5,5	11
Blokk *Block of flats*	14	103	6	123	0,1	0,6	2,1	0,5	14
Provisorisk boligbygg *Precisional dwelling building*	80	37	-	117	0,8	0,2	-	0,4	0
Forretningshus *Business building*	90	232	20	342	0,9	1,4	6,8	1,3	3
Felleshusholdning *Institutional household building*	59	46	-	105	0,6	0,3	-	0,4	0
I alt *Total*	10 321	16 699	292	27 312	100,0	100,0	100,0	100,0	100

Tabell 34. Personer med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9) og svar på spørsmål 1, bosatt i privat bolig fordelt på grad av botetthet. Absolutte tall og prosent *Persons with Lappish characteristics (confer tab. 9) and answer to question 1, resident in private dwelling by density of occupation graduated. Number and percentages*

Bosatte pr. rom *Occupants per room*	Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*	I alt *Total*	Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*	I alt *Total*	Hele landet *The whole country*
Under 0,25 *Under*	102	133	1	236	1,0	0,8	0,3	0,9	1
0,25-0,49	738	1 053	37	1 828	7,2	6,3	12,7	6,7	12
0,50-0,74	1 778	2 946	62	4 786	17,2	17,6	21,2	17,5	28
0,75-0,99	1 159	2 762	30	3 951	11,2	16,5	10,3	14,5	20
1,00-1,24	2 174	4 972	98	7 244	21,1	29,8	33,6	26,5	25
1,25-1,49	1 034	1 889	30	2 953	10,0	11,3	10,3	10,8	7
1,50-1,74	1 056	1 461	20	2 537	10,2	8,7	6,8	9,3	7
1,75-1,99	520	510	6	1 036	5,0	3,1	2,1	3,8	
2,00 og over *and over*	1 759	971	8	2 738	17,0	5,8	2,7	10,0	
I alt *Total*	10 321	16 699	292	27 312[1)]	100,0	100,0	100,0	100,0	100

1) Inkluderer 3 personer med uoppgitt botetthet.
1) Includes 3 persons with density of occupation not specified.

Tabell 35. Personer med samiske kjennetegn (jfr. tab. 9) og svar på spørsmål 1, bosatt i privat bolig fordelt etter boligens utstyr. Absolutte tall og prosent *Persons with Lappish characteristics (confer tab. 9) and answer to question 1, resident in private dwelling by the equipment of the dwelling. Number and percentages*

	Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*	I alt *Total*	Ja *Yes*	Nei *No*	Ubesvart *Not reported*	I alt *Total*	Hele landet *The whole country*
Eget WC *Private WC*	3 798	10 817	134	14 749	36,8	64,8	45,9	54,0	76
Felles WC *Shared WC*	113	348	1	462	1,1	2,1	0,3	1,7	5
Annet avtrede *Other lavatory*	6 410	5 534	157	12 101	62,1	33,1	53,8	44,3	19
I alt *Total*	10 321	16 699	292	27 312	100,0	100,0	100,0	100,0	100
Eget bad *Private bath*	4 131	10 685	134	14 950	40,0	64,0	45,9	54,7	72
Felles bad *Shared bath* ...	302	921	4	1 227	2,9	5,5	1,4	4,5	5
Ikke bad *No bath*	5 888	5 093	154	11 135	57,0	30,5	52,7	40,8	23
I alt *Total*	10 321	16 699	292	27 312	100,0	100,0	100,0	100,0	100
Telefon *Telephone*	2 822	4 845	95	7 762	27,3	29,0	32,5	28,4	51
Ikke telefon *No telephone*	7 499	11 854	197	19 550	72,7	71,0	67,5	71,6	49
I alt *Total*	10 321	16 699	292	27 312	100,0	100,0	100,0	100,0	100

SAMMENDRAG

I forbindelse med folketellingen i 1970 ble følgende spørsmål stilt til befolkningen i utvalgte tellingskretser i de tre nordligste fylker:

1. Var samisk det første språk som personen selv snakket? (Sett kryss i ruten foran riktig svar.) Ja/Nei. For barn som ennå ikke har lært å snakke, skal det settes kryss for Ja dersom samisk antas å bli det første talespråket. I motsatt fall sett kryss for Nei.
2. Var samisk det første språk som minst én av personens foreldre snakket? (Sett kryss.) Ja/Nei/Vet ikke.
3. Var samisk det første språk som minst én av personens besteforeldre snakket? (Sett kryss.) Ja/Nei/Vet ikke.
4. Regner personen seg selv som same? (Settkryss.) Ja/Nei/ Usikker/Ønsker ikke å svare. Foreldre eller andre foresatte avgjør om barn under 15 år skal regnes som same.

I Finnmark omfatter tellingen 89,7 prosent av befolkningen. I Troms omfatter den 22,9 prosent og i Nordland 6,1 prosent av befolkningen. Tellingskretsene ble valgt ut på grunnlag av tilgjengelige opplysninger om hvor en kunne vente å finne et samisk innslag i befolkningen. Samer som bor sørpå eller i byer i Troms og Nordland, falt utenfor tellingen. Utenfor falt også en del grender i de midtre og sørlige deler av Nordland. En viktigere feilkilde er at det i enkelte strøk har skjedd en underrapportering av samiske kjennetegn, til dels nok av betydelig omfang. Alle tall må derfor tolkes med varsomhet. En må også være merksam på at det har skjedd en del endringer i de årene som er gått siden 1970.

I tellingen ble det registrert 10 535 personer med samisk som første språk og 9 175 som oppgavat de (eller de familiemedlemmer de uttalte seg på vegne av) regnet seg som samer. I alt 27 646 personer ble registrert med en samisk tilknytning, når den defineres så vidt at den også omfatter personer som svarer vet ikke om besteforeldrenes språk og/eller svarer usikker eller ønsker ikke å svare på spørsmålet om vedkommende regner seg som same. Det siste tallet ville nok ha økt betraktelig om tellingen også hadde omfattet bybefolkningen. Antakelig er det i Norge minst 40 000 personer hvis livsvilkår på et eller annet vis er noe preget av at de har et innslag av det samiske i sin bakgrunn. Hvor mange samer det bor i Norge, er et spørsmål som ingen folketelling kan avgjøre.

Uansett hvordan begrepet "same" blir definert, dreier det seg om en typisk utkantbefolkning, ikke bare i nasjonal målestokk, men også på det kommunale og lokale nivå. Samenes livsvilkår varierer en god del

mellom de geografiske områdene. Vi har skilt ut 8 slike områder. Det indre samiske kjerneområdet (Indre Finnmark), Det ytre samsike kjerneområdet (Nedre Tana, Nesseby og Porsanger); Resten av Finnmark; Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord; Indre Kåfjord; Skånland; Resten av Troms; (de utvalgte tellekretsene) Nordland.

En del trekk er felles for den samiske befolkning i alle disse områdene: Bosetning i utkantbygder, konsentrasjon om primærnæringene (jordbruk, fiske og reindrift), relativt høy prosent pensjonister, relativt få personer med høyere utdanning. I alle områdene er det en tendens til at voksne personer med samiske kjennetegn også har en ektefelle med samiske kjennetegn. I alle områdene er det slik at når en av ektefellene er norsktalende, pleier barna å vokse opp med norsk som første språk. I alle områdene er samisk morsmål vanligvis en forutsetning for samisk subjektiv identitet.

På en del punkter finner vi større eller mindre ulikheter mellom de geografiske områdene. I det indre kjerneområdet i Finnmark, og til dels i det ytre, dominerer samene tallmessig i kommunene. Områdene Indre Kåfjord og markebygdene i Skånland i Troms ble skilt ut med sikte på å isolere samiske lokalsamfunn. Likevel finner vi ikke den samme klare samiske dominans som i Indre Finnmark, særlig ikke hvis vi oppfatter kommunen som lokalsamfunnet. I de øvrige områdene i Finnmark, Troms og Nordland utgjør samene et mindretall, ofte en meget liten minoritet av kommunens befolkning. Til dels gjelder dette helt ned på tellingskretsnivå.

Fornorskingsprosessen, målt som overgang fra samisk til norsk språk fra en generasjon til den neste, henger nøye sammen med bosetningsmønsteret. I det indre kjerneområdet finner vi bare meget svake tegn på at det foregår en slik prosess. I det ytre kjerneområdet er det tegn på at en slik prosess foregår idet en finner en betydelig økning i ja-svarene når en går fra spørsmål 1 til 2 og til dels videre til spørsmål 3 om besteforeldrenes språk. I resten av Finnmark, et meget uensartet og usammenhengende område, er økningen i ja-svar kraftig fra 1 til 2 og også videre til 3, et tegn på at fornorskingen har foregått over et lengre tidsrom. Disse tendensene er enda mer markert i Troms i området Storfjord, Kvænangen og Ytre Kåfjord. Det samme gjelder Indre Kåfjord og resten av Troms. Skånland og de utvalgte områdene i Nordland viser imidlertid et annet mønster med relativt beskjedne ulikheter i språktilegnelse mellom generasjonene. Fornorskingsprosessen synes her å ha kommet igang seinere og med mindre styrke enn i de andre områdene i Troms. Det kommer også til uttrykk ved at det her er flere som bekrefter at de har samisk identitet enn samisk morsmål. I alle de øvrige områdene er det færre ja-svar på spørsmål 4 enn på spørsmål 1.

Når det gjelder aldersfordeling, skiller det indre kjerneområdet seg ut fra de andre områdene ved at samene her er en ung befolkning med hele 37 prosent under 15 år. Indre Kåfjord har også en høy prosent, 33, under 15 år. Derimot er det få barn i Storfjord, Kvænangen, Ytre Kåfjord og i Resten av Troms, med henholdsvis 17 prosent og 18 prosent under 15 år. I de øvrige områdene ligger antallet personer under 15 år mellom disse ytterpunktene. Andelen av den samiske befolkningen som er over 60 år, varierer også fra 11 prosent i Indre Finnmark til 25 prosent i Resten av Troms.

Aldersfordelingen blant personer med samisk som første språk, avviker en god del fra det mønster som er skissert foran. Det er et felles trekk ved alle områdene at de samisktalende utgjør en forholdsvis gammel befolkning, men dette er ikke særlig markert i Indre Finnmark der også de fleste barn og unge er registrert med samisk som første språk. I deler av det ytre kjerneområdet lærer en god del barn fortsatt samisk slik de også gjør i Tysfjord, men ellers hører det, ifølge tellingen, til unntakene at barn i samiske familier lærer samisk som første språk.

Språkblandete ekteskap forekommer sjelden i det indre kjerneområdet. Også i Skånland er det vanlig å finne ektepar som begge har samisk morsmål. Mønsteret er omtrent det samme i de utvalgte distriktene i Nordland, men i resten av materialet er de homogent samiskspråklige ektepar i mindretall.

Forholdet mellom svarene på spørsmål 1 og spørsmål 4 varierer sterkt fra område til område. I de to kjerneområdene i Finnmark er det noen få av de som har samisk morsmål, som ikke svarer ja på spørsmål 4. I Skånland og Nordland er det flere ja-svar på 4 enn på 1. I området Storfjord, Kvænangen, Ytre Kåfjord svarer bare hver femte person med samisk morsmål ja på identitetsspørsmålet. Også i de øvrige områdene er det et klart, om ikke fullt så stort, fall i antallet ja-svar fra spørsmål 1 til 4.

Blant samene i vårt materiale er det et betydelig mannsoverskott, spesielt i Troms. Særlig blant mennene, men også blant kvinnene, er det flere ugifte enn i den øvrige befolkning. Forskjellene er størst i de yngre aldersgruppene. Familietypene er da også preget av at det forekommer relativt mange enslige i vårt materiale. Blant de familier som består av ektefeller med hjemmeværende barn, forekommer et sterkt innslag av store barnekull.

Utdanningsnivået i den samiske befolkningen er lavt, til dels som følge av at det er en forholdsvis gammel befolkning. Den er mer knyttet til primærnæringene enn den øvrige befolkning. I det indre kjerneområdet er det oppstått en polarisering med samer knyttet til primærnæringene og med relativt lavt utdanningsnivå på den ene siden og en mindre gruppe av innflyttede, velutdannede norsktalende funksjonærer på den andre siden. Den samiske befolkning bor i enfamiliehus, men den bor stort sett noe trangere enn resten av befolkningen. WC, bad og telefon forekommer noe sjeldnere her enn ellers.

I folketellingen ble det registrert 1 604 personer med tilknytning til reindriften, derav 858 i Kautokeino og 455 i Karasjok. Med et unntak for de ikke-samiske familiene i Sør-Varanger, har nesten alle personer med tilknytning til reindriften samisk som første språk. Barnetallet er meget høyt i reindriftsbefolkningen, som derfor også er en ung befolkning og med få personer registrert som enslige. Reindriftens utøvere bodde i 1970 meget trangt, men boligaksjonen i 70-årene har medført visse endringer i dette.

SUMMARY IN ENGLISH

In the course of the 1970 population and housing census the following questions were asked in preselected census tracts in the three northernmost counties.

1. Was Lappish the first language spoken by the person? (Put a mark in front of the right answer.) Yes/No. For children who have not yet learned how to speak, mark "yes" if Lappish is assumed to be its first spoken language. If not mark "no".

2. Was Lappish the first language spoken by one of the person's parents? (Mark with a cross.) Yes/No/Do not know.

3. Was Lappish the first language spoken by one of the person's grandparents? (Mark with a cross.) Yes/No/Do not know.

4. Does the person consider himself to be a Lapp? (Mark with a cross.) Yes/No/Uncertain/Does not wish to answer. Parents or others in parents' place decide whether children below the age of 15 are to be considered as Lapps.

In Finnmark the census covers 89.7 per cent of the population, in Troms 22.9 per cent and in Nordland 6.1 per cent of the population. The census tracts were selected on the basis of available information on where one might expect to find persons with Lappish language or ancestry. Lapps who live in Southern Norway or in cities in Troms and Nordland, fall outside the scope of the census. This is also true of some districts in the middle and southern parts of Nordland. A more important source of error is that in certain districts Lappish characteristics have been under-reported, sometimes significantly so. All figures must, therefore, be interpreted with care. One should also note that some changes have taken place after the census was taken, in 1970.

In the census, 10 535 persons were registered with Lappish as their first language. 9 175 said that they (or those members of the family on behalf of whom they spoke) considered themselves to be Lapps. Altogether 27 646 persons were registered with some Lappish affinity, when this is so broadly defined as to comprise also persons who answer do not know to the question about grandparents' language and/or who respond that they are uncertain or do not want to answer when asked about whether they consider themselves to be Lapps. This last figure would probably have been considerably higher if the census had covered the cities. There are in Norway probably some 40 000 persons whose life is

in one way or another affected by their Lappish ancestry. But how many Lapps there are in Norway, poses a problem which no census can decide.

Regardless of how the concept of "Lapp" is defined, it covers a peripherally located segment of the population, not only on a national scale, but also on the municipal and local level. The living conditions of the Lapps vary a great deal from district to district. We have singled out 8 such areas: The inner Lappish kernel area (the interior of Finnmark); the outer Lappish kernel area (lower Tana, Nesseby and Porsanger); the rest of Finnmark; Storfjord, Kvænangen and Outer Kåfjord; Inner Kåfjord; Skånland; the rest of Troms; the selected census tracts of Nordland.

Some characteristics are shared by the Lappish population in all these areas: Settlements on the geographical periphery, concentration in the primary sector of the economy (agriculture, fishery and reindeer-herding), a relatively high percentage of pensioners, relatively low educational level. In all the areas there is a strong tendency for persons with Lappish characteristics to have a spouse with similar traits. In all areas, if one of the parents speaks Norwegian, the children usually grow up speaking Norwegian. In all areas Lappish language seems usually to be a precondition of Lappish identity.

In certain respects we find differences between the geographical districts. In the inner kernel area in Finnmark, and in parts of the outer kernel area, the Lapps dominate the municipalities in numbers. Inner Kåfjord and the selected districts of Skånland in Troms were singled out in order to isolate Lappish local communities. Nevertheless, we do not find the same clear pattern of Lappish dominance as in the interior of Finnmark. In the remaining areas of Finnmark, Troms and Nordland, the Lapps constitute no more than fractions and often tiny fractions, of the municipal population, or even of census tracts.

The degree of Norwegianization, gauged as a shift from Lappish to Norwegian language, is strongly associated with the settlement patterns. In the inner kernel area we can dicern only slight symptoms that this process is underway. In the outer kernel area there are more signs that this process is going on. There is a considerable increase in yes-answers when moving from question 1 to 2 and, in parts of the area, also from 2 to 3, the latter dealing with the language of the grandparents. The rest of Finnmark is a disconnected and heterogeneous area. Here the increase in yes-answers was very marked from question 1 to 2, continuing from 2 to 3, a symptom that the process of Norwegianization has been going on for a long time. This tendency is even more marked in Troms in the area Storfjord, Kvænangen and Outer Kåfjord. The same is

true of Inner Kåfjord and the rest of Troms. Skånland and the selected districts of Nordland exhibit a different pattern, characterized by relatively modest linguistic differences between the generations. The process of Norwegianization seems to have started later here and has gained less momentum than in the other areas of Troms. This is expressed also in the fact that there are more people in Skånland and Nordland, who affirm Lappish identity than Lappish language. In all other areas there are fewer yes-answers to question 4 than to question 1.

In terms of age distribution the inner kernel area deviates from all the other areas. It has a young population, with as many as 37 per cent under 15 years. Inner Kåfjord has also a high percentage of children, 33 per cent below 15. Contrary to this, there are relatively few children in Storfjord, Kvænangen, Outer Kåfjord and the rest of Troms, with 17 per cent and 18 per cent, respectively, below 15. In the remaining areas the percentage of the population under 15 years lies between these two extremes. The percentage of the population above the age of 60, varies from 11 per cent in Inner Finnmark to 25 per cent in the rest of Troms.

The age distribution of those who spoke Lappish as their first language, deviates a good deal from the pattern sketched above. It is a characteristic shared by all the areas that the Lappish speaking population is relatively old. This is not, however, such a marked tendency in Inner Finnmark, where also the majority of the children and the young people are registered with Lappish as their first language. In parts of the outer kernel district a fair proportion of the children are still taught Lappish, as the case is also in Tysfjord, Nordland. Outside of these areas, however, it is more an exception than a rule that children in Lappish families learn Lappish as their first language.

Linguistically mixed marriages rarely occur in the inner kernel area. Also in Skånland it is common for both spouses to speak Lappish if one of them does, which is also true of the selected districts of Nordland. But throughout the remaining areas the homogeneous Lappish speaking couples constitute a minority.

The relationship between the answers to questions 1 and 4 vary a great deal between the areas. In the two kernel areas of Finnmark, where the majority of the Lappish speaking population in the census material live, only few Lappish-speaking people deny Lappish identity. In Skånland and Nordland there are more yes-answers to 4 than to 1. However, in Storfjord, Kvænangen, Outer Kåfjord only every fifth Lappish-speaking person affirms Lappish identity in response to question 4. Also in the remaining areas there is a marked decrease in positive answers from 1 to 4, albeit not of the same magnitude as in Storfjord, Kvænangen, Outer Kåfjord.

Among the Lapps in the census material there is a considerable male surplus, especially in Troms. Among the men in particular, but also among the women, there are more single persons than in the rest of the population. The differences are most noticeable in the younger age groups. In terms of family types there are relatively many single person households in the census material. On the other hand, when families are composed of couples with children living at home, there are many children.

The educational level in the Lappish population is relatively low, in part as a consequence of its being an old population. It is more frequently occupied in the primary sector of the economy than is the population at large. In the inner kernel area a polarization has arisen. We find on the one hand the Lapps in the primary sector, characterized by a low level of education, and on the other hand a small group of immigrants, well educated, Norwegian-speaking functionaries. The Lappish population live in one-family houses, but with less space available than in the rest of the population. Water closet, bath and telephone occur with less frequency than is otherwise the case.

In the census 1 604 people were registered as belonging to reindeer-herding families, of these 858 in Kautokeino and 455 in Karasjok. With an exception for the non-Lappish families in Sør-Varanger, almost all persons associated with reindeer-herding had Lappish as their mother tongue. The number of children is high in the reindeer-herding population. It is a young population and with few single persons among the adults. The reindeer-herders had rather cramped living quarters, but the housing-action of the 1970s has improved upon this situation.

OANEHAŽŽAT

Ålmuš-lågos 1970 bid'djujeddje čuovvuvaš gažaldagat åv'dan ål'bmuide vål'ljejun guovloin gålma davimus fylkain:

1. Læi gå sámi-giella vuostas giella maid peršuvna ieš hålai? (Bija ruossa njællje-čiekkasii åvdabællåi rivtes vås'tådusa.) Juo/Ii. Månåide guđet velå æi læt oap'pan hållat, gal'gå bid'djut ruossa "Juo" båk'te jås læ gåd'dimis atte sámi-giella šad'då vuostas hållan-giellan. Jås ærå låkkåi læ, de bija ruossa "Ii" båk'te.

2. Læi gå sámi-giella vuostas giella maid uccimus åk'ta peršuvna vånhemiin hålai? (Bija ruossa.) Juo/Ii/In dieđe.

3. Læi gå sámi-giella vuostas giella maid uccimus åk'ta hålai gas'kal peršuvna vånhem-vånhemiid? (Bija ruossa.) Juo/Ii/In dieđe.

4. Doallå gå peršuvna ieš iežas såbmelaž'žan? (Bija ruossa.) Juo/Ii/Vissismæt'ton/In hålit vås'tidit. Vånhemat dahje ærå vånhemsaddjåsažžat mærridit gal'gå gå månnå vuollil 15 jagi rekkenas'tut såbmelaž'žan.

Finnmårkos dakket dat åk'tiibuot 89,7 prosen'ta buot ål'bmuin, Troms fylkas 22,9 prosen'ta ja Nordlandas 6,1 prosen'ta. Låkkan-kretsat vål'ljejuvvujeddje fåttejæd'dji dieđåhusaid båk'te gås læ vuor'dimis gåv'dnat såbmelažžaid ærå ål'bmuid gaskas. Såbmelažžat guđet ässet lullin dahje gåv'pugiin Troms ja Nordland fylkain, gač'če ålgubællåi låkkama. Ålgubællåi gač'če maidai mutton båikit gas'ka ja lulli åssudagas Nordlandas. Ain ænet boas'tot šaddai gå soames guovloin læt såmit uccit-lågoin bajås-ad'dun, velå dåv'damæt'tomit uccit lågoin gå læt. Buot tållal fer'tejit nabbu dalle giettaduvvut vårrogasvuođain. Fer'te maidåi adnit muitos atte læ dåppåhuvvan nubbåstusat daid jagiid čađa mat læt vässån 1970 råjes.

Ålmuš-låkkan čåjeha atte leddje 10 535 peršuvna maina læi sámi-giella vuostas giellan ja 9 175 mat bajås-ad'de atte sii (dahje dat bærašmiellattot maid åvdas sii vås'tideddje) dålle iežasit såbmelaž'žan. Åk'tiibuot 27 646 peršuvna registrerejuvvu såbmåi gululaž'žan gå vål'då sin miel'de guđet vås'tideddje "in dieđe" vånhemiid giela hårråi ja/dahje vas'tideddje "vissismæt'ton" dahje "in hålit vas'tidit" dan gažaldagas doallå gå peršuv'dna ieš iežas såbmelaž'žan. Dåt manimus tålla gal livče sturrun mihå stuoribun jås låkkamis livče maidåi læn miel'de gåv'putål'bmut.

Várra læ Norgas uccimus 40 000 peršuvna main ællin-dilli guđe nu lákkái læ bái'dnujun sábmelaš-vuođain. Muttu man gal'le sábmelažža læt Norgas, læ gažaldat masa ii guđe ge ålmuš-låkkan sátte ad'dit vás'tádusa. Vaiku man vuogi miel'de de čielgadivče dajaldaga "sábmelaš", læ dát gåit dåv'do-mærkalaš buoigus-báiki ålmušin, ii dušše fal nášonálalaš mittomæri miel'de, muttu maidái gielda ja báikálášvuđa ek'tui. Sábmelažžaid ællin-dilli læ ållo iešguđet-lágán geográfalaš guovlos guv'lui. Mii læt sir'ren eret 8 dieggáraš guovlo. Dat siskit sámi vál'do-guov'lo (Siskit Finnmár'ko); dat ålgot sámi vál'do-guov'lo (Vuolit Táná, Nesseby ja Porsanger); Ræs'ta Finnmárkos; Storfjord, Kvænangen ja Ålgot Kåfjord; Siskit Kåfjord; Skånland; Ræs'ta Troms fylkas; dat vál'ljejun låkkankretsat Nordlandas.

Dat læt soames åk'tasaš dåv'do-mærka sámi ál'bmugis buot dieid guovloin: Ássan-sajit læt buoigus-báikiin, æláhus-doai'bman læ primærælåhus (æna-bar'go, guolastæbmi ja boazo-doallo), læ relativalažžat stuora prosen'ta pensonistat, læ relativalažžat uccán alla-oap'pan ål'bmut. Buot guovloin čájeha atte peršuvnain maina læ sámi dåv'do-mær'ka maidái læ náitosguoi'bmi mas læ sámi dåv'do-mær'ka. Buot guovloin læ nu atte jås nub'bi vanhemis læ dáro-gielalaš, oaž'žo mánná dáro-giela vuostas giellan. Buot sámiguovloin læ dábálažžat sámigiella ædnigiellan gái'badus sámi subjektivalaš identitettai.

Soames áššiid dáfos gáv'dnat mii ænet ja uccit iešguđet-lágánvuođa gas'kal dieid geográfalaš guovloid. Siskit vál'do-guovlos Finnmárkos, ja væháš vel ålgot guovloin, læ sábmelažžat lågo dáfos ænetoasis gieldain. Siskit Kåfjord ja már'kanguovlot Skånlandas Troms fylkas sir'rejuvvujeddje eret dan várás atte isoleret sámi báikáláš servudakkan. Liiká ii gáv'dnu dåbbe sæmma čiel'ga sámi ænašvuotta gå Siskit Finnmárkos, ærenoamážit ii læt nu jås mii nav'dit gieldaid báikáláš servudakkan. Ærá guovloin Finnmárkos, Troms ja Nordland fylkain læt sámit uccit-lågos, dáv'já hui ucca minoritettažin gielda ál'bmugis. Væhážiid miel'de læ ná dilli gidda låkkan-kretsa dássádakkii.

Dároidut'tin-proses'sa, mittiduvvun nugå nubbástus sámi-gielas dáro-gillii buolvas bul'vii, čuovvo dár'kilit ássan-min'stara. Siskit vál'do-guovloin læt dušše fal hui láives mærkat atte læ dieggár proses'sa jåđos. Ålgot vál'do-guovloin læt mærkat dasa atte dieggár proses'sa læ jåđos daina gå gáv'dnu fuobmášat'ti lassánæbmi "juo"-vás'tádusain gå manná vuostas gažaldagas nub'bái ja væháš vii'dásæbbut goalmát gažaldakkii vánhem-vánhemiid giela hárrái. Ræstas Finnmárkos, - mii læ hui iešguđet-lágán ja uccán åk'tii-čad'nun guov'lo - læ lassánubmi "juo-vás'tadusain" hir'bmat stuoris vuostaš gažaldagas nub'bai ja maidái vii'dásæbbut goalmát gažaldakkii, mii læ mær'kan dasa atte dároidut'tin

læmaš jåđos gukkit åigi. Diet dåv'do-mærkat læ ain ænet åi'dnusis Troms fylkas bái'kudagain Storfjord, Kvænangen ja Ålgot Kåfjord. Sæmmá lákkái læ Siskit Kåfjordas ja ræstas Troms fylkas. Skånland ja dat vál'ljejun guovlot Nordland fylkas čajehit almake ærá min'stara gå læ relativa-lažžat hui uccán eruhusat giella-oamastæmis buolvaid gaska. Dároidut'tin-proses'sa årro læmen dábbe boattán jåttui mannelis áigis ja uccit fámoin gå daid ærá guovloin Troms fylkas. Dat boattá maidái åv'dan daggu båk'te atte dábbe læt ænet guđet duođaštit atte sis læ sámi identitta gå dan atte sámigiella læ ædnigiella. Buot ærá guovloin læt uccit "juo"-vás'tadusat 4. gažaldagas gå 1. gažaldagas.

Agi dáfos sierrana siskit vál'do-guov'lo daid ærá guovloin daina gå sámit dábbe læt nuorra ål'bmut gås læt 37 prosen'ta vuollil 15 jagi. Siskit Kåfjordas maidái læ alla prosen'ta, 33 prosen'ta læt vuollil 15 jagi. Baice læ uccán mánát guovloin Storfjord, Kvænangen, Ålgot Kåfjord ja Ræstas Troms fylkas, gås læt 17 prosen'ta ja 18 prosen'ta vuollil 15 jagi. Daid ærá guovloin læ låkko peršuvnain vuollil 15 jagi gas'kal åvdabæl namahun ravdamuš prosen'ta-sturrudagaid. Låkko sábmelažžain mat læt baddjel 60 jagi mål'sašuvvá maidái, Siskit Finnmárkos læ 11 prosen'ta ja Ræstas Troms fylkas 25 prosen'ta.

Akki-juokko peršuvnaid gaskas gæina læ sámi-giella vuostas-giellan, læ ærá lákkái gå dat minstar mii læ čajehun åvda-bæl'de. Dat læ åk'tasaš dåv'do-mær'ka buot guovloin atte sámi-gielalažžat læt relativalaš boares ål'bmut. Muttu dát ii læt erenoamažit åi'dnusis Siskit Finnmárkos gås maidái ænaš mánáin ja nuorain læ registrerejun sámi-giella vuostas giellan. Åssudagain ålgot vál'do-guovloin åp'pet hui ållo mánát ain sámi-giela nu må maidái dakket Tysfjordas. Muttu muđoi læ, - låkkama miel'de -, hár've atte mánát sámi bærrašiin åp'pet sámi-giela vuostas giellan.

Guovte-gielat náitus-dilit læt hár've siskit vál'do-guovloin. Maidái Skånlandas læ dábálaš atte náitus-dilis læt guk'tut sámigiel-hál'li. Minstar læ árvo-miel sæmma lákkái gå daid vál'ljejun guovloin Nordland fylkas. Muttu ræstas låkkamis læt åvtulaš sámi-gielalaš náitus-párat uccit-lågos.

Gas'kavuotta gas'kal 1. ja 4. gažaldaga vás'tádusa læ garrasit sierra-lákkái guovlos guv'lui. Dan guovti vál'do-guovlos Finnmárkos læ áiba moaddes sis gæin læ sámi-giella ædni-giellan guđet æi vás'tit "juo" 4. gažaldakkii. Skånlandas ja Nordlandas læt ænet "juo"-vás'tádusat 4. gå 1. Storfjord, Kvænangen ja Ålgot Kåfjord guovloin vás'tida dušše juokke viđat peršuvna sámi ædni-gielain "juo" identitetta-gažaldakkii. Maidái daid ærá guovloin uc'cána čiel'gasit, jås vel æi stuorrát, låkko "juo"-vástádusain gå mannå 1. gažaldagas 4. gažaldakkii.

Sámiid gaskas min låkkamis læ fuobmášat'ti sturát-låkko almái-ål'bmuin, erenoamážit Troms fylkas. Erenoamáš almái-ål'bmuid gaskas, muttu maidái nissun-ål'bmuid gaskas, læ ænet nái'talkæt'tá gå ærá åssudagas ål'bmuin. Eruhusat læt stuorámusa nuorat akki-dásis. Bæraš-šlájain læ ge dåv'do-mær'ka atte læt relativalažžat mán'ga åk'tunassii ål'bmu min låkkamis. Muttu daid bærrašiid gaskas gås læt náitus-guoimit ruovtos-årro mánáiguin, daid gaskas læ hui stuorra åssudat stuorra mánná-lågoin.

Oappa-dássi sámi ál'bmugis læ vuollin, væhaš dan gæžil gå læ relativalaš boares ål'bmut. Sii læt ænet čad'nun vuođđo-ælåhussii gå ærá ål'bmut. Siskit vál'do-guovlos læ båcciidan polariseren - nubbi bæl'de sábmelažžat guđet læt čad'nun vuođđo-ælåhussii ja gæin læ relativ-alaš vuollegis oappo-dássi ja nubbi bæl'de fas ucca åssudaš sisa-fár'rejun, buresoap'pan dáru-gielalaš ámmát-ål'bmát. Sábmelažžat ásset åvta-bæraš-viesos, muttu ásset almake ænet gár'žudagas gå ræs'ta al'bmugis. WC, báda ja telefon læ dábbe hárvit gå dábálažžat.

Ålmuš-låkkamis registrerejuvvujeddje 1 604 peršuvna mat leddje gululažža boazo-dållui, daid gaskas 858 Guov'dagæinos ja 455 Kárašjagas. Ærret daid bærrašiid mat æi hála sámi-giela Sør-Varangar gieldas, læ mæs'ta buokkain guđet læt gululažža boazo-dållui sámi-giella vuostas giellan. Mánná-låkko læ hir'bmat stuoris boazo-doallo-ål'bmuin, guđet dan gæžil maidá læt nuorra ál'bmut ja gæid gaskas hár've læ åk'tu-årro ålmuš. Boazo-doalo jådihæd'djit ásse 1970 hui gár'ži-vuođas, muttu viesso-ákšuv'dna 70-jagiid sis'te læ mieldis-buk'tán nubbástusaid daggu dáfos.

Čal'lun sámigillii desember mános 1977.
Jår'galæd'dji: Translatør Hans Eriksen.

Vedlegg 1
Appendix 1

3

Statistisk Sentralbyrå
Oslo - Dep.

Folke- og boligtelling 1. november 1970

Personskjema
Konfidensielt

Finansdepartementets bestemmelse av 12. februar 1970 gitt med hjemmel i: 1) lov nr. 2 av 25. april 1907 § 5, jfr. Stortingets vedtak av 14. november 1969 og 2) lov nr. 1 av 16. januar 1970 § 5, jfr. kgl. res. av samme dato.

Det skal fylles ut skjema for hver person som var fast bosatt i leiligheten søndag 1. november (kl. 00.00), også for personer som var fraværende på grunn av arbeid, skolegang, studier, vernepliktstjeneste, sykdom, reise e.l.
Hovedpersonen i leiligheten (eller hovedpersonens stedfortreder) må sørge for at alle skjemaene blir fylt ut og levert samlet tilbake.

Skjemaene må være klare for avlevering mandag 2. november.

Oppgavene vil bli behandlet strengt konfidensielt. Telleren har taushetsplikt. De som ønsker det, kan levere utfylt skjema i lukket konvolutt påført navn og adresse.

1. Navn, adresse m.v.
Dersom navn, ekteskapelig status, adresse og/eller fødselsdato og -år er feil, ufullstendig eller ikke er fylt ut på forhånd, skriv de riktige opplysningene i de *hvite* feltene (*ikke* i de skraverte feltene).

Etternavn, fornavn og mellomnavn	Ekteskapelig status (ugift, gift, enke, enkemann, separert, skilt)	Fylles ut av telleren

Gate/vei, nr., oppgang, etasje eller bostedets navn	Poststed	Kretsnr.

Fødselsdato og -år	Skriv ikke her			Leilighetsnr.
	Personnr.	Kommunenr.	P.k.	

2. Fødeland (sett kryss i ruten foran riktig svar)

- 01 ☐ Norge
- 02 ☐ Danmark
- 03 ☐ Sverige
- 04 ☐ Storbritannia og Nord-Irland
- 05 ☐ Vest-Tyskland, Øst-Tyskland
- 06 ☐ Sambandsstatene (USA)

Dersom annet fødeland, oppgi hvilket: .....

3. Trossamfunn (sett kryss)

- 1 ☐ Statskirken
- 2 ☐ Trossamfunn utenfor Statskirken
- 3 ☐ Ikke tilsluttet trossamfunn

4. Personen er (sett kryss bare for ett svar)

- 1 ☐ *Hovedperson i leiligheten.* (Den av de bosatte i leiligheten som er leier, eier e.l. Dersom flere bosatte i leiligheten (f.eks. ektefeller, søsken) leier eller eier den i fellesskap, må likevel bare én føres opp som hovedperson.)
- 2 ☐ *Ektefelle* til hovedpersonen
- 3 ☐ *Barn* til hovedpersonen og/eller til hovedpersonens ektefelle (også adoptivbarn og stebarn, men ikke fosterbarn)
- 4 ☐ *Annen slektning* til hovedpersonen og/eller til hovedpersonens ektefelle, medregnet svigerbarn, svoger o.l.
- 5 ☐ *Ikke i slekt* med hovedpersonen eller med hovedpersonens ektefelle

5. Dersom personen ikke er barn til hovedpersonen og/eller til hovedpersonens ektefelle, *men til andre bosatte i leiligheten,* oppgi mors eller fars navn:

6. Fullført allmennutdanning (sett kryss for *all* allmennutdanning som De har fullført)
For allmennutdanning fullført i utlandet skal det settes kryss for tilsvarende norsk utdanning

- 1 ☐ 7-årig folkeskole
- 2 ☐ Framhaldsskole eller fortsettelsesskole
- 3 ☐ 9-årig grunnskole (eventuelt 10. frivillig år)
- 4 ☐ Folkehøgskole, ungdoms- eller fylkesskole, *førsteårskurs*
- 5 ☐ Folkehøgskole, ungdoms- eller fylkesskole, *andreårskurs eller videregående kurs*
- 6 ☐ Real- eller middelskole
- 7 ☐ Artium eller økonomisk gymnas

1

7. Annen fullført utdanning av minst 5 måneders normal varighet

Utdanningens art (Oppgi kurstype, linje, fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet: For utdanning på *heltid*, oppgi måneder eller år	Normal varighet: For utdanning på *deltid*, oppgi ca. timetall
Eksempler: *Handelsskole, 1-årig kveldskurs*		*500 timer*
Videregående verkstedskole for bilmekanikere	*2 år*	
Svenneprøve i tømrerfaget	*ca. 3 år*	
Landbruksskole, 2-vinters kurs	*12 mndr.*	
Cand. mag. – norsk, tysk, historie	*5 år*	

2

8. For alle gifte: I hvilket år ble nåværende ekteskap inngått? — År

3

9. For gifte kvinner:
a. Oppgi tallet på levendefødte barn i *nåværende* ekteskap (Ta også med eventuelle adoptivbarn og barn som senere er døde. Ta ikke med barn fra eventuelt tidligere ekteskap, stebarn eller fosterbarn). *Dersom ingen barn, skriv: 0* — Antall

b. Oppgi fødselsåret for hvert levendefødt barn i *nåværende* ekteskap (f.eks. 1943, 1946 og 1950):

Merk: Neste side skal fylles ut bare for personer som er 15 år og over

VEND!

2500000. ANDVORD-32807/70

Denne siden fylles ut bare for personer som er 15 år og over

Oppgave for 12-månedersperioden 1. november 1969–31. oktober 1970

Besvares for alle personer 15 år og over	**10. Aktivitet** Sett kryss for *alle* aktiviteter som De har utført i løpet av de siste 12 måneder	1 ☐ Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) 2 ☐ Arbeid som familiemedlem uten fast lønn i familiebedrift (f.eks. gårdsarbeid utført av gårdbrukers hustru) 3 ☐ Vernepliktstjeneste 4 ☐ Husarbeid for egen familie 5 ☐ Skolearbeid, studier (som avsluttes med eksamen, prøve e.l.) 6 ☐ Annet	
	11. Viktigste kilde til livsopphold de siste 12 måneder (Sett kryss bare for *ett* svar)	1 ☐ Inntekt av eget arbeid (medregnet arbeid uten fast lønn i familiebedrift og vernepliktstjeneste) 2 ☐ Pensjon, trygd 3 ☐ Formue, lån, føderåd, leieinntekt, forpaktningsinntekt eller annen formuesinntekt 4 ☐ Forsørget av ektefelle eller andre privatpersoner 5 ☐ Stipend, underhold fra andre enn privatpersoner	4
Besvares for personer som i løpet av de siste 12 måneder har hatt inntektsgivende arbeid, har arbeidd uten fast lønn i familiebedrift, eller som har utført verneplikts-tjeneste (dvs. personer som det er krysset av for i rute 1, 2 eller 3 under spørsmål **10. Aktivitet.**)	**12. Arbeidstid** Sett kryss for samlet arbeidstid de siste 12 måneder, medregnet eventuelt arbeid uten fast lønn i familiebedrift og vernepliktstjeneste. (Sett kryss bare for ett svar.) *For vernepliktstjeneste skal arbeidstiden regnes til 175 timer i måneden*	1 ☐ Heldagsarbeid hele perioden med mindre sykefravær enn én måned Ikke full arbeidstid hele perioden: 2 ☐ 1000 arbeidstimer eller mer 3 ☐ 500–999 arbeidstimer 4 ☐ 100–499 arbeidstimer 5 ☐ Mindre enn 100 arbeidstimer	
	13. Bedriftens navn og adresse Oppgi navn og adresse på den bedrift (virksomhet) hvor De arbeidde hele tiden eller lengst tid de siste 12 måneder. (Skriv f.eks. Dolva A/S, Industriveien 18, Askim)		
	14. Bedriftens art (næringsgruppe, bransje) Gi så fullstendige opplysninger som mulig. (Skriv f.eks. gårdsbruk, møbelfabrikk, kolonialforretning detalj, lastebiltransport, damefrisørsalong, luftforsvar e.l.)		Skriv ikke her
	15. Arbeidets art Hva var Deres arbeid (stilling) i bedriften hele tiden eller lengst tid de siste 12 måneder? (Gi fullstendig betegnelse, f.eks. fiskeskipper, bilmekaniker, lektor, lagerarbeider, konfeksjonssyerske, visekorporal e.l.)		
	16. Ansatt, selvstendig m.v. (Sett kryss bare for ett svar) Arbeidde De hele tiden eller lengst tid i bedriften de siste 12 måneder som:	1 ☐ Ansatt 2 ☐ Selvstendig uten leid hjelp 3 ☐ Selvstendig med leid hjelp 4 ☐ Familiemedlem uten fast lønn i familiebedrift	5
	17. Arbeidssted (Besvares ikke for personer som for tiden avtjener verneplikt) I hvilken kommune ligger Deres *nåværende* arbeidssted eller oppmøteplass? (Dersom De arbeider i mer enn én kommune uten bestemt oppmøteplass eller ikke er i arbeid, skriv f.eks.: «Arbeider i flere kommuner», «Til sjøs», «Midlertidig arbeidsledig», «Sluttet i arbeidslivet», «Går på skole» e.l.)		Skriv ikke her 6
Besvares for alle personer som *for tiden* studerer eller går på skole	**18. Studie-/skolested** a. Navnet på kommunen der De nå studerer eller går på skole. (Oppgi landet dersom studiestedet ligger i utlandet.)		7
	b. Skolens/utdanningsinstitusjonens navn		8

Statistisk Sentralbyrå
Oslo - Dep.

Boligskjema 1
Konfidensielt

Folke- og boligtelling 1. november 1970

Finansdepartementets bestemmelse av 12. februar 1970 gitt med hjemmel i: 1) lov nr. 2 av 25. april 1907 § 5, jfr. Stortingets vedtak av 14. november 1969 og 2) lov nr. 1 av 16. januar 1970 § 5, jfr. kgl. res. av samme dato.

Husoppgaven på denne siden av skjemaet skal fylles ut bare av huseieren (eller huseierens stedfortreder).
Leilighetsoppgaven på neste side skal fylles ut av hovedpersonen i leiligheten (eller hovedpersonens stedfortreder).
Skjemaet må være klart for avlevering mandag 2. november.

Husoppgave

Hus

Som eget hus skal som hovedregel regnes bygg som fra kjeller til loft er atskilt fra andre bygg.
Hver enkelt leilighet i vertikalt delte tomannsboliger, og i rekke, kjede, atrium og terrasse skal imidlertid alltid regnes som særskilt hus.

En blokk skal regnes som ett hus, selv om det fra kjeller til loft er skillevegg(er) uten gjennomgang.

Hus som det skal gis oppgave for

Det skal gis oppgave for hvert hus hvor minst én person var fast bosatt søndag 1. november (kl. 00.00).

1. Husets adresse m. v. Gi de adresseopplysninger m.v. som foreligger

Gate/vei og nr.				Poststed	
Eiendommens (bostedets) navn	Gårdsnr.	Bruksnr.	Festenr.	Kommune	
Eierens navn og adresse		Skriv ikke her: Navn, betegnelse			Leilighetsskj.

Skriv ikke her
Kommunenr.
Kretsnr.
Husnr. 02062135

2. Hustype (sett kryss)

Som enebolig skal bare regnes hus med én leilighet. Hus som også har hybelleilighet, skal regnes som «Annet boligbygg». For våningshus i tilknytning til gårdsdrift skal det *alltid* krysses av i rute 1.

Permanent boligbygg (mer enn halvparten av golvarealet nyttes til privatleilighet(er)):

1 ☐ Våningshus i tilknytning til gårdsdrift (hovedbygning, kårbolig, torpakterbolig o.l., unntatt hus for gårdsarbeidere)
2 ☐ Frittliggende enebolig (enebolig med minst en halv meters avstand til nærmeste hus)
3 ☐ Enebolig i rekke, kjede, atrium, terrasse eller som halvpart av vertikalt delt tomannsbolig
4 ☐ Annen enebolig
5 ☐ Horisontalt delt tomannsbolig
6 ☐ Annet boligbygg

Bygg m. v. som provisorisk nyttes til bolig:

7 ☐ Hus m. v. som helt eller delvis er tatt i bruk til bolig for 10 år eller mindre (medregnet campingvogn, båt, telt, gamme e. l.)

Annet bygg:

8 ☐ Forretningsbygg, driftsbygg e. l. hvor halvparten eller mindre av golvarealet nyttes til privatleilighet(er)
9 ☐ Hotell, pensjonat, aldershjem, barnehjem, sykehus, militærforlegning eller annet bygg for felleshusholdning

3. Tallet på etasjer (sett kryss)

Loft eller kvist som kan bebos året rundt, skal regnes som ½ etasje. Loft skal ellers ikke tas med. Heller ikke underetasje (se spørsmål 4) og kjeller skal tas med.

1 ☐ 1 etasje
2 ☐ 1½ etasje
3 ☐ 2 etasjer
4 ☐ 2½ etasjer
5 ☐ 3 eller 3½ etasjer
6 ☐ 4 etasjer
7 ☐ 4½ eller 5 etasjer
8 ☐ 5½–9 etasjer
9 ☐ 10 etasjer eller mer

4. Underetasje (sett kryss)

Er det underetasje i huset? (Som underetasje skal regnes etasje hvor golvet dels ligger over og dels under terrengnivå, og som helt eller delvis blir nyttet til boligformål).

1 ☐ Ja 2 ☐ Nei

5. Vann, kloakk (sett kryss)

a. Er det innlagt vann i huset (fra vannverk, brønn, cisterne e. l.)?
3 ☐ Ja 4 ☐ Nei

b. Får huset vann fra hovedledning som er felles for to eller flere bolighus?
5 ☐ Ja 6 ☐ Nei

c. Er det avløp fra huset til kloakkledning som er felles for to eller flere bolighus?
7 ☐ Ja 8 ☐ Nei

6. Tallet på leiligheter

Ta også med hybelleiligheter, hybler med egen inngang og leiligheter som ikke er ferdige, eller som midlertidig er ubebodd av andre grunner.
Ta ikke med leiligheter (rom) for forpleide i aldershjem, barnehjem og sykehjem eller for losjerende i pensjonat, hotell o. l.

Leiligheter i alt: _____ Av disse for tiden ubebodd: _____

7. Byggeår (sett kryss)

Med byggeår menes det år minst halvparten av leilighetene i huset var ferdige til innflytning.

1 ☐ 1900 eller før
2 ☐ 1901–1910
3 ☐ 1911–1920
4 ☐ 1921–1930
5 ☐ 1931–1940
6 ☐ 1941–1945
7 ☐ 1946–1950
8 ☐ 1951–1960
9 ☐ 1961–1970

8. Eierforhold

Huset eies av (sett kryss bare for ett svar):

1 ☐ Borettslag, andelslag eller aksjeselskap med borett knyttet til andelene/aksjene
2 ☐ Enkeltperson(er)
3 ☐ Stat
4 ☐ Kommune, fylkeskommune
5 ☐ Annet eierforhold, oppgi hvilket:

A/S NEGOS OSLO

Merk: Leilighetsoppgaven på neste side skal også fylles ut for enebolig.

VEND!

Leilighetsoppgave

2

(Skal også fylles ut for enebolig)

Leilighet

Som egen leilighet skal som hovedregel regnes ett eller flere rom som er bygd eller ombygd til bruk for én person eller for flere personer med fellesskap i kost og losji.

Leiligheten skal ha egen inngang utenfra eller fra felles korridor, oppgang e. l.

En leilighet kan f.eks. være en blokkleilighet, enebolig, hybelleilighet eller hybel med egen inngang.

I hybelbygg skal hver hybel regnes som leilighet, selv om flere hybler har felles gang, bad eller kjøkken.

Leiligheter som det skal gis oppgave for

Oppgave skal gis for hver leilighet hvor minst én person var fast bosatt søndag 1. november (kl. 00.00), unntatt:

a. Leiligheter (rom) for forpleide i aldershjem, barnehjem og sykehjem.

b. Leiligheter (rom) for losjerende i pensjonater, hoteller o. l.

1. Gate/vei, nr., oppgang, etasje eller bostedets navn	Fylles ut av telleren				Leilighetsnr.
	Personskj.	Komm.nr.	Kretsnr.	Husnr.	222390

2. Kjøkken (sett kryss)

Kjøkken i leiligheten:

1 ☐ 6 m² eller mer (medregnet benkeplass, skap o.l.)

2 ☐ Under 6 m²

Ikke kjøkken i leiligheten:

3 ☐ Adgang kjøkken (medregnet kjøkken som er utenfor leiligheten og som deles med andre)

4 ☐ Ikke adgang kjøkken

3. Beboelsesrom på 6 m² eller mer som kan nyttes året rundt. Ta ikke med entré, hall, kjøkken, bad, alkove, hems og rom som bare nyttes i næringsvirksomhet (f.eks. kontor) o.l. (sett kryss).

☐ 1 rom ☐ 7 rom

☐ 2 rom ☐ 8 rom

☐ 3 rom ☐ 9 rom

☐ 4 rom ☐ 10 rom

☐ 5 rom ☐ 11 rom

☐ 6 rom ☐ 12 rom

Dersom mer enn 12 rom, oppgi tallet: _____

4. Avtrede (wc, do e.l.) (sett kryss)

Som eget avtrede skal regnes avtrede som bare bosatte i leiligheten har rett til å nytte.

1 ☐ Eget avtrede i leiligheten (medregnet avtrede i kjeller dersom det er adgang til avtredet uten å gå gjennom annen leilighet, felles gang o.l.)

2 ☐ Eget avtrede utenfor leiligheten

3 ☐ Ikke eget avtrede

5. Type avtrede (sett kryss)

4 ☐ Vannklosett

5 ☐ Annet avtrede

6. Bad (karbad, dusj, badstue) (sett kryss)

Som eget bad skal regnes bad som bare bosatte i leiligheten har rett til å nytte.

Eget bad:

6 ☐ I leiligheten (medregnet bad i kjeller dersom det er adgang til badet uten å gå gjennom annen leilighet, felles gang o.l.)

7 ☐ Utenfor leiligheten

Ikke eget bad:

8 ☐ Adgang bad (bad felles for flere leiligheter m. v., men ikke offentlig bad)

9 ☐ Ikke adgang bad

7. Telefon (sett kryss)

Er det installert telefon i leiligheten?

1 ☐ Ja

2 ☐ Nei

8. Eier-/leierforhold

Den eller de bosatte som har råderetten over leiligheten, disponerer den som (sett kryss):

3 ☐ Leieboer (også i andels-, aksje- eller innskottsleilighet). Sett også kryss her dersom leiligheten disponeres vederlagsfritt eller som kårbolig

4 ☐ Eier av leiligheten (boligen)

5 ☐ Tjenestebolig eller forpakterbolig

Dersom annet eier-/leierforhold, oppgi hvilket:

9. Aksje, andel

Har noen av de bosatte aksje eller andel som gir borett til leiligheten? (Sett kryss)

6 ☐ Ja

7 ☐ Nei

10. Innskott

Har noen av de bosatte betalt innskott (f.eks. obligasjonsinnskott) for å leie leiligheten? (Sett kryss)

8 ☐ Ja

9 ☐ Nei

1

11. Fritidshus (hytter m.v.) som eies av bosatte i leiligheten

Som fritidshus skal regnes permanente hytter, setrer, støler, skogskoier, utleiehytter og andre hus som *bare* brukes til fritidsformål, og som kan nyttes til overnatting, uten hensyn til husets størrelse og standard.

Ta ikke med seter, støl, skogskoie eller andre hus som også nyttes i forbindelse med husdyrhold, skogbruk, yrkesfiske e. l. Heller ikke skal lysthus, campingvogner, båter o. l. tas med. Det samme gjelder hus med fast bosatte.

Oppgaven skal omfatte fritidshus som bosatte i leiligheten eier alene eller sammen med andre. Dersom bosatte i leiligheten eier fritidshus i forskjellige kommuner, må det gis oppgave for hver kommune.

Kommunen fritidshuset (-husene) ligger i	Tallet på fritidshus	Skriv ikke her

Dato og underskrift

Telefonnr. (privat eller arbeidssted)

I

Šemá sámegiel-tævstain nubbe bæl'de
(Skjema med samisk tekst på neste side)

Vedlegg 3
Appendix 3

Statistisk Sentralbyrå
Oslo-Dep.

Tilleggsskjema
Konfidensielt

Folke- og boligtelling 1. november 1970

Finansdepartementets bestemmelse av 12. februar 1970 gitt med hjemmel i: 1) lov nr. 2 av 25. april 1907 § 5, jfr. Stortingets vedtak av 14. november 1969 og 2) lov nr. 1 av 16. januar 1970 § 5, jfr. kgl. res. av samme dato.

Hovedpersonen i leiligheten (eller hovedpersonens stedfortreder) må sørge for at dette skjemaet blir fylt ut for hver person i tillegg til personskjemaet.
Skjemaet må være klart for avlevering sammen med de andre skjemaene mandag 2. november.

Oppgavene vil bli behandlet strengt konfidensielt.
Telleren har taushetsplikt.
De som ønsker det, kan levere utfylt skjema i lukket konvolutt.

Etternavn, fornavn, mellomnavn	Fødselsdato og -år	Skriv ikke her Personnr.
Gate/vei, nr. eller bostedets navn		Kretsnr.
Poststed	Kommune	Leilighetsnr.

1. Var samisk det første språk som personen selv snakket? (Sett kryss i ruten foran riktig svar)

   For barn som ennå ikke har lært å snakke, skal det settes kryss for Ja dersom samisk antas å bli det første talespråket. I motsatt fall settes kryss for Nei.

   1 ☐ Ja
   2 ☐ Nei

2. Var samisk det første språk som minst én av personens foreldre snakket? (Sett kryss)

   1 ☐ Ja
   2 ☐ Nei
   3 ☐ Vet ikke

3. Var samisk det første språk som minst én av personens besteforeldre snakket? (Sett kryss)

   1 ☐ Ja
   2 ☐ Nei
   3 ☐ Vet ikke

4. Regner personen seg selv som same? (Sett kryss)
   Foreldre eller andre foresatte avgjør om barn under 15 år skal regnes som same.

   1 ☐ Ja
   2 ☐ Nei
   3 ☐ Usikker
   4 ☐ Ønsker ikke å svare

Merk: Bare én av sidene skal fylles ut.

Grøndahl & Søn, Oslo.

Skjema med bokmåltekst på neste side
(Šemá dárogiel-tævstain nubbe bæl'de)

Statistisk Sentralbyrå
Oslo-Dep.

Lassišemá
Konfidensalaš

Ál'bmut- ja årronviesso-låkkan 1. november 1970

Finansdepártemente mærrádus 12. februar 1970 ad'dujuvvun dáid miel'de: 1) lákka nr. 2 ad'dun 25. ápril 1907 § 5, gæčča velá Stuoradiggi šiet'tama 14. november 1969 ja 2) lákka nr. 1 ad'dun 16. jánuar 1970 § 5, gæčča velá gånagaslaš resolušuvna sæmmá dáttunis.

Årronvieso oai'vipersuvna (dahje su saddjásaš) gal'gá fuolahit dán šemá dev'dujuvvut juokke persuvna birra lassin persuvnašemái.

Dát šemá gal'gá læt válmasin dev'dujuvvun leveren váras åk'tanaga daid ærá šemáiguin vuosárga (mánnudaga) 2. november 1970.

Dán šemái dev'dujuvvun bajásčuv'gehusat šad'det gævahuvvut sagga konfidensalažžat.

Åk'kis læ jávuhaga-årron gædnegasvuotta.

Sii gudet háliidež'žet nu, sát'tet leveret dev'dujuvvun šemá gidda konvolut sis'te.

Manjit namma, åv'danamma, gas'kanamma		Riegádanbæi'vi ja -jakki	Ale čále dággu Personnr.
Gát'ta/gæi'dno ja nr. dahje årronbáiki namma			Kretsnr.
Poas'tasaji namma	Kommuna namma		Leilighetsnr.

1. Læi gå sámegiella vuostas giella maid persuvna ieš sárdnoi? (Sár'ge x dan ruvtui mii læ vuoi'ga vás'tádusa åvdabæl'de)
   Mánáid hárrái guđet æi velá læt oap'pan sár'dnot, ber're x sár'gejuvvut «Læi» åvdabæle ruvtui gå nav'dá sámegiela šad'dat máná vuostas sár'dnongiellan. Jås ii navde, de sár'gjuvvu x «Ii» åvdabæle ruvtui
   - 1 ☐ Læi
   - 2 ☐ Ii

2. Læi gå sámegiella vuostas giella maid uccimusat åk'ta persuvna vánhemiin sárdnoi? (Sár'ge x)
   - 1 ☐ Læi
   - 2 ☐ Iii
   - 3 ☐ In dieđe

3. Læi gå sámegiella vuostas giella maid uccimusat åk'ta persuvna áddjáin ja ákkoin sárdnoi? (Sár'ge x).
   - 1 ☐ Læi
   - 2 ☐ Ii
   - 3 ☐ In dieđe

4. Adná gå persuvna iežas sábmelaž'žan? (Sár'ge x)
   Vánhemat dahje ærát guđet læt mánás fuola-ad'nin, mærridit gal'gá gå 15 jagi vuollil mánná låk'kujuvvut sábmelaž'žan
   - 1 ☐ Læi
   - 2 ☐ Ii
   - 3 ☐ Ii læt vissis
   - 4 ☐ In dáttu vás'tidit

Fuobmáš: Dušše fal nubbebælle dán šemás gal'gá dev'dujuvvut.

Grøndahl & Søn. Oslo.

Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning etter kommune og krets *Persons with answer to questions about Lappish connections by municipality and census tract*

Kommune (svarprosent) Krets (folketall) *Municipality (per cent answer) Census tract (population)*	Antall kretser[1] *Number of tracts*	Spørsmål 1 *Question 1*		Spørsmål 2 *Question 2*			Spørsmål 3 *Question 3*			Spørsmål 4 *Question 4*			
		Ja *Yes*	Nei *No*	Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ja *Yes*	Nei *No*	Vet ikke *Do not know*	Ja *Yes*	Nei *No*	Usikker *Uncertain*	Ønsker ikke å svare *Does not wish to answer*
NORDLAND													
Fauske (nær 100)	1/6	:	224	4	220	:	4	220	:	:	225	-	-
Skjerstad (nær 100) .	1/9	:	245	2	241	:	5	240	-	:	241	3	-
Sørfold (98)	2/12	8	229	15	221	1	19	218	-	11	225	1	-
Hamarøy (6)	3/16	29	16	34	11	-	34	11	-	30	12	1	4
Straumsnes (220) ..		20	11	20	11	-	20	11	-	18	11	-	2
Tysfjord (48)	12/13	213	1 081	243	1 045	8	253	1 023	20	234	1 037	15	11
Hulløy (60)		25	4	29	-	-	29	-	-	28	-	1	-
Hellemo (158)		149	8	155	2	-	155	2	-	155	2	-	-
Evenes (95)	8/8	101	1 583	189	1 472	25	219	1 411	57	154	1 452	34	44
Evenesmark (240) ..		67	158	117	103	5	122	91	13	86	100	20	20
Lenvik/Lenvikmark (191)		27	121	50	97	4	58	83	10	48	90	3	6
Ballangen (77)	7/10	70	1 892	129	1 786	33	147	1 722	76	110	1 789	32	78
Ballangsmark (341)		26	89	47	64	13	48	52	25	34	86	8	34
Kjeldebotn (703) ..		36	469	67	431	8	73	416	17	59	420	13	42
Ankenes (21)	13/19	85	1 120	160	1 026	27	179	989	44	128	1 034	24	22
Vassdal (157)		63	59	113	8	7	121	1	6	99	8	10	3

1) Antall kretser som var med i tilleggsundersøkelsen i forhold til antall kretser i kommunen i alt.
1) Number of tracts in the additional survey in relation to the total number of tracts in the municipality.

Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning etter kommune og krets (forts.)

Kommune (svarprosent) Krets (folketall)	Antall kretser 1)	Spørsmål 1		Spørsmål 2			Spørsmål 3			Spørsmål 4			
		Ja	Nei	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Usikker	Ønsker ikke å svare
TROMS													
Tromsø (99)	8/62	135	1 754	357	1 492	42	521	1 192	177	21	1 857	5	4
Lakselvbukt (286)		44	234	112	164	2	136	140	2	2	276	-	-
Lakselvdalen (194)		25	165	92	92	7	151	29	11	1	186	1	1
Sørstrøm/Stordal (258)		30	227	75	178	4	101	126	30	1	256	-	-
Kvæfjord (under 5)	1/12	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Skånland (66)	6/15	359	321	562	95	25	572	58	52	433	103	60	86
Tovik (220)		73	22	94	-	-	94	-	-	81	1	-	13
Kjønna (130)		46	49	84	9	2	84	8	3	68	14	7	6
Trossemark (269)		110	94	164	29	13	165	19	22	130	27	19	30
Boltås (166)		42	75	70	41	6	75	21	21	50	46	8	13
Saltvatn (179)		58	31	85	4	-	85	-	4	60	4	12	13
Laberg (142)		30	50	65	12	4	69	10	2	44	11	14	11
Gratangen (93)	3/10	24	512	43	468	26	53	438	46	24	485	14	14
Fjelldal (81)		19	49	25	39	4	29	30	9	16	45	5	2
Salangen (99)	13/19	157	2 151	292	1 993	23	318	1 917	73	212	2 031	40	26
Spannsdalen (281)		93	188	174	94	13	181	82	18	114	118	27	22
Målselv (95)	3/26	:	606	:	605	:	:	590	15	:	604	:	6
Sørreisa (99)	4/15	4	996	18	979	3	28	958	14	6	977	15	2
Dyrøy (nær 100)	2/8	2	378	10	363	7	19	331	30	1	376	3	-
Tranøy (98)	1/11	9	192	18	178	5	19	163	19	9	170	20	2
Berg (100)	1/8	4	159	6	146	11	9	134	20	3	159	1	-
Lenvik (90)	4/33	4	1 049	6	1 034	13	12	1 018	23	4	1 037	2	10
Balsfjord (88)	8/31	16	1 420	29	1 378	27	52	1 279	103	14	1 387	10	31
Karlsøy (84)	1/20	1	93	3	91	-	5	89	-	1	90	3	-
Lyngen (98)	16/19	68	3 323	195	3 059	139	295	2 568	530	15	3 286	44	48
Furuflaten (339)		49	289	125	176	37	170	87	81	12	310	11	5

1) Antall kretser som var med i tilleggsundersøkelsen i forhold til antall kretser i kommunen i alt.
1) Number of tracts in the additional survey in relation to the total number of tracts in the municipality.

Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning etter kommune og krets (forts.)

Kommune (svarprosent) Krets (folketall)	Antall kretser[1)]	Spørsmål 1		Spørsmål 2			Spørsmål 3			Spørsmål 4			
		Ja	Nei	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Usikker	Ønsker ikke å svare
TROMS (forts.)													
Storfjord (99)	8/9	79	1 636	228	1 411	74	468	1 012	233	15	1 690	6	10
Skibotn (425)		25	398	77	337	7	199	165	57	15	405	:	:
Oteren (267)		23	243	56	200	10	92	137	37	-	266	-	-
Elvevoll/Stubbeng (211) ...		23	188	64	105	42	85	38	88	-	211	-	-
Kåfjord (100)	13/13	457	2 812	1 342	1 805	124	1 886	1 153	233	153	2 676	418	25
Storslett (236)		18	217	40	177	18	49	165	21	5	223	:	4
Trollvik (199)		48	151	100	90	9	113	72	14	28	149	19	:
Birtavarre (339)		54	282	157	154	25	236	51	49	24	276	34	:
Kåfjorddalen (325)		55	270	169	130	26	206	77	42	4	314	:	5
Skardal/Løkvoll (156)		39	117	96	59	:	131	23	:	28	48	80	-
Nedre Mandalen (489)		118	370	359	118	11	432	26	30	44	221	216	7
Øvre Mandalen (135).....		49	86	99	34	:	121	8	6	4	92	36	3
Samuelsberg (289)		40	249	158	128	:	244	39	6	6	261	22	-
Olderdalen (320)		17	298	58	239	20	84	194	40	8	307	:	:
Skjervøy (97)	16/16	18	4 746	75	4 575	114	147	4 163	454	7	4 694	33	40
Nordreisa (77)	2/11	:	230	9	209	13	14	165	52	:	214	2	15
Kvænangen (100)	10/10	107	1 978	279	1 657	150	387	1 201	498	24	1 978	69	14
Seglvik/Reinfjord (197) ...		16	181	48	141	8	71	95	31	7	164	26	-
Burfjord (492)		46	442	78	366	44	98	287	103	11	464	9	4
FINNMARK													
Hammerfest (85)	7/7	53	5 844	149	5 662	97	209	5 297	393	31	5 790	35	57
Fuglenes (2011)		22	1 612	75	1 540	32	107	1 419	117	15	1 605	16	12
Vadsø (98)	15/15	150	5 272	394	4 957	75	497	4 740	188	121	5 189	58	80
Vadsø IV (626)		15	596	37	568	8	54	537	21	14	582	5	16
Vadsø VI (843)		20	801	65	745	11	84	708	29	17	792	5	7
Vadsø VII (220)		17	201	36	178	5	40	167	12	16	196	:	:

1) Antall kretser som var med i tilleggsundersøkelsen i forhold til antall kretser i kommunen i alt.
1) Number of tracts in the additional survey in relation to the total number of tracts in the municipality.

Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning etter kommune og krets (forts.)

Kommune (svarprosent) Krets (folketall)	Antall kretser 1)	Spørsmål 1		Spørsmål 2			Spørsmål 3			Spørsmål 4			
		Ja	Nei	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Usikker	Ønsker ikke å svare
FINNMARK (forts.)													
Kautokeino (93)	7/7	1 965	524	2 086	393	11	2 101	362	27	1 899	426	107	57
Kautokeino (1100)		590	468	688	363	8	702	339	18	567	386	64	42
Galanito (75)		75	-	75	-	-	75	-	-	75	-	-	-
Siebe (94)		93	1	94	-	-	94	-	-	89	1	4	-
Mieronjavre (465)		454	8	459	3	-	459	3	-	420	8	29	5
Soattefielbma (114)		90	23	94	17	2	94	10	9	86	20	6	1
Lappoluobbal (249)		249	-	249	-	-	249	-	-	249	-	-	-
Masi (413)		380	23	393	10	-	393	10	-	379	10	4	9
Alta (95)	32/32	303	10 355	554	9 784	303	728	8 953	960	210	10 149	156	164
Rafsbotn (316)		15	300	34	231	50	49	161	105	3	293	8	11
Transfarelv (325)		33	286	43	275	1	44	266	9	27	279	7	6
Tverrelvdalen (589)		23	556	37	540	2	45	527	7	19	556	2	2
Midtbakken (1161)		18	1 028	40	978	20	58	907	74	14	996	16	10
Bossekop (1205)		40	1 103	52	1 061	27	54	1 004	81	31	1 094	8	7
Aronnes/Elvestrand (585) ..		31	514	57	477	10	62	444	38	29	491	8	46
Rognsund/Stjernesund (156)		22	127	44	85	11	47	68	25	6	127	6	:
Lille Lerresfjord (158) ...		37	102	60	62	17	71	30	38	12	101	17	9
Loppa (99)	10/10	27	2 099	116	1 942	67	224	1 559	342	11	2 099	9	6
Hasvik (97)	10/10	48	1 473	149	1 343	30	206	1 198	115	16	1 455	46	5
Hasvåg (423)		19	391	60	343	8	79	313	17	6	382	22	1
Sørøysund (98)	9/9	68	2 118	163	1 913	126	247	1 579	376	39	2 083	32	34
Indrefjord (1082)		17	1 055	52	987	33	89	842	141	12	1 021	20	21
Eidvågeidet (128)		15	111	32	86	8	39	51	36	:	125	-	-
Kårhamn (248)		20	223	46	161	36	67	115	61	15	213	10	5

1) Antall kretser som var med i tilleggsundersøkelsen i forhold til antall kretser i kommunen i alt.
1) Number of tracts in the additional survey in relation to the total number of tracts in the municipality.

Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning etter kommune og krets (forts.)

Kommune (svarprosent) Krets (folketall)	Antall kretser 1)	Spørsmål 1		Spørsmål 2			Spørsmål 3			Spørsmål 4			
		Ja	Nei	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Usikker	Ønsker ikke å svare
FINNMARK (forts.)													
Kvalsund (99)	9/9	276	1 467	566	1 134	43	667	924	152	201	1 262	185	97
Neverfjord (241)		19	221	52	175	13	63	120	57	11	178	44	7
Stallogargo (219)		21	195	43	172	:	52	159	5	12	192	5	8
Kvalsund (458)		33	419	61	377	14	105	304	43	24	424	4	-
Indre Repparfjord (251) ...		25	224	39	197	13	47	168	34	27	177	37	8
Klubben/Erdal (157)		39	117	105	49	:	129	17	10	19	97	35	5
Kokelv (247)		123	123	226	20	-	228	18	-	101	29	55	61
Måsøy (99)	11/11	122	2 742	346	2 372	148	472	1 948	445	52	2 709	58	47
Havøysund (1527)		28	1 481	78	1 370	63	132	1 154	224	15	1 451	22	23
Snøfjord/Burstadhanm/Bakfjord (183)		38	142	86	82	12	112	47	21	21	139	12	8
Slåtten (77)		27	50	64	10	3	65	9	3	7	58	3	9
Litlefjord (130)		23	108	85	43	3	105	24	2	3	114	12	2
Nordkapp (88)	8/8	117	4 437	323	4 152	80	421	3 807	326	58	4 435	50	41
Honningsvåg (3767)		64	3 420	211	3 220	54	285	2 966	233	29	3 421	27	36
Nordvågen (714)		20	383	45	354	4	63	305	35	7	381	12	4
Sarnes/Laholmen/Kåfjord (98)		14	83	24	68	5	25	59	13	14	82	1	-
Porsanger (99)	14/14	859	2 968	1 427	2 281	118	1 538	1 970	318	813	2 600	276	137
Kjæs/Brenna (120)		95	25	114	6	-	115	5	-	73	35	11	1
Leirpollen (121)		42	79	77	44	-	82	37	2	29	69	20	3
Børselv/Surbukt (345)		49	288	106	222	9	129	172	35	36	243	41	17
Østerbotn/Skogende (143) ..		5	137	10	131	1	12	126	4	4	129	6	3
Lakselv (803)		35	765	108	665	27	139	578	83	32	711	35	21
Brennelv/Ildskog (628)		43	575	108	487	22	115	450	53	28	526	38	26
Øvre Lakselv (183)		18	165	47	127	9	51	113	19	9	141	28	5
Skoganvarre (335)		123	210	151	181	1	157	167	9	130	185	13	5

1) Antall kretser som var med i tilleggsundersøkelsen i forhold til antall kretser i kommunen i alt.
1) Number of tracts in the additional survey in relation to the total number of tracts in the municipality.

Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning etter kommune og krets (forts.)

Kommune (svarprosent) Krets (folketall)	Antall kretser[1)]	Spørsmål 1		Spørsmål 2			Spørsmål 3			Spørsmål 4			
		Ja	Nei	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Usikker	Ønsker ikke å svare
FINNMARK (forts.)													
Valdak/Igeldas (220)		173	47	210	5	5	210	5	5	197	13	1	9
Jonsnes/Trollholmsund (140)		87	53	132	8	-	132	8	-	120	15	3	2
Polmasjok/Sandvik (328) ...		83	244	161	157	9	171	139	17	88	207	29	3
Treviknes/Polmasjok (135) .		40	95	62	68	5	70	52	13	27	78	16	14
Olderfjord (224)		29	194	63	139	21	73	96	54	20	168	16	19
Smørfjord/Normanset (128) .		37	91	78	41	9	82	22	24	20	80	19	9
Karasjok (97)	6/6	1 838	625	2 011	440	13	2 026	403	35	1 708	518	113	128
Tanadalen (122)		117	2	118	1	-	118	1	-	115	1	2	1
Anarjokka (44)		42	-	42	-	-	42	-	-	42	-	-	-
Karasjok (1090)		542	517	658	394	8	670	366	24	505	443	66	46
Karasjok (1003)		879	102	933	44	4	936	35	10	785	73	45	81
Karasjokdalen (82)		82	-	82	-	-	82	-	-	82	-	-	-
Jesjok (179)		174	4	176	1	1	176	1	1	177	1	-	-
Lebesby (100)	14/14	247	1 980	483	1 703	41	548	1 566	113	196	1 894	96	44
Kjøllefjord (1533)		67	1 459	163	1 337	26	198	1 246	82	39	1 428	31	32
Dyfjord (87)		15	72	39	46	2	41	40	6	9	70	8	-
Kifjord/Normanset (32)		21	10	22	9	-	22	9	-	20	11	-	-
Lebesby (175)		29	146	48	119	8	54	105	16	32	133	10	-
Ifjord (65)		21	44	45	19	1	49	15	1	31	26	7	1
Friarfjord/Adamsfjord (119)		29	90	44	72	3	51	65	3	15	95	4	4
Kunes (62)		27	34	52	9	-	54	7	-	20	25	14	2
Veidnesklubben (93)		25	67	56	36	-	65	26	1	20	47	20	5
Gamvik (93)	7/7	63	1 468	154	1 316	66	181	1 195	160	75	1 375	52	36
Mehamn (909)		22	812	71	724	44	84	651	104	21	774	25	19
Langfjorden (87)		33	52	58	22	5	58	18	9	47	27	10	3

1) Antall kretser som var med i tilleggsundersøkelsen i forhold til antall kretser i kommunen i alt.
1) Number of tracts in the additional survey in relation to the total number of tracts in the municipality.

Personer med svar på spørsmålene om samisk tilknytning etter kommune og krets (forts.)

Kommune (svarprosent) Krets (folketall)	Antall kretser[1)]	Spørsmål 1		Spørsmål 2			Spørsmål 3			Spørsmål 4			
		Ja	Nei	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Vet ikke	Ja	Nei	Usikker	Ønsker ikke å svare
FINNMARK (forts.)													
Berlevåg (100)	3/3	66	1 751	142	1 647	28	172	1 563	82	58	1 703	46	10
Berlevåg (1626)		50	1 565	121	1 470	24	141	1 404	70	44	1 519	42	10
Tana (93)	13/13	1 262	1 576	1 709	1 081	50	1 760	1 011	69	1 152	1 318	251	131
Austertana (350)		82	256	109	218	11	117	206	15	70	230	35	4
Vidjenes (183)		42	118	80	76	4	87	68	5	33	98	25	4
Østre Seida (266)		52	196	101	143	4	114	130	4	44	179	18	7
Vestre Seida (295)		58	214	88	180	4	88	179	5	39	199	25	9
Boftsa/Rustekjos (172)		35	124	59	100	-	66	90	3	30	103	16	10
Bonakas (304)		59	221	119	157	4	121	153	6	70	185	16	9
Langnes (53)		12	29	11	26	6	11	24	8	9	31	2	1
Smalfjord (113)		32	68	57	36	7	59	34	7	30	52	9	14
Vestertana (157)		108	40	137	10	1	139	7	2	70	40	15	25
Skipagurra (442)		227	197	318	97	9	326	87	11	197	143	50	34
Alleknjarg (350)		249	81	304	26	-	306	22	2	263	30	30	7
Båteng (142)		120	19	133	6	-	133	6	-	111	23	2	3
Sirma (208)		185	12	191	6	-	191	5	1	184	5	8	4
Nesseby (96)	6/6	690	444	904	224	7	922	194	19	625	355	96	92
Nesseby (275)		179	94	240	30	3	241	24	8	176	65	20	12
Meskelv (200)		148	52	183	17	-	187	13	-	146	37	16	1
Vesterelv/Nyborg (321)		147	162	219	88	3	232	72	6	129	133	24	27
Karlebotn (219)		151	40	164	27	-	164	24	3	118	42	17	42
Åpenvil/Advik (107)		61	44	86	18	1	86	18	1	53	27	17	10
Sør-Varanger (89)	17/18	428	8 606	882	8 021	130	1 049	7 608	376	298	8 482	109	155
Bugøyfjord (245)		69	175	134	106	4	149	78	17	52	171	17	4
Neiden (252)		30	216	64	178	5	72	164	11	21	194	16	16
Korsfjord (357)		74	263	118	215	4	121	204	12	39	278	9	11
Ropelv (42)		8	31	15	23	1	16	22	1	10	28	1	-
Jakobsnes (280)		19	162	30	147	4	30	125	26	19	155	1	11
Kirkenes (4412)		104	4 106	207	3 959	43	266	3 787	157	80	4 077	23	36
Bjørnevatn (1991)		79	1 716	183	1 577	34	236	1 472	85	47	1 687	25	34

1) Antall kretser som var med i tilleggsundersøkelsen i forhold til antall kretser i kommunen i alt.
1) Number of tracts in the additional survey in relation to the total number of tracts in the municipality.

Vedlegg 5

Appendix 5

Utkommet i serien ART

Issued in the series Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART)

Nr. 97 Idar Møglestue: Allmennlærerutdanning og yrke En analyse av tall fra Folketelling 1970 *General Teacher Training and Occupation An Analysis of Data from Population Census 1970* 1977 66 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0743-6

" 98 Tor Fr. Rasmussen: Pendling i Norge 1970 *Commuting in Norway 1970* 1977 84 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0754-1

" 99 Inger Gabrielsen: Aktuelle skattetall 1977 *Current Tax Data* 1977 59 s. kr 9,00 ISBN 82-537-0770-3

" 100 Sigurd Høst: Mediabruk som fritidsaktivitet *The Use of Mass Media as a Leisure Activity* 1977 33 s. kr 9,00 ISBN 82-537-0778-9

" 101 Hilde Bojer: The Effect on Consumption of Household Size and Composition *Konsum og husholdningens størrelse og sammensetning* 1977 37 s. kr 9,00 ISBN 82-537-0788-6

" 102 Odd Skarstad: Levestandard for private husholdninger *Standard of Living for Private Households* 64 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0789-4

" 103 Stephen Andersen: Prisnivåjusterte regnskaper Bergverksdrift og industri *Price-Level Accounting Mining and Manufacturing* 81 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0791-6

" 104 Idar Møglestue og Turid Sletten: Lønnsforholdene for ansatte i bank, forsikring og statstjeneste *Wage Conditions of Employees in Banks, Insurance and Central Government* 45 s. kr 9,00 ISBN 82-537-0798-3

" 105 Jon Blaalid og Sigmund Log: Husholdningenes etterspørsel etter elektrisitet 1966-1975 *The Demand for Electricity by Households* 67 s. kr 11,00 ISBN 82-537-0801-7

" 106 Ståle Dyrvik: Utviklingstendensar i 1976 i Norges befolkning *Trends in the Norwegian Population in 1976* 35 s. kr 9,00 ISBN 82-537-0820-3

" 107 Vilhelm Aubert Båk'te: Den samiske befolkning i Nord-Norge Sámi- ál'bmut Davvi-Norgas *The Lappish Population in Northern Norway* 139 s. kr 13,00 ISBN 82-537-0843-2

Fullstendig oversikt over tidligere nummer av serien Artikler finnes i nr. 100.